# ఉత్తమ ఖడ్గాలు

మూలం :

రవీంద్ర నాథఠాగూరు

అనువాదం :

మోటూరి వెంకటేశ్వరరావు

జయంతి పబ్లికేషన్స్

విజయవాడ-2

జయంతి ప్రచురణ
ద్వితీయ ముద్రణ 1959

వెల : 1.50

విక్టరీ ప్రెస్,
విజయవాడ-1

# 1

ఇప్పటి భారతీయ స్త్రీలు తమ భర్తల మంచిచెడ్డలు విచారించి వివాహం చేసుకునే స్థితిలో వున్నారు. కాని నా వివాహం అటువంటిదికాదు. చిన్నప్పటినుండీ వుపవాసాలు చేయడం, దేవతల్ని పూజించడము నాకు అలవాటు. శివుని పూజిస్తూ వుండేదాన్ని. ఆ దైవసహాయము వల్లనే నాకు మంచిభర్త లభించారు.

నాకు ఎనిమిది సంవత్సరాలు రాకపూర్వమే వివాహ మయింది. పూర్వజన్మపాపమువల్ల కాబోలు మంచి భర్తను పొందికూడ ఆ ఆనందాన్ని అందుకోలేకపోయాను. కాళీ మాత నా రెండుకళ్ళు పోగొట్టింది. చివరి క్షణమువరకు భర్తను చూచుకొనే సౌభాగ్యము నేను పొందలేకపోయాను.

చిన్నతనమునుండి నాకు అగ్నిపరీక్ష ప్రారంభ మయింది. పదునాలుగు సంవత్సరాలు నిండకుండానే ఒక మృతశిశువు నాకు జన్మించాడు. నేనుకూడా మృత్యు ముఖ మునుండి బయటపడ్డాను. జీవితమంతా దుఃఖాన్ననుభవింప వలసిన స్త్రీ వెంటనే ఎలా మరణిస్తుంది? వెలుగొందడానికి వెలిగించిన దీపము రాత్రంతా వెలిగిన పిమ్మటే ఆరిపోతుంది. అంతకుముందే దానిలో నూనె అయిపోదు.

మృత్యు ముఖమునుండి బయట పడినప్పటినుంచి నా శరీరములో బాగా బలహీనత వ్యాపించింది. మనోవేదన వల్లనో, మరే కారణంవల్లనో నాకు తెలియదు కాని నాకళ్ళు పాడైపోయినవి.

ఆ రోజుల్లోనే నాభర్త డాక్టరుకోర్సు చదువుతుండే వారు. ఈ చికిత్స చేసే సదవకాశము లభించినందుకు సంత సించి తానే చికిత్స చేయడానికి పూనుకున్నారు.

నా అన్నగారు లాకాలేజీలో లా కోర్సు చదువుతుండే వారు. ఒకరోజు ఆయన వచ్చి తన బావమరది నుద్దేశించి యిలా అన్నారు - 'ఏమోయ్ కుముదాన్ని గుడ్డిదాన్ని చేయదలచావేమిటి? ఏవరైనా మంచి డాక్టరుకు చూపించక పోయావా?'

నా భర్త—'మంచి డాక్టరువచ్చి యింకా కొత్త వైద్యమేమి చేస్తాడు? మందులన్నీ నాకు తెలిసినవే'

అన్నగారికి ఆగ్రహం వచ్చింది. 'అయితే నీకూ మా కాలేజీ ప్రిన్సిపాల్‌గారికి యేమీ తేడా వుండదంటావా?' అన్నారు.

నాభర్త—"లా చదువుకునే నీకు వైద్యమేమి తెలు స్తుంది? నువ్వు వివాహం చేసుకున్న తర్వాత నిన్నే ఈ ప్రశ్న అడుగుతాను. నీ భార్య ఆస్తిమీద ఎవరైనా దావా వేస్తే నువ్వు నా సలహా ననుసరిస్తావా?"

'రాజులు రాజులు పోట్లాడుకుంటుంటే సైనికుల మీదకు ముప్పు వచ్చిపడినట్లుగా వుంది' అని నేనుమనసులో అనుకున్నాను. బావ, బావమరదులమధ్య పోట్లాడ జరిగింది.

కాని ఈ బాధ రెండువైపులా నేనే భరించవలసివచ్చింది. 'పుట్టింటివారు నన్ను ఇతరులకు కన్యాదానము చేసినప్పుడు ఇంకా నాగురించి ఆలోచన వారి కెందుకు? నా సుఖ దుఃఖాలు, ఆరోగ్యము మొదలైన అన్ని విషయాలు భర్తే ఆలోచించాలి.' అనుకున్నాను.

నా కంటి చికిత్సను గురించి వారిద్దరూ పోట్లాడు కున్నారు. అసలే నా కళ్ళవెంబడి నీరు కారుతోంది. ఇక ఈ సంఘటనతో నా కళ్ళవెంబడి విరామంలేకుండా అశ్రు ధార స్రవిస్తూనేవుండేది. వారిద్దరిలో ఎవరూ దీని వాస్తవ కారణాన్ని వూహించలేకపోయారు.

నా భర్త కాలేజికి వెళ్ళారు. ఒకరోజు సాయంత్రము అకస్మాత్తుగా నా అన్నగారు ఒక డాక్టరును తీసుకవచ్చారు. డాక్టరు పరీక్షించి అన్నారు—'వైద్యము సరిగా లేదు. ఇలాగే అశ్రద్ధచేస్తే కళ్ళుపోయినా ఆశ్చర్యపడనవసరంలేదు.' డాక్టరు మందు రాసియిచ్చి వెళ్ళారు. అన్నయ్య వెంటనే మనిషిని పంపి మందు తెప్పించారు.

డాక్టరు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత నేను అన్నయ్యను వేడుకున్నాను—'అన్నయ్యా, నేను మీ కాళ్ళమీద పడ తాను. వారి చికిత్సకు ఆటంకము కలిగించకండి.'

చిన్నప్పటినుంచీ అన్నయ్యంటే నాకు అమితభయం. ఆరోజున ఎలా ధైర్యంగా ఈమాట చెప్పగలిగానో నా కిప్పటికీ ఆశ్చర్యంగానేవుంది. నా భర్తకు తెలియకుండా మీరు చేయించే చికిత్స అశుభానికి దారితీయడంతప్ప ఇంకేమీ

పరిణామముండదని నేను భావించాను. నా ఈ వ్యతిరేకత అన్నగారికి ఆశ్చర్యం కలిగించింది. చాలాసేపటివరకు స్తబ్ధులై వూరుకున్నారు. బాగా ఆలోచించి చివరికిలా అన్నారు—'సరే. ఇహ నెప్పుడూ డాక్టరును పిలుచుకురాను. కాని ఈ మందు జాగ్రత్తగా వాడుతూవుండు.' మందు వాడే విధము కూడా తెలియజేసి వెళ్ళిపోయారు.

నా భర్త కాలేజీనుంచి తిరిగిరాకపూర్వమే మందు సీసా, డబ్బా, పిల్లరూ అన్నీ పట్టుకెళ్ళి వాకిట్లో నూతిలో పారవేశాను.

అన్నయ్యతో పోట్లాడిన తర్వాత నా భర్త ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో నాకు చికిత్సచేస్తున్నారు. వుదయం, సాయంత్రము రెండువేళలా మందులు మార్చి యిస్తున్నారు. కళ్ళపైన పట్టీలు వేస్తున్నారు. కళ్ళజోడు పెట్టుకుంటున్నాను. రోజూ కళ్ళల్లో బొట్లుబొట్లుగా మందు వేస్తున్నారు. దుర్గంధముకొట్టే చేపనూనెకూడ త్రాగించారు. ఏమితిన్నా, త్రాగినా లోపలనిలచిపోక షోకు వచ్చేస్తోంది. అయినా అన్నీ సహించాను. ఆయన నన్నడిగేవారు—"నీకిప్పుడెలావుంది? నాకుబాగానేవుంది. ఆరోగ్యం కుదుటపడుతోంది అని జవాబిచ్చేదాన్ని. శరీరంలోకూడా సుఖంగా ఉన్నట్లు అనుకోవడానికి ప్రయత్నించేదాన్ని. ఎక్కువ నీరు కారేప్పుడు 'ఈనీరు కారిపోవడమే మంచిది' కారడము ఆగిపోయిప్పుడు "ఇహనయమై పోయినట్లే" అని భావిస్తుండేదాన్ని.

కొన్నిరోజుల తర్వాత పోటు సహించలేకపోయాను. కళ్ళు మసకగా కనిపిస్తున్నాయి. తలనొప్పి బాధ భరించలేక

పోయాను. నాభర్తకూడ లజ్జితులవుతున్నారు. ఇప్పుడు డాక్టరును ఎలా పిలుచుకురావాలి అనేది వారిముందు ఒక పెద్ద ప్రశ్నయి కూర్చుంది.

"అన్నయ్య సంతృప్తి కొరకైనా ఎవరైనా డాక్టరుకు చూపించండి. ఆరోజున ఆయనకు కోపం వచ్చింది. నా మనసు బాధ పడుతూంది. ఎలాగైనా మీరే చికిత్స చేస్తారు గదా? మీరు సలహా తీసుకోడానికి అభ్యంతర మేముంటుంది? అని నేను వారి నడిగాను. వారు దానికి అంగీకరించారు.

ఆరోజే ఒక ఇంగ్లీషు డాక్టరును ఇంటికి తీసుకు వచ్చారు. వీరిద్దరిమధ్య ఇంగ్లీషులో సంభాషణ జరిగింది. నాకు ఇంగ్లీషు అర్థం కాకపోయినా ఆయన నా భర్తను చివాట్లు పెట్టారని అర్థంచేసుకున్నాను. ఆయన తల వంచు కుని మెదలకుండా నిలబడే వున్నారు.

డాక్టరు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత నే నాయన చేయి పట్టు కుని అన్నాను, ఎక్కడినుంచో అనాగరిక తెల్ల గాడిదను పట్టుకవచ్చారు. "ఎవరైనా మనదేశీయుడ్ని తీసుకరా లేక పోయారా? నా కంటివైద్యము మీకంటె ఆ ఇంగ్లీషు డాక్టరు కెక్కువ తెలుసా?"

"ఆపరేషను చేయించాల్సి వుంటుంది" అన్నా రాయన సందేహిస్తూ. నేను కొంచెం కోపం చూపిస్తూ అన్నాను— "ఆపరేషను చేయాలని మీకు ముందే తెలుసు. కాని దాచి వుంచారు. నేను భయపడతానని మీ రనుకున్నారా?"

ఆయన సందేహం తొలగిపోయింది. "ఆపరేషను

పేరు వినగానే భయపడే పేసులు చాలామంది వుంటారు అన్నారాయన.

నేను వేళాకోళంగా అన్నాను. "పురుషుల పౌరుషం స్త్రీలముందే."

అప్పుడే ఆయన ముఖంపైన చిన్నపోయిన లక్షణాలు కనిపించినయ్, ఆయన అన్నారు—"నువ్వు చెప్పింది వాస్తవమే పురుషులు వట్టి అహంకారపరులు."

ఆయన గంభీరతను పుఫ్ మని వూదివేస్తూ మళ్ళీ అన్నాను. "ఈ అహంకారము విషయంలోకూడ మీరు మా స్త్రీలను జయించలేరు. చివరకు ఈ విజయమూమాదే."

ఇంతలో మా అన్నయ్య వచ్చారు. ఏకాంతముగా ఆయనతో చెప్పాను. "అన్నయ్యా ఇప్పటివరకుమీరిప్పించిన మందే వాడుతున్నాను. కళ్ళు కొంచెం బాగుపడినయ్. కాని పొరపాటున ఒకరోజున త్రాగేమందు కళ్ళకువాడాను. కళ్ళమందు త్రాగివేశాను. ఇప్పుడు డాక్టరు ఆపరేషను చేయాలంటున్నారు.'

"నీ భర్త చికిత్స చేస్తున్నాడనుకున్నాను. ఆరోజు కోపంతో మళ్ళీ ఇక్కడికి రాలేదు" అన్నారాయన.

నేను—"చాటుమాటుగానే నామందేతాగుతున్నాను. ఆయన కోపపడతారేమోనని ఈవిషయం తెలియనీయలేదు"

స్త్రీజన్మయెత్తిన తర్వాత అబద్ధమాడక తప్పదు. ఈ అబద్ధాలకు హద్దూ పద్దూ వుండదు. అన్నగారి హృదయమూ బోధపడకూడదు. భర్తకీర్తి అలాగేనిలచివుండాలి.

రెండూ నాకు తప్పనిసరే. తల్లిగా బిడ్డల్ని లాలించాలి పాలించాలి, భార్యగా భర్తను సంతోషపెట్టాలి. స్త్రీ ఇన్ని రక్షాలుగా కపటనాటక మాడాలి.

ఈ కపటనాటకము వల్లనే చివరికి నేను నాభర్త, అన్నయ్య కలియకకూడ అంధత్వము రాకముందు చూడగలిగాను "చాటుమాటుగా చికిత్స చేయించడము చేతనే నాకీ దుర్గతి గలిగిందని" అన్నయ్య వూహించారు. తాను ముందే మా అన్నయ్య చెప్పినట్లు వింటే ఇలా జరిగి వుండేదికాద"ని ఆయన తలచారు. ఈ రెండు వ్యథిత హృదయాలు పశ్చాత్తాపముతో ఒకరినొకరు క్షమాపణ కోరుకుంటూ సన్నితమయినాయి. నా భర్త అన్నయ్య సలహాలు తీసుకుంటున్నారు. అన్నయ్యకూడా నా భర్త వుద్దేశ్యాలనే విశ్వసించి వూరుకుంటున్నారు.

ఇద్దరి సలహాల ననుసరించి ఒక రోజొక ఇంగ్లీషు డాక్టరు వచ్చి నా ఎడమకంటికి ఆపరేషను చేశారు. బలహీనతవల్ల నాకన్ను బాధకు ఓర్చుకోలేకపోయింది. అకస్మాత్తుగా వున్నకాస్త చూపుకూడ క్షీణించిపోయింది. ఆ తర్వాత కుడికన్ను కూడ నెమ్మది నెమ్మదిగా అంధకారావృతమై కనిపించడంలేదు. చిన్నతనంలో వివాహ సమయాన మొదటిసారిగా నా జీవితంలో కనుపించిన ఆ కారుణ్య సుందర మూర్తి శాశ్వతంగా నా దృష్టికి కనిపించకుండా పోయింది.

ఒకనాడు నా ప్రాణనాధుడు నా మంచముమీద కూర్చుని అన్నారు—"ఇక నెప్పుడూ నేను నా బడాయి చెప్పుకోను-నీ కళ్ళు నేనే పోగొట్టాను."

ఆయన కంఠము పద్గదమయింది. చేతులతో తడుము కుంటూ ఆయన కుడిచేయి పట్టుకున్నాను. "మీరు మీ వస్తువు తిరిగి తీసుకున్నారు. నా కళ్ళు డాక్టరు పోగొట్టినట్లయితే నాకు చాలా బాధకలిగేది. పోవలసివున్న ఈ నా నేత్రాలు ఎటువంటి ప్రయత్నం చేసినా పోకనిలచివుంటాయా? మీ చేతిలో పోయినందుకు నాకు చాలా సంతోషముగా వుంది. రామచంద్ర ప్రభువు దైవాన్నారాధించడానికి ఒక పూజా పుష్పము తక్కువయిందట. ఆయన తన నేత్రాన్ని తీసి కమలముగా కైంకర్యము చేయడానికి పూనుకున్నారు. నేను నా దైవానికి నా దృష్టిని అర్పించుకున్నాను. ఇంత కంటే నాకు మహద్భాగ్యమింకేమికావాలి? మీ కండ్లకు అమితానందము కలిగించే విషయాలు నాకు తెలియజేయండి. అవి మీ నేత్రాలతో చూచిన ప్రసాదముగా భావించి నా హృదయంలో చిరస్థాయిగా నిలిపి వుంచుకుంటాను.

నేను ఇన్నిమాటలు చెప్పేదాన్నికాదు. అసలు ఇలా చెప్పనవసరంకూడ లేదు. మనస్సులో ఈ విషయాలు నన్ను కలవరపరచినయ్. అప్పుడప్పుడు అశాంతితో నా హృదయం వికలమవుతూంది. అన్నివిధాల సుఖ, భోగభాగ్యాల ననుభవించే సౌభాగ్యము నాకికలేదని నిర్భాగ్యజీవినని వూహించి నామనసు పరితాపము చెందుతుండేది. అప్పుడు నాహృదయం పవిత్రభావాల నూహించుకుని వూరడిల్లుతుంది. శాంతి, భక్తి భావముల నుద్దీపింపజేసుకుని దుఃఖాలకతీతముగా వుండాలని నాహృదయం ప్రయత్నించింది. కొంచెం కొంచెం ఇట్లా వూరడిల్లినా, నా హృద్గతభావాలు ఆయనకు వినిపించే నదవ

కాశం లభించలేదు. ఆయన అన్నారు- "కుముద్" నా మూర్ఖత్వంవల్ల నీకు అపారకష్టం కలిగించాను. దీనికి ప్రతి ఫలము నేనేమీ ఇవ్వలేను. నీకు నేత్రములు లేనికొరత దీర్చ డానికి ఎప్పుడూ నీకుతోడు నీడగావుంటాను" "అలా అనకండి మీ గృహాన్ని గుడ్డివాళ్ళ ఆసుపత్రిగా వుంచకండి. రెండవ వివాహం చేసుకోనిదే నేనూరుకోను." అన్నాను.

ఎందుకు మళ్ళీపెళ్ళి చేసుకోవాలో చెప్పకముందే నా కంఠమవరుద్ధమై పోయింది. కొంచెం దగ్గి, దుఃఖము దిగ మ్రింగి, నేను చెప్పకముందే ఆయన అన్నారు—"కుమూ, నేను మూఢుడ్ని, దాంభికుడ్ని కాదు. నిన్ను గుడ్డిదాన్ని చేసిందే కాకుండా నిన్ని అంధకారకూపంలో వదలి మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోను. ఆ కృష్ణభగవానుని మీద ఒట్టువేసి చెబు తున్నాను. ఒట్టుమారితే నేను బ్రహ్మహత్యా పితృహత్యా ఘోరనరకాల ననుభవిస్తాను."

ఆయన నింతపెద్ద ఒట్టు పెట్టుకోనిచ్చేదాన్ని కాదు. మధ్యలోనే ఆపి వుండేదాన్ని. కాని నా నేత్రద్వయము హృదయంలో వుప్పొంగివచ్చే దుఃఖముతో అశ్రుధారల ప్రవహింపజేసే టట్లున్నవి. వాటిని ఆపుకోనడానికే ప్రయ త్నిస్తున్నాను. నా నోటినుండి మాట పెగలలేదు. ఆయన మాటలువిని నాకు పరమానందము కలిగింది. ఆ ఆనంద వుద్వేగాన్ని ఆపుకోలేక తలగడలో ముఖం దాచుకుని యేడ్చాను. నేను గుడ్డిదాన్ని—అయినా ఆయన నన్నువదలి పెట్టరు. దుఃఖాన్ని హృదయంలో దాచి వుంచుకున్నట్లే నన్ను తన హృదయంలో పదిలపరచుకుంటారు. నాకింత

అదృష్టం అవసరంలేదు. అయినా మనసు స్వార్థపరురాలు కదా!

జోరుగా వర్షము కురిసి వెలిసినట్లు అశ్రుప్రవాహము ప్రవహించి ఆగిపోగానే ఆయన హృదయాన్ని దగ్గరకు లాక్కుంటూ అన్నాను. "ఇంత పెద్దబొట్టు ఎందుకు పెట్టారు? అయ్యో! నా సుఖంకోసం మిమ్మల్నెందుకు వివాహం చేసుకో మన్నాను? సవతితో కండ్లులేని కొరత తీర్చుకుని సుఖించా లనుకున్నాను."

ఆయన అన్నారు—"పనికి దాసీదైనా సరిపోతుంది కుమూ! పనికోసం ఒక దాసీని వివాహమాడి ఈ దేవితో సమానపీఠ మలంకరింపజేస్తానా?" ఇలా అంటూనే నాముఖం పైకెత్తి ముఖంపైన ముద్దిడుకున్నారు. ఆ ముద్దు నా మూడవ నేత్రాన్ని తెరచింది. నేను దైవత్వాన్ని పొందినట్లుంది. మనసులోనే అనుకున్నాను—"ఇదే మంచిదయింది. బయట ప్రపంచానికి నేను గుడ్డిదానిగానే కనిపించినా, ఈ ఇంటికి గృహిణినై చక్కగా మెలగుతాను. అంతకంటె మిన్నయై దేవిగా పవిత్రభర్తకు మంగళప్రదమైన కార్యాచరణతో సేవచేస్తాను. ఇహ అబద్ధాలు, కపటనాటకాలు గృహిణిగా వుంటూ అనుభవించే అనేక క్షుద్రనైచ్యాలు, వీటినన్నింటిని వదలి సర్వవిధాల పవిత్రత నొందాలి.

ఆ రోజంతా నన్ను నేనే నిందించుకున్నాను. దృఢ ప్రతిజ్ఞాబద్ధుడైన నాభర్త ఎప్పటికీ మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోరని నాకు సంపూర్ణవిశ్వాసం కలిగింది. నేను ఆయనముందు చేసిన

ప్రస్తావన నన్ను మాటిమాటికి బాధిస్తోంది. నాలో ఒక నూతన దైవజ్యోతి వెలిగింది. అది పలికింది—"ప్రతిజ్ఞా బద్ధుడయి వుండటముకంటె వివాహము చేసుకుంటేనే నీ భర్తకు శ్రేయస్సు కలిగే రోజులుకూడ రావచ్చు" నాలోని పురాతన నారీరూపము జవాబిచ్చింది—"ఆయన ప్రతిజ్ఞ చేశారు. ప్రతిజ్ఞాభంగము కాకూడదు. దేవి పలికింది— "ఇందులో నీ ఆనందమే ముఖ్యమైనది కాదుగదా!" నాలోని మానవి—"నాకంతా తెలుసు ఆయన ప్రతిజ్ఞ చేశారు. మళ్ళీ తిరగడానికి..." మాటిమాటికీ ఇదే మాట వుచ్చరించాను. దేవి క్రుద్ధయై మొదలకుండా వూరుకుంది. ఏదో భయంకర సందేహాంధకారం నా హృదయాన్నా వరించింది.

పశ్చాత్తప్తుడైన నాభర్త దాసదాసీలను నాపరిచర్యలు చేయనీయడం లేదు. తానే నా పరిచర్యలు చేస్తున్నారు. చిన్నచిన్న విషయాలకు కూడ ఆయనమీద ఆధారపడి వుండడము మొదట్లో బాగానేవుండేది. ఆయన ఎప్పుడూ నాకు దగ్గర్లో వుండడమే దీనికి కారణం. కండ్లతో ఆయనను చూడలేను. ఆయన నా దగ్గరే వుండాలనే తీవ్రకాంక్ష నాలో పెరిగిపోతోంది. ఇదివరకు నాకండ్లు మాత్రమే ఆయనను చూడగలిగేవి. ఇప్పుడు మిగతా అవయవాలుకూడ ఆయనను స్పృశించి ఆనందించే భాగ్యము లభించింది. ఎప్పుడైనా ఆయన ఎంత ప్రొద్దుపోయినా తిరిగి రాకపోతే ఏదోపోగొట్టుకొన్న దానివలె చేతులతో తడుముకుంటూ ఇంతసేపటికీ పోగొట్టుకొన్న వస్తువు లభించనట్లు వెదుకుతూనే వుండేదాన్ని. ఇదివరకు నాభర్త కాలేజికి వెళితే వచ్చేవేళకు కిటికీ

తలుపు తెరచి ఆయన రాకకొరకు నిరీక్షిస్తూండేదాన్ని. ఆయన విహరించే ప్రపంచంలోనే నేనూ విహరించ నభిల షించేదాన్ని. ఆ ప్రపంచాన్నంతా నా కళ్ళకు కట్టి వుంచు కున్నాను. కాని ఇప్పుడు నాదృష్టిరహితమైన శరీరమంతా ఆయనకొరకు శోధిస్తోంది. ప్రపంచంతో పాటు నేను నిర్మించు కున్న ఆనకట్టలు తెగి కూలిపోయినవి. ఇప్పుడు ఆయనకూ నాకూ మధ్య గాఢాంధకార బంధురమైన కూపము తప్ప మరేమీలేదు. ఆవలివొడ్డు నుంచి ఈవలివొడ్డుకు ఆయన ఎప్పుడువచ్చి నన్ను కలుసుకుంటారు అనేదీ నా మనోవ్యధ. ఒకరెప్పపాటు ఆయనకు ఎడమైనా నేత్రజ్ఞానశూన్యమైన నా శరీరం ఆయనకొరకు తహతహ పడుతోంది.

ఇన్ని కోర్కెలు, ఆకాంక్షలు, విశ్వాసభారము మంచివి కావు. భర్తపైన స్త్రీభారము ఎప్పుడూ వుంటూనే వుంటుంది. ఈ అంధకారపు అంధత్వ భారముకూడ ఆయ నపై మోపడము సరికాదు. ఈ విశ్వవ్యాప్తమైన అంధకా రాన్ని నే నొంటరిగానే ఎదుర్కొంటాను. స్వయంగానే సహి స్తాను. ప్రశాంత చిత్తముతో ప్రతిజ్ఞ చేశాను. "ఈ అనంత అంధకార పాశముతో నా భర్తను బంధించి వుంచను."

కొద్దిరోజులలోనే శబ్దగంధ స్పర్శలతో పనిచేయడం నేర్చుకున్నాను. ఇప్పుడు మొదటికంటె ఎక్కువ నేర్పుతో కొన్ని పనులు చేస్తున్నారు. ఈ నేత్రదృష్టి మనకు సహాయం చేసేదానికంటె మనమనస్సులను వికలముచేసేదే ఎక్కువయని నాకు తర్వాత బోధపడింది. ఎంతవరకు మనకు మేలుకలుగు

తుందో అంతకంటె మన నేత్రాలు ఎక్కువగా పరికిస్తుం టాయి. నేత్రాలు కాపలా కాస్తుండేప్పుడు మనకర్ణములు సోమరులై వుండవలసినంత సూక్ష్మగ్రాహ్యములుగా వుండక తక్కువవింటూ వుంటాయి. ఆ చంచల నేత్రాలు పోవడం వల్ల నా సర్వేంద్రియాలు అతిజాగరూకతతో శాంతిపూర్వ కంగా పనులన్నీ చేస్తున్నాయి.

ఇప్పుడు నాభర్త నేమీ పని చేయనీయడంలేదు. పూర్వంమాదిరిగానే ఆయన పరిచర్యలు చేయగలుగుతు న్నాను. నా భర్త అన్నారు–"నన్ను ప్రాయశ్చిత్తము చేసు కోనీయవూ?" "మీ ప్రాయశ్చిత్తమేమిటో నాకు తెలియదు. నా పాప భారము నేను పెంచుకోకూడదు. అదే నాకు కావ లసింది అన్నాను. "నోటిమాటగా ఆయనేమి అన్నప్పటికీ నేను ఆయనకు విశ్రాంతి కలిగించాను. ఇందుకు ఆయ నెంతో మనస్సులో సంతసించారు.

కొంతకాలానికి నా భర్త డాక్టరు పరీక్ష ప్యాసై కలకత్తానుండి నన్ను ఒకగ్రామానికి తీసుకువెళ్ళారు. మళ్ళీ నేను నా తల్లి ఒడిలో కూర్చున్నట్లుంది గ్రామంలో. ఎనిమి దేండ్ల ప్రాయంలో గ్రామం పదలి కలకత్తా వెళ్ళాను. ఈపది సంవత్సరాలలో నా జన్మభూమి పల్లెప్రాంతం నా మనసులో అస్పష్టంగా నిలచిపోయింది. కళ్ళున్నంతకాలము కలకత్తా పట్టణమున అనేక స్మృతులను తనచాటున నిక్షిప్త మొన ర్చుకున్నది. కళ్ళుపోగానే కలకత్తా కేవలం నేత్రానంద మొనర్చే పట్టణమే. ఇంతకన్న వేరే విశిష్టత యేమీ లేదని

పించింది. చిన్నప్పటి ఆ గ్రామము గాఢాంధకార నిశీథాన మిలమిల మెరసే తేజోవంతమైన నక్షత్రమువలె నాముందర భాసించినది.

మార్గశిర మాసాంతాన మేము హాసిమపురము చేరాము. ఇది మాకు క్రొత్తచోటు. నలువైపులా ఎటువంటి ప్రకృతి వైచిత్రము వుందో నేను చూడలేకపోయాను. చిన్నతనంలో చూచిన గ్రామీణసౌజన్యము, గ్రామ అనుభూతులు నా శరీరాన్నంతా అలుముకున్నవి. మంచుతో తడిసి దున్నిన చేలనుండి వీస్తున్న గాలిలో ప్రసరించే సౌరభము కంది ఆవాలచెట్ల పచ్చపచ్చని బంగారుకత వర్ణపు పొలములనుండి కమ్మని సువాసన వీస్తోంది. పశుకాపరుల గీతాలు, వంకర టింకర త్రోవలనుండి కిర్రుమర్రు మంటూ వెళ్ళే బండ్లధ్వనులు నన్ను ఆహ్లాద పరుస్తున్నవి. నా బాల్యజీవితపు స్మృతులు, భూతకాలపు అనుభూతులను నాలో మేళవింపజేసి నాకట్టెదుట వాటిని సాక్షాత్కరింపచేస్తున్నట్లు నన్ను ముగ్ధ పరుస్తున్నై. నా గుడ్డితనము వాటికేమీ అడ్డము రాలేదు. మళ్ళీ నేనా బాల్యములో విహరిస్తున్నాను. ఒక తల్లియే లభించలేదు. మిగతా అన్నీ లభించినట్లే. నా మనస్సులో ఈ దృశ్యాలన్నీ మెరచినై. ముసలి అవ్వ తన కొద్దివెంట్రుకల్ని ఎండలో ఆరబెట్టుకుంటోంది. సాధుభజనదాసు కంపిత రాగ స్వరముతో పాడే వేదాంత కీర్తనలు ఎందువల్లనో ఈరోజు నాకు వినిపించలేదు. శీతాకాలపు మంచులో స్నాన మాడి ఆకాశము మిలమిల మెరుస్తోంది. సంక్రాంతి పండుగ దగ్గిరపడింది. గ్రామీణ స్త్రీలు వడ్లు దంచుతూ రోకటి

పాటలు పాడుతున్నారు. అనంతంతో కనిపించే నా స్నేహ తురాండ్రెక్కడ? సాయంత్రం కాగానే ఎక్కడినుంచో శంఖ ధ్వని వినిపిస్తుంది. అమ్మ సంధ్యాదీపము తీసుకువెళ్ళి పూజ గృహములో పెడుతూందనిపిస్తూంది. తడిసినగడ్డి మండుతున్న వాసన, పొగలు నా హృదయంలో కమ్ముకున్నై. చెరువుకు ఆవలివొడ్డున వున్న విద్యాలంకారుని మందిరములో కంచు గంటలు ఖంగు ఖంగున మ్రోగుతూ వినిపించుతాయి. ఎనిమిది సంవత్సరాల బాల్యజీవనపు ఆనందసౌరభాన్ని ఎవరో నలు వైపులా మరలా చిలికి చిందించినట్లుంది.

చిన్నతనములో చేసిన వుపవాసాలు; శివపూజలకై పుష్పములు సేకరించుట మొదలైనవన్నీ గుర్తుకొస్తున్నై, కలకత్తా వాతావరణము, రాకపోకల రణగొణ ధ్వనుల మధ్య బుద్ధినైజములోనే కొంత తేడావుండటము సహజమేకదా! గ్రామ జనుల భక్తి శ్రద్ధలు, సరళజీవితపు నైర్మల్యము ఇక్కడ పొసగవు.

ఒకనాటిసంగతి నాకు గుర్తు వస్తోంది. గుడ్డిదాన్ని అయిన తర్వాత ఒక గ్రామస్నేహితురాలు మా యింటికి వచ్చింది. "కుముూ-నీకేమీ నీభర్తపై కోపంరావడం లేదూ? నేనే నీ స్థానంలో వుంటే భర్తముఖంకూడా చూచేదాన్ని కాదు" అందామె. నేను అన్నాను - "అక్కా, ఆయన ముఖం చూచే అదృష్టం ఎప్పుడో పోయింది. ఈ పూడి పోయిన కళ్ళమీదే నాకు కోపం వస్తోంది. ఆయనమీద నాకెందుకు కోపంరావాలి?

ముందే జాగ్రత్తపడి నాకు చికిత్స చేయించలేదని

నా స్నేహితురాలు లావణ్యకు నా భర్తమీద కోపము వచ్చింది. నాకుకూడ అలాగే కోపము కలగాలని ఆమె తల చింది.

"ప్రపంచంలో అనుకునో అనుకోకుండానో, తెలిసో తెలియకో, పొరపాటువల్లనో లేక భ్రాంతివల్లనో అనేక రకాలైన సుఖదుఃఖాలు వస్తూవుంటాయి. నీ మనస్సులో భర్తను బంధించి వుంచుకోగలిగితే దీనితోనే నీ మనసుకు వూరట కలుగుతుంది. క్రోధంలో అనవసరముగా ప్రేలినందువల్ల జీవితమంతా కోపతాపాలుతోనే ముగుస్తుంది. గ్రుడ్డిదాన్నైనందుకో వంక వగుస్తున్నాను. పైగా భర్తను నొప్పించి ఇంకా దుఃఖభారమెందుకు పెంచుకోవాలి? అని ఆమెకు చెప్పాను కాని ఈ పూర్వకాలపు మాటలు విని లావణ్య కోపగించుకుంది. తనను అవమానించినట్లు విసుగుజెంది విసవిస వేగంగా వెళ్ళిపోయింది.

నేనెలా ఆమెకు సమాధాన మీయకుండా వూరుకుంటాను. ఆమె మాటల్లో విషముంది. అయినా లావణ్యనోట వెలువడిన క్రోధవాక్కులు నా హృదయంలో రెండు మూడు నిప్పురవ్వలు వెదజల్లకుండా వుండలేదు. నేను వాటిని కాలిక్రింద రాశివేశాను. అందువల్ల నా అరికాళ్ళల్లో రెండు మూడు బొబ్బలు లేచినై.

గ్రామములోనికి వచ్చిన తర్వాత మందారాలు, జాజిమల్లెలు, మొదలైన పూలతో శివుని అర్చించడం ప్రారంభించాను. నా బాల్యము మళ్ళీ నాలోజాగృతమైనట్లే

భగవంతునియెడ సంపూర్ణమైన భక్తిశ్రద్ధలు సముజ్జ్వలమై ప్రభాసించినవి. నా దేవత నా హృదయాన్ని, మా గృహస్థ జీవితాన్ని పరిపూర్ణత నొందించారు. నేనాయన పాదయుగ్మమున శిరమువంచి మోకరిల్లి అన్నాను - "ఓ దేవతా! కళ్ళుపోవడం మంచిదే అయింది. నువ్వు నావాడవు."

ఈ మాటల్లో ఎంతగర్వముంది! నేను నీదానను అనే అంతవరకే నాకు అధికారముంది. ఏదో ఒకరోజు ఆయనే ఈ మాట నానోటినుండి చెప్పించుకోనక మానరు. నేనెల్లప్పటికీ ఆయన దానినిగానే వుంటాను.

కొంతకాలము జీవితము బాగా ఆనందముగానే గడిచింది. అటు డాక్టరుగా వుంటూ నా భర్త మంచి పేరుప్రతిష్ఠలు సంపాదించుకుంటున్నారు. కొంత డబ్బుకూడ సంపాదించారు. కాని డబ్బు మంచిదికాదు. అది మనసును లొంగ తీస్తుంది. హృదయంపైన పొర కప్పివేస్తుంది. హృదయ రాజ్యములో అది తన సుఖాన్ని తానే సమకూర్చుకుంటుంది కాని డబ్బే సుఖాన్ని సమకూర్చే బాధ్యత వహించినప్పుడు మనస్సు కింకేమీ పని మిగిలియుండదు. ఇదివరకటి మానసికానందానికి బదులు ఇప్పుడు అనేక రకాలైన వస్తువాహనాదికములు ఇంటినిండా నిండి వుంటాయి. అప్పుడు సుఖానికి బదులు వస్తువాహనాలే లభిస్తాయి.

అంగులలో ప్రాణశక్తి ఎక్కువగా వుంటుంది. ఆర్థిక ఔన్నత్యముతోపాటు నాభర్తలో క్రమక్రమంగా మార్పు వస్తూంది. యౌవనారంభములో, న్యాయము, అన్యా

యము, ధర్మము, అధర్మముల గురించి ఆయనలోవున్న సహానుభూతి, ఆదర్శభావాలు, ఇప్పుడు రోజురోజూ నశించి పోతున్నాయి. నాకిప్పటికీ బాగా జ్ఞాపకం. ఆరోజుల్లో ఆయన అంటూండేవారు — జీవనాధారానికే నేనీడాక్టరు కోర్సు చదువుతున్నాను. దీనితో ఎంతోమంది బీదలకు సహాకరించవచ్చు. ఇదివరకు బీదల ఇండ్లలో ముందుగా డబ్బు యివ్వనిదే వైద్యము చేయని డాక్టర్లను ఆయన అసహ్యాంచుకునేవారు.

ఇప్పుడలాంటి భావాలు వారిలో లేవు. ఒక బీదస్త్రీ తన ఏకైక పుత్రికను రక్షించమని కాళ్ళమీదపడి ప్రతిమాలింది. అయినా ఆయన నిర్లక్ష్యముగా త్రోసి పుచ్చారు. చివరకు నేను స్వయముగా ఒట్టుపెట్టుకొని ఆయ నను పంపించాను. వెళ్ళికూడ సరిగా వైద్యము చేయకుం డానే తిరిగివచ్చారు. బీదతనములో ఇలా అన్యాయముగా సంపాదించే వారిని ఎంత నీచముగా చూచేవారో నాకు బాగా గుర్తువుంది. ఇప్పుడు బ్యాంకులో బాగా డబ్బు నిలవ వుంది. ఒక ధనికుని గుమాస్తా రెండు మూడు రోజులనుండి రహస్యమంతనాలు జరుపుతున్నాడు. ఒకరోజు ఏమిఆలోచించు కున్నారో నాకు తెలియదు. నాభర్త నావద్దకు వచ్చి కూర్చున్నారు. ఎంతో — ఆనందముతో ఏవేవో విష యాలు చెపుతూ పోతున్నాడు. నా హృదయంలో ఈయ నేదో కలుషిత భావాలు వెల్లడించడానికే ఈవల వస్తున్నారనిపించింది.

గుడ్డిదాన్ని కాకపూర్వము చివరిసారి చూచిన ఆ నా హృదయ దేవత ఈ నాడెక్కడ? ఆయన నా దృష్టిరహిత రెండు నేత్రాలమధ్య చుంబించి నన్ను ఆరాధ్యదేవి పీఠాన అలంకరింప జేశారు.

ఒకేరోజున వీచే ప్రళయతుపానుగాలికి—పడిపోయినా మళ్ళీ నిలత్రొక్కుకునే సాహసముండేది. నా దేవత మళ్ళీ నన్నారాధించే అవకాశముండేది. కాని ఈ హృదయం ప్రతి దినము కఠోరమై, తన మానసికభావాలు అణచివేసి వాటి పైన స్వైరవిహారము సలుపుతోంది. ఇక దీనికి ప్రతీకార మేమిటి? నాకేత్రోవ తోచుటలేదు.

నేను గుడ్డిదాన్ని. ప్రపంచ జ్ఞానరహితమైన నా హృదయకుహరములో అసమానప్రేమ, పరిపూర్ణభక్తి, అఖండ మైన శ్రద్ధలువున్నాయి. నా దేవతను హృదయమందిరములో మొట్టమొదటిసారిగా చక్కగా అలంకరించుకుని పూలతో పూజించాను. ఆ పూలపైన ఇంకా మంచు బిందువుల తడి యారిపోలేదు. నాభర్త ఆ తడియారని పూలసువాసనలను వదలి డబ్బుకోసమై ఈ ప్రపంచపు మరుభూములలో అదృశ్యులైపోతున్నారు. నేను సర్వదా విశ్వసించి నా సర్వస్వ మనుకుని, అన్ని సంపదలకంటె శ్రేష్ఠమనుకొన్న నా భర్త దూరాన్నుంచే నన్నుతో తొలగిపోతున్నారు. చిన్నప్పటి నుండి ఇద్దరమూ ఒకేమార్గాన పయనించాము. కాని మా ఇద్దరి మార్గాలు ఎప్పుడు విడిపోయినవో మేము గుర్తించనే లేదు. ఇప్పుడు పిలచినా ఆయననుండి నాకు జవాబుకూడ లభించడములేదు.

బహుశా అంధత్వమువల్లనే ప్రతి విషయాన్ని నేను రెట్టించి ఆలోచిస్తున్నానేమో! కళ్ళుంటే ఇంత మధనపడేదాన్ని కాదేమో!

ఒకరోజు నా భర్త నాకిదే సమాధానమిచ్చారు. ఆ రోజు వుదయం ఒక ముసలరైతు తన మనుమరాలికి కలరా వచ్చిందని నయము చేయవలసిందని బ్రతిమలాడుతున్నాడు. "బాబూ నేను బీదవాడ్ని. భగవంతుడు నీకు మేలు చేస్తాడు. భగవంతుడి మేలుతో నాకేమీ నిండదు. నువ్వేమాత్ర మేమిచేయగల్గుతావు. వెళ్ళు" ఈమాటలు నా భర్తనోట విని నేను చాలా బాధపడ్డాను. "నా కళ్ళ దృష్టితోపాటు నా చెవులుకూడ ఎందుకు వినబడకుండా చేయలేదుభగవంతుడా!" అనుకున్నాను "అయ్యో భగవంతుడా" అంటూ దీర్ఘ నిట్టూర్పు విడిచి ఆ రైతు బైటకు వెళ్ళిపోయాడు. దాసీతో కబురంపి ఆ ముసలి రైతును వెనుకద్వారాన పిలిపించాను "తాతా! ఈ డబ్బు తీసుకువెళ్ళి నా భర్త నాశీర్వదించి హరీశు డాక్టరువద్ద నీ మనుమరాలికి చికిత్స చేయించుకో" అని కొంత డబ్బిచ్చి పంపివేశాను.

కాని ఆరోజు ఏమి చేయాలో యేమిటో నా కేమీ పాలుబోలేదు. మధ్యాహ్నము నిద్రనుండి లేచి ఆయనడిగారు. "ఇవాళ ఎందుకింత విచారముగావున్నావు?" ఇదివరకు అలవాటుగావచ్చే. ఏమీలేదే, ఏమీలేదు. అనే మోసపు జవాబు ఇప్పుడు నా నోటినుండి వెలువడలేదు. స్పష్టంగా నాభావం వెల్లడించాను—"నీతో ఎంతోకాలంనుండి చెప్పాలనుకుంటున్నాను. కాని చెప్పవచ్చేసరికి మరచిపోతున్నాను.

సరిగా చెప్పగలనోలేదో యనే సందేహంవల్ల కూడ అలా చేయలేకపోయాను. నువ్వే నీ మనసులో అర్థం చేసుకునే వుంటావు. మన వెనుకటి జీవితపు ఆదర్శాలు మనలో యిప్పుడు లేవు."

ఆయన నవ్వుతూ అన్నారు—"మార్పు ప్రకృతి సహజము" నేను—"ధనము, రూపము, యౌవనము అన్నీ ఇవన్నీ మార్పు చెందడము సహజమే. కాని మార్పు చెందని దేదీలేదా? కొంచెం గంభీరముగా ఆయన జవాబిచ్చారు. "మిగతా అందరు స్త్రీలులేమికి బాధపడుతూ వుంటారు. తమ భర్త సంపాదించడం లేదని రోదిస్తారు. నువ్వు ప్రపంచంలో ఎక్కడాలేని దుఃఖాలు ఆకాశంనుండి పట్టుకొస్తావు."

నా అంధత్వము సత్యపు అంజనము నా కాళ్ళకు పూసి—నన్ని మార్పుచెందే ప్రపంచాన్నుండి చాలాదూరము తీసుకువెళ్ళిందని, అందరి స్త్రీలమాదిరి కాదని, నాభర్త నన్నె ప్పటికీ అర్థంచేసుకోజాలరని నాకప్పుడు బోధపడింది.

ఆరోజే మావూరినుండి మామేనత్తగారొకామె విచ్చేసింది. మేమిద్దరమూ ఆమెకు నమస్కరించాము. ఆమె మమ్మల్ని ఆశీర్వదించక పూర్వమే ఇలా ప్రారంభించింది—"అమ్మాయ్ నువ్విలాగూ గుడ్డిదానివైనావు. ఇప్పుడు మా అవినాశబాబు నీతో ఎలా కాపురం చేస్తాడు? రెండవ పెళ్ళి చేయకూడదూ?" "నిజమే అత్తగారూ! మీరే ఏదైనా సంబంధం చూడండి" అని మావారంటే బాగానే వుండేది. కాని ఆయన మొహమాటపడుతూ అన్నారు—"అత్తయ్యా

మీ రెప్పుడూ ఇలాగే తలాతోకలేని మాటలు మాట్లాడు తూంటారు."

అత్తగారు అన్నారు — "నేనేమైనా తప్పు మాట్లా డానా?" నేను నవ్వుతూ అన్నాను—"అత్తగారూ! మీరు బలేమనిషి సలహా తీసుకుంటున్నారులే. జేబు కత్తిరించ బోతున్నవారినే ఎవరూ సలహా అడుగరు."

అత్తగారు పలికింది—"నిజమే. సరే అవి నాకబాబూ మనమిద్దరమూ ఏకాంతముగా సంప్రదించుకుందాం. గౌరవ కుటుంబాల్లో ఎంతమంది సవతులుంటే అంత భర్త గౌరవం పెరుగుతూంటుంది. మా అబ్బాయి ఈవైద్యం చేయకపోతే మాత్ర మేమిపోతుంది అతనికి డబ్బుకేమీ కొదువవుండదు. డాక్టరు చేతిలో ఎవరైనా చచ్చిపోతే ఎవరూ ఫీజుకూడ ఇవ్వరు. కాని భగవంతుడు శాపము పెట్టినట్లు పెద్ద పెద్ద కుటుంబాల్లో భార్యలు చచ్చిపోరు. వాళ్ళు బ్రతికి వున్నందు వల్లకూడ భర్తలకే ఎక్కువ మేలు కలుగుతుంది.

రెండు రోజుల తర్వాత నా భర్త అత్తయ్యతో అన్నారు—"అత్తయ్యా తనవాళ్ళలాగే చూసుకుని ఈమెకు సహాయం చేసేందుకెవరైనా మంచియింటి అమ్మాయి వుంటే చూడు. ఈమెకు యేమీ కనపడక బాధపడుతోంది. ఎవ రైనా తోడువుంటే నాకు నిశ్చింతగా వుంటుంది.

నేను గుడ్డిదాన్నయిన ప్రథమదినాలలో ఆయన ఇలా అని వుంటే బాగానే వుండేది. ఇప్పుడు ఇంటి పనులలోగాని, నా స్వవిషయంలోగాని నాకెట్టి బాధలేదు. అయినా వ్యాతి

లేకించకుండానే మొదలకుండా వ్రాసుకున్నాను. అత్తయ్య అంది—"సరే. అలాగే, మా అక్కగారి అమ్మాయి వుంది. చాలా అందంగా లక్ష్మిలా వుంటుంది. స్వభావానికికూడ చాలా మంచిది. పిల్ల బాగా పెరిగింది. సరియైన వయసు దాటకక వాళ్ళు సతమతమవుతున్నారు. నీకిచ్చిచేయడానికేం! వాళ్ళు కళ్ళ కద్దుకుని చేసుకుంటారు."

ఆయన కొంచెం ఆశ్చర్యం ప్రకటిస్తూ అన్నారు—"వివాహం సంగతికాదు అత్తయ్యా!" అత్తయ్య అంది—"వివాహం చేసుకోకుండా మంచి యింటి అమ్మాయి మీ యింటికి వచ్చివుంటుందా?"

"ఆమాట నిజమే: నాభర్త యేమీ జవాబీయలేకపోయారు. నా అంధత్వ అంధకారములో నేను పైవంక చూచి భగవంతుడ్ని ప్రార్థించాను—"ఓభగవంతుడా! నాభర్తను రక్షించు."

కొన్ని రోజులతర్వాత ఒకరోజు ఉదయం పూజా గృహంనుండి నేను బయటికి వస్తున్నాను. అత్తయ్య ఎదురు పడి అంది— "మా అక్కగారి అమ్మాయి సేంమాంగిని గురించి నీకు చెప్పానుచూడు. అది ఇవాళ వచ్చింది-హేమా ఈమె నీ అక్కగారు. నమస్కరించు."

ఎక్కడినుంచో అప్పుడే ఆయనకూడ వచ్చారు. అపరిచిత స్త్రీని చూచి అవతలికి వెళ్ళిపోయారు.

అత్తయ్య—"అవినాశ్ ఎక్కడికి వెళ్తున్నావు?"

నా భర్త—"ఈమె ఎవరు?"

అత్తయ్య—"ఇదే మా అక్కయ్యగారి అమ్మాయి హేమాంగిని."

ఎప్పుడు వచ్చారు? ఎవరితో కలిసివచ్చారు? ఎందుకు వచ్చారు? అనేక ప్రశ్నలు కురిపించి తన ఆశ్చర్యం వ్యక్తపరిచారు. నేను మనసులోనే అనుకున్నాను—"మీరు ఆడే నాటకం నా కవగతమయింది. ఇంత మోసం చేనికి? ఇంత దొంగతనమా? ఎరగనట్లు అబద్దాలు దేనికి? అధర్మముగా వ్యవహరించదలిస్తే అలాగే కానీయ్ నీలోని అశాంతిని రెచ్చగొట్టు. నాకోసం ఇంత మోసం కల్పించనవరము లేదు."

హేమాంగినిని చేయిపట్టుకొని నాపడకగదిలోనికి తీసుకుపోయాను. ముఖాన చేతులతో తమిడిచూచాను. అందముగానే వుండవచ్చునని వూహించుకున్నాను. వయస్సు కూడా పదునాలుగు, పదునైదు సంవత్సరాలకు తక్కువ వుండదు.

ఆ బాలిక హఠాత్తుగా బిగ్గరగానవ్వింది. "ఇలాతడుముతున్నావేమిటి? భూతాన్నేమీ వదలించడము లేదుకదా? అంది.

ఆ సరళ స్వచ్ఛందమైన నవ్వుతో మా యిద్దరి మధ్య వ్యాపించిన కారుమేఘాలు పటాపంచలైపోయినై. భుజముపైన నాకుడిచేయి వేసి, నేను నిన్ను చూస్తున్నాను చెల్లీ." అన్నాను. ఆ కోమల ముఖంపైన మళ్ళీ నాచేయి వేసి సవరించాను.

"చూస్తున్నావా" మళ్ళీ నవ్వుతూ అంది - "నేను

తోటలో వంకాయనో, సొరకాయనో కాదుగదా ఎంతపెరిగిందో తడిమి చూడటానికి."

హేమాంగిని నేను గుడ్డిదాని నసే సంగతి బహుశా తెలిసివుండదని నా కప్పుడు గుర్తు వచ్చింది.

"నేను గుడ్డిదాన్ని చెల్లీ" అన్నాను.

విని ఆశ్చర్యపడి గంభీరముగా కొంచెముసేపు వూరకుంది. తన విశాల కుతూహల స్వర్ణమైన తరుణ నేత్రాలలో నా గుడ్డితనాన్ని, నా ముఖాన్ని నిశ్చలంగా పరికిస్తోం దనిపించింది. తర్వాత అంది-"అందు కేనా పిన్నిని పిలిపించింది. "మీ పిన్నే స్వయంగా వచ్చింది" జవాబిచ్చాను.

ఆ బాలిక మళ్ళీ నవ్వుతూ అంది—"ఓహో దయతలచి వచ్చి వుంటుంది. అయితే ఈ దయామయి అంత త్వరలో ఇక్కడినుండి ఇంకెక్కడికీ పోదు. అయితే నాన్నగారు నన్నిక్కడి కెందుకు పంపించారు?"

ఇంతలో అత్తయ్యవచ్చింది. ఇప్పటివరకు నాభర్తతో మాట్లాడుతూవుంది. అత్తయ్య గదిలో అడుగుపెట్టగానే హేమాంగిని అడిగింది-"పిన్నీ! మనవూరు ఎప్పుడువెళ్ళాం?"

అత్తయ్య అంది - "ఆహాహా! వచ్చి కాస్సేపైనా కాలేదు. అప్పుడే ఎప్పుడు వెళ్ళాం అంటూంది. ఇంత చంచలు రాలినెక్కడా నేచూడలేదమ్మా" హేమాంగిని - "పిన్నీ, సరిగావిను. నువ్విక్కడినుండి కదిలేట్లులేవు. ఇది నీయిల్లేగా ఎంతకాలం వుండాలనుకుంటే అంతకాలం వుండిరా. నేను త్వరగాపోవాలి" తర్వాత నా చేయిపట్టుకుని అంది- నేను

చెప్పిందిలైటుగా వుందా అక్కా? మీ రెనగోకూడ నేను సరిగా ఎరగను."

ఈ సరళ ప్రశ్నకు సమాధానమీయకుండా, నేనా పిల్లను నా హృదయానికి దగ్గరగా లాగుకున్నాను. అత్తయ్య ఎంత జబర్దస్తీమనిషైనా ఈపిల్లను వంచుకోలేకపోయింది. కోపగించుకోకుండా ప్రేమతో బుజ్జగించి హేమాంగిని వశ పరచుకోవాలనుకుంది. కాని హేమాంగిని దులిపి వూరుకుంది. అత్తయ్య ఇవి ప్రేమతో మాట్లాడేమాటలనిత్రోసిపుచ్చింది. వెళ్ళిపోతూ మళ్ళీ యేమి గుర్తువచ్చిందోతిరిగివస్తూ-హేమా! పద స్నానముచేసివద్దూ, మళ్ళీరావచ్చు అంది.

హేమా నా దగరకువచ్చి అంది- "మనమిద్దరమూ రేవుకు వెళ్ళి స్నానముచేసి వద్దామా అక్కా?"

అత్తయ్యకిది యిష్టంలేదు. అయినప్పటికి ఏమీ అడ్డు చెప్పకుండానే వూరుకుంది. గింజుకున్నా ప్రయోజనం లేదని ఆమెకు తెలుసు. చివరకు విజయంకూడ హేమాకే దక్కు తుంది. ఇదే కాకుండా వారిద్దరిమధ్య పోట్లాట నాకుకూడ తెలిసిపోతుంది.

వెనుకవైపునున్న చెరువుకు వెళ్తూ హేమాంగిని నన్న డిగింది. నీ కెందుకు బిడ్డలుపుట్టలేదు అక్కా?

కొంచెం నవ్వి అన్నాను-"ఎందుకు పుట్టలేదో నాకేం తెలుసు? ఆ భగవంతుడింకా ప్రసాదించలేదు."

హేమాంగిని - "తప్పకుండా వెనుకటి జన్మలో నీ వేదో పాపము చేసివుంటావు."

నేను- "అదీ ఆ భగవంతుడికే తెలియాలి."

ఆ బాలిక ఋజు పూర్వకంగా చెప్పింది. "పిన్ని చూడరాదా? ఆవిడ మనసంతా విషం. అందుకనే బిడ్డలు కూడా పుట్టలేదు.

పాపము - పుణ్యము, దుఃఖము- సుఖము, దండన- బహూకరణ వంటి విషయాలు నాకే యేమీ తెలియవు. ఇక ఆ బాలికకేమి సమాధాన మీయగలను! ఒక గాఢ మైన నిట్టూర్పువిడచి మనసులో నే అనుకున్నాను. "ఇవన్నీ నీకే తెలియాలి" హేమాంగిని నన్ను కౌగిలించు కొని నవ్వుతూ అంది-"ఓ నామాటలకే నువ్వు నిట్టూరుస్తు న్నావా అక్కా? నామాట లెవరు పట్టించుకుంటారు."

నెమ్మది నెమ్మదిగా నాభర్త ప్రాక్టీసు కనేక ఆటం కాలు కలుగుతున్నై. దూరపు కేసులు చూడటానికి అస లెప్పుడూ వెళ్ళరు. దగ్గర కేసులుకూడ చూడకుండానే ఇప్పు డింటికి వచ్చికూర్చుంటున్నారు. మధ్యాహ్నము భోజనానికి రావడం, మళ్ళీ రాత్రి యింటికివచ్చినప్పుడుదక్క- ఇంటివద్ద ఎక్కువసేపు వుండేవారుకాదిదివర్లో-ఇప్పుడు అవసరమున్నా లేకపోయినా అత్తయ్య కబురుచేస్తేచాలు పరుగెత్తుకుంటూ యింటికి వస్తున్నారు. అత్తయ్య కేకపెట్టి- హేమా! నా గదిలో తమలపాకుల పళ్లెమిలా పట్టుకు రావమ్మా!" అనగానే నాభర్త గదిలో కూర్చున్నారని అర్థం చేసుకునేదాన్ని. మొదట్లో మూడునాలుగురోజులు హేమాంగిని తమలపాకులు పళ్లెము, ఫలహారము, తలనూనెసీసా, దువ్వెన, అద్దము,

మొదలైనవన్నీ అందిస్తూవచ్చింది. తర్వాత హేమాంగిని తానుచేయడం మానివేసి దాసీచేతికిచ్చి పంపుతోంది. అత్తయ్య– "హేమాంగినీ, హేమా, హిమీ అనేపేర్లతో అరుస్తూ వుండిపోతుంది. ఈ బాలిక నాజీవితదయనీయస్థితి గ్రహించినట్లుంది. నామీద దయదలచి నన్నే పెనవేసుకుని వుంటూంది. ఏదో సందేహము, భయము, బాధ వ్యాపించి నట్లుంది ఆమెలో. అదీగాక ఎప్పుడూ నాఎదుట నాభర్త ప్రసక్తి తెచ్చేదికాదు.

ఒకనాడు అన్నగారు చూడటానికి వచ్చారు. ఆయన సూక్ష్మగ్రాహి. ఆయనముందు ఇటువంటి వేషాలేమీ మరుగు పడవనుకున్నాను. ఆయన ఖచ్చితమైన విమర్శకుడు. ఎటు వంటి అన్యాయాన్ని క్షణంపాటుకూడ సహించలేరు. నాభర్త ఆయన ఎదుట అపరాధిగా నిలబడవలసి వస్తుందేమో నని భయపడినాను. అత్యంత ప్రసన్న చిత్తముతో నేనంతా కప్పిపుచ్చాను. డాబు అవుసరము లేకపోయినా ఏవేవో కబుర్లుచెప్పి, కబుర్లడిగి, మధ్యమధ్య డాబు దర్పములతో కూడిన దర్జాలు ప్రదర్శించి, ఎలాగైనాసరే ఆయనను మోస గింప ప్రయత్నించాను. ఇదంతా నా స్వభావ విరుద్ధమైనదే. అందువల్లనే నేను పట్టుపడిపోయాను. నా అన్నగారు ఎక్కువ రోజులు వుండకుండానే వెళ్ళిపోయారు. నాభర్త ఆయన వున్నంతవరకూ చంచలంగా అటూ యిటూ తిరుగుతూనే గడిపారు. ఎదుటపడినా కులాసాగా మాట్లాడకుండా మౌనం వహించేవారు. వెళ్ళడానికి పూర్వం అన్నగారు తన స్నేహ సౌజన్య హస్తాలను నా తలపై నిమురుతూ వున్నారు.

పూనంగా నిలచి నన్నేమని ఆశీర్వదించి వుంటారో నే నర్థం చేసుకోగలిగాను. వారి కండ్ల వెంట స్రవించిన అశ్రుధార నా బుగ్గలపై జలజల బొట్టులుగా జారింది.

అవి చైత్రమాసపు రోజులని నాకు బాగా గుర్తు. ఒక రోజు సాయంత్రం గ్రామస్తులంతా సంతనుండి యింటికి తిరిగి వస్తున్నారు. చూరాన వర్షం జోరుగా కురుస్తున్నట్లుంది. చల్లగాలిలో మట్టి తడిసిన వాసన కూడ కలిసి నలుదెసలా వ్యాపించింది. అంధకారం నృత్యంచేస్తున్నది. తమమిత్రులను బిగ్గరగా పేర్లుపెట్టి పిలుస్తున్నారు. నేను గుడ్డి దాన్నవడంవల్ల, వంటిరిగా గదిలో వున్నంతసేపూ చీకటి పడినప్పటికీ ఎవరూ దీపం వెలిగించరు. దానికి కారణం- నేనా దీపానికి నా కుడ్డలంటించుకుంటానేమో, ఏమైనా ప్రమాదం వాటిల్లుతుందేమోనని వారికిభయం. నిశ్శబ్దంగా నలువైపులా అంధకారావృతమై ఆగదిలో నేలమీద కూర్చుని ఆభగవంతుడ్ని ప్రార్థించాను- "ఓ భగవంతుడా! నీదయ నర్థం చేసుకోలేనప్పుడు, నీహృదయగతమైన అభి ప్రాయాన్ని తెలుసుకోలేనప్పుడు వ్యథిత హృదయనై నాజీవిత చుక్కానినే అంటుకొనిపోయి వుంటున్నాను. హృదయం బద్దలై దానినుండి రక్తము ప్రవహించిపోతూంది. కాని నేనే విధంగానూ శాంతిపొందలేకపోతున్నాను. నన్నింకా ఎంత కాలం పరీక్షిస్తావు కరుణామూర్తీ. ఇంకా ఎంతకాలమని నాలో ఈ ఓర్పువుంటుంది." ఇలా అంటూ వుండగానే నాలో దుఃఖము పొర్లుకువచ్చింది. మంచముపైన శిరము వాల్చి కుమిలి కుమిలి ఏడ్చాను. పగలంతా పనుల్లో మునిగి

వుంటాను. హేమాంగిని నన్నే అంటిపెట్టుకుని వుండడంవల్ల నాహృదయంలోని ఆవేదనను కన్నీరుగా ప్రవహింపజేసేందు కవకాశం దొరకదు. చాలారోజులతర్వాత ఇవాళ బాగా యేడ్వగలిగాను. మరుక్షణంలోనే మంచం కదిలినట్లయింది. ఎవరో కదులుతున్నట్లు అలికిడయింది. హేమాంగినివచ్చి తన పమిటకొంగుతో నాకళ్ళు తుడుస్తోంది. ఇనాళ సాయంత్రంసే ఎప్పుడు ఏ సమయానవచ్చి నామంచంమీద నిద్రించిందో నాకు తెలియదు. నన్నూ తనేమీ అడుగలేదు. నేనూ పలకరించలేదు. మౌనంగా హేమాంగిని తన చల్లని చేతితో నా శిరముపై నవరించుతూంది.

ఇంతలో ఎప్పుడు మేఘాలురిమినవో, ఎప్పుడుతీవ్రంగా వర్షించినవో నాకేమీ తెలియలేదు. చాలాకాలం తర్వాత ఈ స్నిగ్ధ స్నేహశాంతి, నాలో దహించుకుపోతూ మలమల మాడిపోతున్న హృదయానికి వూరట కలిగించింది.

మరునాడు హేమాంగిని అత్తయ్య నడిగింది— 'పిన్నీ నీనిప్పుడే నీకు చెపుతున్నాను. రేపు నువ్వు బయలుదేరక పోతే నేను కైవర్త అన్నయ్యతో మనవూరు వెళ్ళిపోతా.'

అత్తయ్య అంది – 'అతనితో దేనికి – రేపు నేనూ వస్తాగా. ఇద్దరమూ కలసి వెళ్దాం. ఇదుగో చూడు హేమా, అవినాశ్ నీకోసం ఎంతచక్కటి రవ్వలవుంగరం తెచ్చాడో.' ఎంతోగర్వపడుతూ అత్తయ్య హేమాంగినిచేతి కా వుంగరం అందించింది.

హేమంగిని అంది— 'ఇదిగో చూడుపిన్నీ, నే నెంత బాగా గురిచూసి విసురుతానో' అంటూనే కిటికీలోనుంచి

వుంగరం వెనుకనున్న చెరువులో పారవేసింది. క్రోధివారి దుఃఖం, ఆవేశంతో అత్తయ్య శరీరము గగుర్పొడిచిందితె అత్తయ్య నన్ను బ్రతిమాలుతున్నట్లు అంది—"చూడు అమ్మాయ్. ఈ విషయం అవినాశబాబుకు చెప్పకు. పాపం చాలాబాధపడుతాడు. నాతోడు. నువ్వేమీ చెప్పకు."

నేనన్నాను-"అత్తయ్యా, ఇంతగా చెప్పనవసరం లేదు. నేనేమీ చెప్పను."

మరునాడు తనవూరు వెళ్ళిపోయేముందు హేమాంగిని నన్ను కౌగలించుకుని అంది—"అక్కా, నన్ను మరచిపోకు. నన్ను గుర్తుంచుకో.

నేను ముఖం రెండు చేతులా తడుముతూ అన్నాను. అందుకేమీ మరచిపోను చెల్లీ ! నాకింకా వేరు ప్రపంచా లేమీ లేవు. నా ప్రపంచమంతా ఈ నా మనస్సే' ఇలా అంటూ హేమాంగిని శిరముదగ్గరకు తీసుకుని ముద్దిడు కున్నాను. నా కళ్ళనుండి జరజరకన్నీళ్ళు ఆమె వెంట్రుకలపై రాలినై.

హేమాంగిని వెళ్ళిపోయిన తర్వాత నాకీ ప్రపంచ మంతా మోడువారిపోయి నట్లయింది. నాలో ఒక విధమైన స్నేహం, సౌందర్యం, సంగీతం, సుగంధం, తన దేదీప్యమాన మైన కోమల, తారుణ్య కాంతితో ప్రసరింపజేసింది. ఒక్క సారిగా నన్ను వదలిపోయిన తర్వాత నా ఈ గుడ్డితనపు వెలుతురులేని ప్రపంచంలో చేతులు చాచి హేమాంగిని కొరకు గాలించుతున్నాను.

ఆయన ఆరోజు అమితోత్సాహంతో నా వద్దకువచ్చి అన్నారు—'వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు. కొంచెం ఇల్లంతా శాంతించింది. నీకు పనిపాటలు చేసుకోవడానికికూడా సుఖ వుగా వుంటుంది.'

నన్ను నేనే నిందించుకున్నాను. నాకోసం ఇంతనాటక మాడాలా, ఇంతమోసమా? ఇంత కపటముగా వ్యవహరిం చాలా? సత్యానికి ఎప్పుడైనా నేను భయపడితినా? ఏ అఘా తము కలిగినా సహించలేదా? ఆయన ఆనందాన్నే నా సర్వ స్వముగా యెంచి నా రెండు కళ్ళుకూడ పోగొట్టుకున్నానని వారెరుగరా? నా జీవితమంతా వీరికోసమే చిర అంధకార మయముగా చేసివేసుకున్నాను. అటువంటిదాన్ని మోసగించ డానికి ఇన్ని పన్నాగాలు దేనికో?

ఇప్పటివరకు ఆయనకు నాకు మధ్య అంధత్వము తెర వలె అడ్డు వస్తూవుంది. ఇప్పుడింకొక తెరకూడ నాపై పడి నన్ను మరుగుపరుస్తోంది. నా భర్త ఆదమరచికూడా నా ఎదుట హేమాంగిని ప్రస్తావన తేవడంలేదు. హేమాంగిని తాను పూర్తిగా మరచిపోయినట్లుంటున్నారు. ఆయన హృదయంలో ఏవిధమైనచిహ్నాలు శేషమాత్రంగాకూడ మిగిలివున్నట్లులేదు. కాని ప్రత్యుత్తరప్రత్యుత్తరాలు జరుగుతూనే వున్నై. ఇది నేనర్థం చేసుకోగలిగాను. చెరువులో వర్షపునీరు అధికమౌతున్నకొద్దీ దానిలోవుండే పుష్పానికి వత్తిడి ఎక్కువవుతుంది. దాని కాడ క్షణక్షణము పైకెదగడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అలాగే ఆయన హృదయంలో ఏవిధమైన వత్తిడి వ్యాపించినా" ఆ ఆనందమూ

ఆవేశమూ వారు పట్టలేకపోయేవారు. అవి పొంగులువారి బయటకు బహిర్గతమౌతూ నేవుండేవి. అవి నా హృదయాంత రాళములో నాటుకుపోయేవి. ఆకి ర్షణ అలాంటిదేగదా! హేమాంగిని సమాచారము ఎప్పుడు తెలుస్తుందో ఏమో నా కవగత మౌతూవుండేది. నేనాయన కీవృత్తాంతము తెలియ జేయడానికి వీలులేదు. నా అంధకారావృతమైన హృదయ పలకముపై ఒక ప్రచండమైన దివ్యజ్యోతిర్మయ సుందర నక్ష త్రము ఒక్కక్షణము మెరసింది. ఈయనను అర్థం చేసుకోవా లని, ఈయననుగురించి నాలో నేనే విశ్లేషించుకోవాలని కుతూ హలం జనించింది. ఏది ఏమైనా నాకా హేమాంగిని గురించి నా భర్త ఎదుట మాట్లాడటానికి అధికారం లేదు. ఈ విధ ముగా మా యిద్దరిమధ్య దుఃఖపూరితమైన విషాదచ్ఛాయలు ఆవరించి నిశ్శబ్దం తాండవిస్తోంది.

అది వైశాఖమాసము. ఒకరోజు హఠాత్తుగా దాసీ వచ్చి నన్నడిగింది—"అమ్మగారూ! మనపడవ ఎక్కడికి వెళ్తోంది. రేవులో ప్రయాణానికి అన్నీ సిద్ధము చేస్తున్నారు. బాబుగారెక్కడికైనా వెళ్తున్నారా?"

ఏవో యత్నాలు జరుగుతున్నవనే సంగతి నేను కొంచెము ముందుగానే తెలుసుకున్నాను నాజీవితాకాశంలో తుఫాను రాకపూర్వపు నిస్తబ్దత, పెనుగాలి వీచక పూర్వం వ్యాపించే చిన్న పెద్దమేఘాలు వచ్చి చేరుతున్నట్లుంది. సంహారలీల గావించే ప్రళయరుద్రుడు తన భీభత్సనృత్యము నాపైనే జరుపబోవుతున్న ట్లనిపించింది. దాసీతో నేననేశాను "ఎక్కడకో? నాకేమీ తెలియదే."

దాసీ మళ్ళీ అడగడానికి సాహసించలేదు. ఒక తీవ్ర మైన నిట్టూర్పు విడిచి వెళ్ళిపోయింది.

బాగా ప్రొద్దుపోయిన తర్వాత నాభర్త నావద్దకు వచ్చి అన్నారు—"చాలా దూరాన్నుండి నాకాహ్వానము వచ్చింది. తప్పనిసరిగా వెళ్ళాలి. వేకువనే ప్రయాణమైపోతు న్నాను. రెండుమూడు రోజులవరకు రాలేకపోవచ్చు."

"మీరు నాతో ఎందుకబద్ధమాడతారు?" మంచము మీదనుండి లేచి నిలబడుతూ అన్నాను.

"నేనేమబద్ధం చెప్పాను?" ఆయన కంపితస్వరంతో పలికారు.

"నువ్వు వివాహం చేసుకోవడానికి వెళ్తున్నావు" అన్నాను.

ఆయనేమీ మాట్లాడలేదు. నేను స్థిరంగా నిలచి వున్నాను. చాలాసేపటివరకు మామధ్య ప్రశాంతి వ్యాపిం చింది, చివరకు నేనే అడిగాను—"నేనడిగినదానికి జవాబు చెప్పు. వివాహము చేసుకోవడానికే వెళ్తున్నాను. అని జవా బివ్వు."

ప్రతిధ్వనించినట్లుగా ఆయన సమాధానమిచ్చారు "అవును. వివాహం చేసుకోవడానికే నేను వెళ్తున్నాను."

"వీలులేదు. నువ్వు వెళ్ళకూడదు. ఈ విపత్తునుండి, మహాప్రళయాన్నుండి నేను రక్షిస్తాను. ఈ మాత్రం కూడ నిన్ను కాపాడుకోనకపోతే నేను నీకు భార్యగావుండి యేమిప్రయోజనం? నా ఈ శివార్చన ఎందుకు?"

చాలా సేపటివరకు నిశ్శబ్దముగా వూరుకున్నారు. నేను భూమిమీదపడి ఆయన కాళ్ళకు చుట్టుకుని అడిగాను– "నేను మీ కేమపచారము చేశాను. ఏమైనా అపరాధము చేశానా? మీకు ఇంకో వివాహము చేసికోవలసిన అవసర మెందుకు కలిగింది. నేను మీ మీద ఒట్టువేసుకుని అడుగు తున్నాను. నిజము చెప్పండి."

అప్పుడు నా భర్త నెమ్మదిగా పలికారు – "నేను వాస్తవమే చెబుతున్నాను. నీ అంధత్వము నిన్నెదో లోకపు ఆవరణలో నిలిపి వుంచింది. నేను నిన్నర్థము చేసుకోలేని స్థితిలో నిన్నందుకోలేక సతమత మవుతున్నాను. నువ్వు నా దేవతవు. దేవతవలెనే భయంకరురాలవు. నీతో నేను నిత్యజీవన వ్యాపారము సాగించలేను. నాకొక సాధారణ గృహిణి కావాలి. కేకలు, చివాట్లు, కోపము, తాపము అన్నీ కూడ ఆమెపైన చూపాలి, నేనా స్త్రీని ప్రేమించాలి. బుజ్జగించాలి. వివిధములైన నగలు, నాణ్యములు, వస్త్రాలు మొదలైనవన్నీ యిచ్చి ఆమెను సంతోషపరచి నేనూ సంతృప్తి జెందాలి."

"నా హృదయాన్ని చీల్చి చూడు. నేను సాధారణ స్త్రీనవునో కాదో వివాహముతర్వాత బాలికనేగాని యింకా తదితరచ్ఛాయలేమీ నాలో నీకు కన్పించవు. నన్ను నేను గౌరవించాలి. విశ్వసించాలి. నన్ను పూజిస్తూ వుండాలి. నిన్ను నీవవమానపరచుకుని నన్ను అపారదుఃఖములో పడ వేయకు. నన్ను నీకంటె పెద్దదాన్ని చేయకు ప్రియా. నన్ను అన్నివిధాల నీకాలిక్రింద అణచివుంచుకో నాథా!"

అప్పుడు నేనే యేమి చెప్పానో నాకు గుర్తుంటుందా? తుఫానుగాలుల మధ్య సముద్రం లోన హోరు తాను విన గలుగుతుందా? నేను చెప్పినదానిలో ఇంతవరకే నాకు జ్ఞాపకం వుంది—"నీవు నీ ధార్మికప్రతిజ్ఞా భంగమొనర్చినట్లైతే నేను జోహారవుతాను. ఈ సహాసగ్రము జరుగక పూర్వము నేనైనా వైధవ్యం పొందాలి. లేకపోతే హేమాంగినిదైనా జీవించకుండా పోవాలి." ఈ మాటలంటూ నేను మూర్ఛపోయాను.

తెలివివచ్చి చూచేప్పటికి తెల్లవారింది. పక్షులు కుహు కుహు నాధములు చేస్తున్నవి. నాభర్త ఎప్పుడో చెప్ప కుండానే వెళ్ళిపోయారు.

నా పూజాగృహం తలుపులు మూసి లోపల పూజ చేస్తున్నాను. రోజంతా బయటకు వెళ్ళలేదు. సాయంత్రం పెనుతుపాను గాలివీచింది. ఆ తుపానుకు ఇల్లంతా వూగిపోతోంది. అయినప్పటికీ "ఓ భగవంతుడా నాభర్త నదీగర్భములో ప్రయాణము చేస్తూవుంటారు వారిని రక్షించు" అని కోరలేదిరోజు. తదేకధ్యానములో మునిగివుండి అంటున్నాను– "ఓ భగవంతుడా! నా అదృష్టమెలా వుంటే అలాగే జరిగి తీరుతుంది. నా భర్తను భయంకర పాపంనుండి రక్షించు"

రాత్రంతా గడిచిపోయింది. అయినా నేను ఆ భగవంతుని సాన్నిధ్యము వదలలేదు. భోజనపానాదులు లేకుండా నిద్రావిరామములు లేకుండా అలా నేనక్కడే పాషాణ ప్రతిమ ముందు శిలావిగ్రహమువలె ఎలా కూర్చున్నానో ఇంత శక్తి ఎక్కడనుండి వచ్చిందో నాకు బోధపడలేదు.

సాయంత్రం బయట ఎవరో తలుపుగుద్దుతున్న చప్పు డయింది. తలుపులు బ్రద్దలుకొట్టి లోనికి చొరబడినా నాకు స్పృహరాలేదు.

స్పృహవచ్చిన తర్వాత నాకు వినిపించింది—"అక్కా" కళ్ళు తెరచి చూచాను. నేను హేమాంగిని ఒడిలో పడుకొని వున్నాను. హేమా పెండ్లిబట్టలలో వున్నట్లు నేను గమనించాను. నా శరీరంలోని ప్రతి అణువణువు అరచినట్లయింది—"ఓ భగవంతుడా! నా మొరాలకించలేదా? నా భర్త సర్వనాశనము జరిగిపోయింది."

హేమాంగిని తలవంచుకుని నెమ్మదిగా నాతో అంది—"అక్కా! నీ ఆశీర్వాదము పొందడానికి వచ్చాను."

మొదట్లో క్షణపాటు రాతివలె నిశ్చేష్టురాలనై పోయాను. మరుక్షణములో లేచికూర్చున్నాను. "నిన్నా శీర్వదిస్తాను చెల్లీ! ఇందులో నీతప్పేనుంది?"

హేమాంగిని సహజ స్వాభావిక మృదుమధురహాస కంఠముతో ఎలుగెత్తి పలికింది—"తప్పా? నువ్వు వివాహం చేసుకుంటే తప్పులేదుగాని నేను చేసుకుంటే తప్పవుతుందా?"

హేమాంగినిని కౌగలించుకొని నేనుకూడ నవ్వాను. మనసులో అనుకున్నాను— "ప్రపంచములో నాప్రార్థన కంటె ఎక్కువ వారికోరికకేమీ విలువలేదా? ఏ అఘాతము వచ్చినా నామీదేపడాలి. నాధర్మము భక్తిశ్రద్ధలలో ఏమాత్రమూ లోపము రాకుండా నేను కాపాడుకోవాలి. వెనుకటి మాదిరిగా సదా వారి భార్యవలెనే చరించాలి."

హేమాంగిని నాపాదములపైబడి నాపాదధూళి శిర ముపై నుంచుకుంది.

"నువ్వు చిరసౌభాగ్యవతివై చిరసుఖము బడయుము చెల్లీ." యని ఆశీర్వదించాను.

హేమాంగిని - "ఇప్పుడే ఆశీర్వదించినంత మాత్రానే తీరిపోలేదు. అక్కా నీచెల్లిని మరదినికూడ ఎల్లప్పుడు ఆశీర్వ దిస్తూ వుండాలి. మా ఇద్దరికి నీ ఆశీర్వాదమే మా జీవిత పర మార్థమవాలి అక్కా. ఆయనముందు సిగ్గుపడితే ప్రయో జనం లేదు. నీవు సమ్మతించితే వారినిక్కడికి తీసుకువస్తాను?"

"సరే. వెళ్ళి తీసుకురా! అన్నాను.

కొంచెం సేపటికి గదిలో నూతన పదధ్వని వినిపిం చింది. ప్రేమతో కూడిన ఒక మృదుస్వరము నా చెవి పడింది - "బాగున్నావా కుమూ?"

నేను తొందరలో గబగబా మంచముమీదనుండి దిగి అన్నయ్య కాళ్ళకు ప్రణామ మాచరించి అన్నాను "అన్నయ్యా".

హేమాంగిని అంది-"అన్నయ్యా అంటున్నావేమిటి? ఈయన నీకు అన్నయ్య కాదు. బావగారు."

అంతా నాకర్థమయింది. అన్నయ్య వివాహం చేసు కోనని ప్రతిజ్ఞచేశారు. అమ్మ లేనేలేదు. ఇక చెప్పి పట్టు దలతో వివాహం చేయించేవారు లేకపోయారు. ఇప్పుడు బహుశా నేనే ఆయన వివాహంచేయించానేమో.నా రెండు నేత్రాలనుండి అశ్రువులు జలజలా రాలుతున్నై. ఎంతప్రయ త్నంచేసినా ఆగేటట్లు లేవు. అన్నయ్య నాతల నిమురుతూ

వుండిపోయాడు. హేమాంగిని కిలకిలా నవ్వుతూ నన్ను కౌగి లించుకుంది.

ఆరాత్రి నాకు బాగా నిద్రవస్తోంది. కుతూహలంతో భర్తరాకకై నిరీక్షిస్తున్నాను. ఆయన తనసిగ్గు, నిరాశలను ఎలా తొలగించుకుంటారో నాకు బోధపడటం లేదు.

చాలా ప్రొద్దుపోయింది. వీధివాకిలి తెరచుకుంది. నేను హఠాత్తుగా లేచి నిలచాను. ఆవస్తున్న అడుగుల అలికిడి నా భర్తదేనని తెలుసుకున్నాను. నాహృదయం వేగంగా పరుగులు పెడుతోంది.

ఆయన వచ్చి నామంచముమీద కూర్చుంటూ నా చేయి పట్టుకొని అన్నారు—"నీఅన్న నన్ను రక్షించాడు. క్షణిక మోహంలోపడి ప్రాణము కోల్పోవడానికి సిద్ధమయాను. ఆరోజు పడవపైన కాలిడినప్పుడు నా హృదయం భారముతో ఎలా క్రుంగిపోతూవుందో నాకూ ఆభగవంతుడికే తెలుసు. నదిలో వుండగానే పెనుతుఫాను లేచింది. ప్రాణాలుపోయే ప్రమాదం ఏర్పడింది. చనిపోవడమో నన్ను నేను రక్షించుకోవడమో యనే సమస్యను గురించి యోచిస్తున్నాను. మధుర్‌గంజ్ చేరగానే ఒకరోజుముందే నీఅన్నతో హేమాంగినికి వివాహమైనదని తెలిసింది. ఒకవైపుసిగ్గు, ఇంకొకవైపు ఆనందముతో పడవమీదకు తిరిగివచ్చాను. అప్పుడెంత సంతోషించానో చెప్పలేను. ఈ రెండురోజులలోనే నేను చాలా అనుభవం గడించాను. నీవు లేనిదే నాకు సుఖమే లేదని, నీవు తప్ప నాకింకెక్కడా శాంతి లభించదని స్థిరము చేసుకున్నాను. నువ్వేనా దేవతవు."

నేను నవ్వుతూ అన్నాను—"నేను దేవత కానక్కర లేదు. నేనొక గృహిణిని ఒక సాధారణ మహిళను ఇంతకంటె మరేమీ కాదు."

అయన అన్నారు—"నామాటకూడ నువ్వు పాటించాలి. నన్నుకూడ ఎప్పుడూ దైవముగా ఎంచి లజ్జితుడ్ని చేయకూడదు. నేను నిన్ను ప్రేమించే ఒకసాధారణ భర్తను అంతకుమించి మరేమీ లేదు."

మరునాడు గుళ్ళో మోగించిన గణగణ గంటలు, శంఖ నాదములతో పల్లెయంతా ప్రతిధ్వనించింది.

హేమాంగిని తడవతడవకు ఆయన యేమి చేస్తున్నా, నిల్చున్నా కూర్చున్నా, భోజనము చేస్తున్నా, వుదయం, సాయంత్రము, అవకాశము దొరకిన ప్రతిసారి నా భర్తను హేళన చేస్తోంది. ఆయన దీనితో చాలా బాధ పడిపోయారు. ఆఖరుకు ఎక్కడకు వెళ్ళారో, ఏమైనారో, అయనను గురించిన వృత్తాంతమెవరూ నాకు తెలియ జేయలేదు.

—:(o):—

# పెళ్ళికూతురు

ఇది చాలాకాలమునాటి విషయం. చిన్నతనములో నేను చదువుకొనే రోజుల్లో పండిత శివనాథ్‌గారివద్ద ఎక్కాలు నేర్చుకునేవారము. ఆయనకు గడ్డము, మీసాలు వుండేవి కావు. బుర్రకూడ నున్నగా గొరిగించుకునేవారు. ఒక చిన్న పిలక మాత్రము శోభిల్లుతుండేది. ఆయన్ని చూడగానే పిల్లల ప్రాణాలు పైనే ఎగిరిపోయేవి.

మొరిగేకుక్క కరవదన్న సామెత ప్రకారము. హడా విడిచేసే ప్రతివాడు కార్యశూరుడు కాలేడు. కాని మన పండిట్ జీలో ఈ రెండు గుణాలు వున్నాయి. ఒకవైపు ఆయన చెంపదెబ్బలు, గుద్దులు మావంటి చిన్న చిన్న మొక్కలపైన వడగళ్ళ వానవలె పడుతుండేవి. రెండవ వైపు ఆయన కఠోరమైన చీవాట్లు విన్నప్పుడు తాతలు గుర్తుకు వస్తుండేవారు.

"ఇప్పుడు గురుశిష్య సంబంధము పూర్వకాలము మాదిరి భక్తిశ్రద్ధలతో కూడినది కాదని, విద్యార్థులు గురువును దైవముతో సమానముగా పూజించడము లేదని" ఆయన బాధపడుతూ వుండేవారు. ఈ విధముగా తన విచారము వెల్లడించి తనచే వుపేక్షింపబడిన దైవమహిమను పిల్లల మీదవేసి కొట్టేవారు. ఒకప్పుడు హుంకరించేవారు. ఆ గద్దిం

పులో ఎన్నో రకాల ఉట్లు మిళితమై వుండేవి. దేవతల వ్రజనినదపుభ్రమ మాత్రము ఎవరికీ కలిగేదికాదు.

ఏమైనప్పటికీ, ఈ మూడవతరగతికి పాఠాలు చెప్పే సెకండ్ క్లాస్ దేవతను ఏ విద్యార్థీ ఇంద్రుడు, చంద్రుడు, వరుణుడు అని భావించేవారుకాదు. ఆయన పోలిక ఒకే ఒక దేవతతో సరిపోయేది. ఆయనపేరు యమధర్మరాజు. ఇంత కాలము తర్వాత ఆయనను గురించి చెప్పుకొనడానికి యేమీ భయపడనవసరంలేదు. మే మెల్లప్పుడూ ఈయన ఎంతత్వరగా తన దేవాలయానికి దయచేస్తే అంతమంచిదని కూడ భావిస్తూండేవారము.

నరదేవతలాంటి ముప్పు ఇంకొకటేదీ వుండదని నేము బాగా అర్థం చేసుకున్నాము. స్వర్గలోక దేవతలు వుపద్రవాలు కెకె త్తించరు. చెట్టుకొమ్మలనుండి ఒకటిరెండు పువ్వులుకోసి చరణయుగళముమీద సమర్పించగానే భగవంతుడు ప్రసన్న మవుతాడు. అలా అర్పించకపోయినా యేమీ తగువుపెట్టు కోడు. కాని పండితదేవుడు చాలా ఎక్కువ మానుండి ఆశించేవాడు. ఏకొద్ది తప్పిదము జరిగినా కర్రజేసిమామీద కురికేవాడు. అప్పుడు మాకు దైవముగా మాత్రము కనిపించే వాడుకాదు.

పిల్లల్ని బాధించడానికి మాపండిత శివనాథ్‌వద్ద ఒకే ఒక బ్రహ్మాస్త్రముండేది. అది విపరీతంగా విద్యార్థుల్ని బాధించేది. పిల్లలకు మారుపేర్లు పెట్టేవారు. పేరు శబ్దముల కూర్పే అయినప్పటికీ ప్రతిమనిషి తనపేరును ఎంతో గౌర

వించుకుంటాడు. తన పేరుప్రతిష్ఠలకొరకు మనుష్యుడెన్నెన్ని కష్టములనుభవించుటలేదు? తన పేరును నిలబెట్టుకొనడానికి మానవుడు ప్రాణమును సైతము సరకుగొనక పోరాడు తుంటాడు.

పేరుప్రతిష్ఠలకోసం అలమటించే మానవుడిపేరును వికృతపరచడము అతని ప్రాణముకంటె మిక్కిలి ప్రియమైన చోట గాయపరచడమే యవుతుంది. "భూతనాథం" అనే పేరుగలవానిని "నళినీకాంత్" అని పిలచినా యిది అతనికి అప్రియనామమే యవుతుంది.

మనుష్యుడు వస్తువుకంటె రూపరహితమైన పేరునే ఎక్కువ ప్రేమిస్తుంటాడనే ముఖ్యసిద్ధాంతము మనకు దీనివల్ల సుబోధకమవుతూంది. అంటే బంగారము వెండివంటి ద్రవ్యాలకంటెకూడ మాట అతనికి ప్రధానమని, ప్రాణాల కంటె యశస్సే అతను కాంక్షిస్తాడని, తనకంటె తనపేరుకే ఎక్కువ విలువ యిస్తాడని మనము దీనివల్ల గ్రహించ వచ్చును.

ఈ మానవ స్వభావములోని నిగూఢ రహస్యము తెలిసివుండటమువల్లనే పండిత్ జీ శశిశేఖర్ పేరు చఛుందర్ (చుంచు) అని పెట్టాడు. అతను విపరీతంగా బాధపడవలసి వచ్చింది, ఆ పేరు వచ్చిన తర్వాత అందరూ అతని ముఖం వంకే చూస్తూండేవారు. ఇది అతని హృదయానికెంతో ఆఘాతంకలిగించి బాధించింది. అయినా సహనము, శాంతితో మెదలకుండా వూరుకొనకతప్పలేదు.

పండిత్ జీ ఆశ్ తోష్ పేరు, పెళ్ళికూతురు పెట్టారు. ఈ పేరుకు కొంచెము చరిత్రకూడ వుంది.

ఆశుతోష్ క్లాసులో అందరికంటె సాధుస్వభావి. సరళంగా మెలగుతాడు. ఎప్పుడూ మెదలకుండా తనపని తాను చేసుకుంటుంటాడు. పోట్లాడటం, కజ్జాలు పెట్టుకోవడం అతని జన్మకుండలిలోనే ఎక్కడా లేదు. వయస్సులో కూడా బహుశా అందరికంటె చిన్నవాడు అందరిమాటలు వింటూ చిరునవ్వు వెదజల్లుతూ పోయేవాడు. అందరికన్నా బాగా చదివేవాడు.

స్కూలులో చాలామంది పిల్లలు అతని స్నేహాము వాంఛిస్తుండేవారు. అతనెవరితోనూ ఆడేవాడుకాదు. స్కూలు విడిచిపెట్టగానే పరుగెత్తుతూ యింటికి పోయేవాడు.

మధ్యాహ్నం ఒంటిగంటకు దాసి మిఠాయి, ఒక గ్లాసులో మంచినీరు తెస్తుండేది. ఆశుతోష్ సిగ్గుపడుతుండేవాడు. త్వరగా ఈ దాసి ఇంటికి వెళ్ళిపోతే బాగుండునను కునేవాడు. తాను స్కూలు విద్యార్థిగానే అందరికీ పరిచితుడుగా వుండాలని తన రహస్యాలు ఎవరికీ తెలియకూడదని భావిస్తూండేవాడు.

చదువుసంధ్యలలో అతనేమీ అశ్రద్ధగా వుండేవాడు కాదు. ఎప్పుడైనా ఆలస్యంగానస్తే పండిత్ శివనాథ్ కేమీ జవాబీయలేకపోయేవాడు. గోడకుర్చీ వేయవలసిందని గట్టిగా శాశించేవాడు పండిత జీ. నాలుగు క్లాసుల విద్యార్థులు సిగ్గుపడుతున్న ఆ విద్యార్థి ముఖంవంక మాటిమాటికి చూస్తూండేవారు.

అది గ్రహణంరోజు. ఆరోజు స్కూలుకు సెలవిచ్చారు. మరునాడు ఒకపలక, సిరాపడిన సంచిలో పుస్తకాలు వేసుకుని ఆశుతోష్ రావడం బల్లమీద కూర్చున్న పండిత్ జీ చూశారు. అతను నెమ్మదిగా బహుజాగ్రత్తగా క్లాసులో ప్రవేశించి కూర్చున్నాడు.

పండిత్ జీ వెకిలిగా నవ్వుతూ. "ఓహో పెళ్ళికూతురు వచ్చినట్టుందే" అన్నారు.

చదువు పూర్తయినతర్వాత పిల్లల్నందర్నీ సంబోధించి ఇలా చెప్పారు. "ఏయ్‌పిల్లలూ! మీరంతా వినండి"

భూమి తన ఆకర్షణశక్తివల్ల బాలకులను తనవైపు కాకర్షిస్తోంది, అయినా ఒక చిన్నబాలుడు ఆశుతోష్‌బెంచి క్రిందికి వ్రేలాడుతూ బెంచిమీదనిలచి అందరిదృష్టిని తన వైపుకు కేంద్రీకరిస్తున్నాడు. ఇప్పటికే వయస్సుతోపాటు ఆశుతోష్ అనేక అనుభవాలుకూడ గడించాడు. ఎన్నో సుఖదుఃఖాలు, సిగ్గు మొదలయినవికూడా అనుభవించి వుండాలి. కాని ఆనాటి చరిత్ర అతని జీవితములో తదితరమైనవాటితో పోలికలేనిది. విషయం చిన్నదే. కొద్దిమాటలలో ముగుస్తుంది. అయినా దానిలో విశేషరహస్యం వుంది.

ఆశుతోష్ కొక చెల్లెలువుంది. ఆ చెల్లెలుకు తనతోటి స్నేహితురాండ్రుగాని, అక్కలు చెల్లెళ్ళుగాని ఎవరూలేరు. ఇతనితోనే ఆడుతుండేది.

ఆశుతోష్ ఇంటిముందరి ప్రహరీకి ఇనప కటకటాల

గేటు వుంది. ఇంటిముందు కారు ఆగడానికి వరండాకూడ వుంది. బాగా వర్షం కురుస్తోంది. చేతిలో చెప్పులు పట్టుకొని గొడుగులు వేసుకొని మనుష్యులు బజారులో వస్తూ పోతూ వున్నారు. మేఘాలు దట్టముగా వ్యాపించినయ్. చీకటి క్రమ్ముకుంది. వర్షము టపటపమని కురుస్తూంది. ఆశుతోష్ వరండా మెట్లమీద కూర్చుని చెల్లెలితో ఆడుతున్నాడు.

ఆరోజు వాళ్ళ బొమ్మలపెళ్ళి. ఆ ఏర్పాటుగురించే ఆశుతోష్ తన చెల్లెలికి ఆదేశాలిస్తూ పోతున్నాడు.

"పురోహితుడెవరుంటారు?" అనేసమస్య వచ్చింది. బాలిక పరుగెత్తి ఎదురుగా నిలబడివున్న వ్యక్తిని అడుగుతోంది. "ఏమండీ! మీరుట మాకుపురోహితులుగావుంటారా?"

ఆశుతోష్ తలఎత్తి అటువైపుచూశాడు. పండిత్ శివనాధ్ తడచిన గొడుగు మడచి, తడిగుడ్డలతో వరండాలో నిలబడి కనిపించారు. దారేపోతూవుంటే వర్షం జోరుగా కురిసింది. త్రోవలో ఈయింటిముందే ఆగిపోయారు. ఆ బాలిక ఆయన్నే పురోహితుడుగా ఉండమని బ్రతిమాలుతోంది.

పండిత్ జీని చూడగానే ఆశుతోష్ ఒక్కగెంతుతో యింట్లోకి దూకాడు. ఆ సెలవు దినమున వృధాగానే గడచిపోయింది.

మర్నాడు పండిత్ జీ అతన్ని చూడగానే వెకిలినవ్వు నవ్వి ఆ సంఘటనను అభివర్ణిస్తూ అతనికి "దులహీన్" (పెళ్ళికూతురు) అని నామకరణం చేశారు. మామూలుగానే నవ్వుతూనే అతను అందరికిలోనూ కలవబోయాడు. ఇంతలోనే

బెల్ మ్రోగింది. అన్ని క్లాసుల పిల్లలు బయటికి వెళ్లి పోయారు. మిఠాయి, ఒక మెరిసే పువ్వులగ్లాసులో మంచి నీళ్ళు తీసుకుని దాసి వచ్చినిలబడింది.

అప్పుడు నవ్వుతూ నవ్వుతూ అతని ముఖం ఎఱ్ఱ వారింది. బాధతో అతని నుదురునాళా లుబికినై, వేగంగా వస్తున్న అశ్రువులు ఆపశక్యము గాకుండా కనుకొలకులనుండి ప్రవహించినవి.

పండిత్ జీ టిఫిన్ తీసుకుని ఈజీచైర్ లో కూర్చుని హుక్కా త్రాగుతున్నారు, పిల్లలు ఉత్సాహంగా ఆశుతోష్ చుట్టూచేరి "పెళ్ళికూతురు" పెళ్ళికూతురు" అని అనుస్తు న్నారు. ఆ సెలవురోజు అతని జీవితంలో అన్నిటికంటె లజ్జా కరమైనది. ప్రపంచములో యే వ్యక్తి ఆ రోజు సంగతి మరచి పోతాడనే నమ్మకం అతనికి కలుగలేదు.

—)···(—

# ప్రతీకారం

## 1

జమీందారు ముకుందబాబు "మాజీ మేనేజరు కూతురు" ప్రస్తుత మేనేజరు భార్య ఇంద్రాణీదేవివిఏదో అశుభ ముహూర్తంలో తమజమీందారుగారింటికి విందుకు వచ్చింది. యిది వారి కోడలు ప్రప్రథమంగా వచ్చిన సందర్భంలో చేసినవిందు.

దీనికి ముందు చరిత్ర కొంత చెబితే బాగా అర్థమవుతుంది.

యిప్పుడు ముకుందబాబు లేడు. ఆయన దివాన్ గౌరీ శంకరూ లేడు. ఉన్నప్పుడు యిద్దరూ చాలా స్నేహంగా ఉండేవారు. తల్లిదండ్రులు లేని గౌరీశంకర్ ముఖం చూచి విశ్వసించి తన జమీందారీయంతా నిర్వహించమని ఆజ్ఞాపించాడు ముకుందబాబు. తరువాత అతనేమీ తప్పు చేయడని నిరూపించుకొన్నాడు. చెదలు తనకాశ్రయం కోసరం నిరంతరం ప్రయత్నిస్తున్నట్లే, స్వర్గప్రాప్తికోసరం పుణ్యాన్ని పోగు చేసుకొనే మాదిరిగానే గౌరీశంకర్ కూడా ప్రతిరోజూ తన కఠినపరిశ్రమవల్ల జమీందారు ఆస్తి పెంచుతున్నాడు.తన తెలివి తేటలతో అతి చౌకగా పొరుగుజమీందారు భూమంతా కొని ముకుందబాబు జమీందారీలో కలిపారు. ముకుందబాబు

వంశగౌరవం పెరిగింది. పెద్ద పెద్ద జమీందార్ల శ్రేణిలో గణుతికెక్కాడు. యజమాని అభివృద్ధితోపాటు నౌకరుకూడా వృద్ధిలోకి వచ్చాడు. నెమ్మది నెమ్మదిగా మంచియిల్లు, పాలముప్రట, పూజోత్సవాలు అన్నీ పెరిగినయ్. ఒకప్పటి తాశీల్దార్లుకూడా నెమ్మది నెమ్మదిగా దివానులవుతున్నారు.

ఇదీ వారి పూర్వవృత్తాంతం. ఇప్పుడున్న జమీందారు వారి దత్తతపుత్రుడు వినోదీలాల్. ఆయనదగ్గర గౌరీశంకర్ అల్లుడు సుశిక్షితుడైన అంబికాచరణుడు మేనేజరుగా ఉంటున్నాడు. కొడుకు రమాశంకరుడ్ని విశ్వసించకపోవడం వల్ల కొడుకును వదలివేసి అల్లుడ్నే తన స్థానంలో నియమింపజేశాడు గౌరీశంకరుడు.

పనంతా సక్రమంగానే సాగుతోంది. అప్పటికీ యిప్పటికి ఒకటే తేడాఉంది. అదివరకు ముకుందలాల్ బాబుకు గౌరీశంకర్‌కు మధ్య ఆత్మీయసంబంధముండేది. ఇప్పుడలా కాక కేవలం పనిలో కన్పిస్తోందా సంబంధం. యిదివరకు డబ్బుకు విలువెక్కువుండేదికాదు. హృదయంకూడా తేలిక గానే లభించేది. ఇప్పుడు హృదయాన్ననవసరంగా వ్యయ పరచకుండా "తన" వారి వరకే హద్దులు నిర్మించుకుంటు న్నారు. బయటవాళ్ళకు యిందులో స్థానం ఉండటంలేదు.

యీమధ్యే కొత్తకోడలు రావడంవల్ల జమీందారు గారింట విందు జరిగింది. ఆ సందర్భంలోనే దివాన్‌కూతురు ఇంద్రాణీదేవి విచ్చేయడం జరిగింది.

అసలు ఈ ప్రపంచమంతా ఏమిటి? కుతూహలప్రియు

లకు, అదృష్టశాలురకు ఇది ఒక రసాయనిక ప్రయోగశాల వంటిది. దీనిలో చిత్రవిచిత్ర స్వభావాలుగల మనుష్యులు కూడి ప్రతిరోజు సంయోగవియోగాల చిత్రవిచిత్రానుభూతుల చరిత్రలు అంకితంచేస్తూ, చెరుపుతూ ఉంటారు. వీటికేమీ అంతంలేదు.

ఈవిందు ఆనందోత్సవంలో రెండురకాల దృక్పథాలు మహిళలు కలిశారు. చూస్తూచూస్తూనే ఒకేరకమైన నూలు నేతలో కొత్తరకపు నూలు కలిసినట్లయింది. మధ్యలో ముడి పడిపోయింది.

భోజనాదికాలన్నీ పూర్తిచేసుకుని ఇంద్రాణి జమీందారుగారింటికి ఆలస్యంగా వచ్చింది. వినోదాలాల్ భార్య నయనతార దీనికి కారణమడిగింది. యింట్లో పనిపూర్తికాక పోవడము, వంట్లో బాగుండకపోవడం మొదలైన కారణా లన్నీ వాళ్ళ నసంతృప్తిపరచినయ్.

అసలు కారణం దాచిపెట్టినా అందరూ అర్థం చేసుకున్నారు. ముకుందబాబు వంశము జమీందార్ల వంశమయినా, ధనవంతులైనప్పటికి, కులముకు గౌరీశంకరవంశమే మిన్నయయినది. ఇంద్రాణి కులగౌరవాన్ని మరచిపోలేదు. యజమానుల యింట్లో భోజనం చేయడము యిష్టంలేకనే ఇంద్రాణి ఇంత ఆలస్యంగా వచ్చింది. ఆమె అంతర్యం కని పెట్టి అందరూ ఏదైనా తినిపించాలని పట్టుబట్టారు కాని ఎవరూ దానిలో సఫలీకృతులు కాలేకపోయారు.

యిదివరకు ముకుందలాల్, గౌరీశంకరులకు మధ్య

యిటువంటి సమస్యే వుత్పన్నమయింది. ఆ సంఘటన కూడ యిక్కడ వివరింపవలసిన అవసరముంది.

ఇంద్రాణి అతి లావణ్యవతి. బంకిమ్ బాబుభాషలో సుందరిని సౌదామినితో పోల్చినప్పటికి, కొన్ని విషయాలలో అది సరిపోవడంలేదు. ఇంద్రాణి తనలోని వుద్వేగాన్ని, ప్రజ్వలిస్తున్న అగ్నిని తన స్వాభావిక సహజ గంభీరతతో తన శరీరంలోనే అణచుకుంది. విద్యుత్ ఆమెముఖం, నేత్రాలు, శరీరం అంతటా మెరుస్తూంటుంది. కాని దానిలో విద్యుత్ కుండే చాంచల్యంలేదు.

యీ సుందరినిచూచి ముగ్ధుడై ముకుందబాబు తన దత్తత పుత్రుడికిచ్చి వివాహం చేయాలనుకున్నాడు. గౌరీ శంకరునివద్ద యిదే ప్రస్తావన తీసుకువచ్చాడు. గౌరీశంకర్ ప్రభు భక్తిపరాయణుడు. యజమానికోసం ప్రాణాలనుసైతం అర్పిస్తాడు. యజమాని మిత్రత్వంతో తన్నెంత వున్నత మొనర్చినప్పటికీ, (తన అంతస్థు పెరిగినప్పటికి) ఆయన తన యజమాని గౌరవాన్ని మరచిపోయేవాడుకాదు. కాని ఈ వివాహ ప్రస్తావన కాయన అంగీకరించలేకపోయాడు. ప్రభు భక్తి, కర్తవ్య పరాయణత విషయంలో ఏమరుపాటు లేకుండా వుండేవాడు. కాని తన కులగౌరవాన్ని వదలుకో లేడు. ముకుందలాల్ కుమారుడికి తన కూతురునివ్వడాని కెలాగూ వొప్పుకోలేదు.

తనదగ్గర నౌకరుచేసే గౌరీశంకర్ కులగౌరవ గర్వము ముకుందలాల్ కు అసహ్యమనిపించింది. గౌరీశంకర్ ఇటువంటి

పాడునుకోలేదు. తన కొడుకుకు చేసుకుని అతన్ని అతని వంశాన్ని వున్నత స్థితికి తీసుకువెళ్ళాలనే ముకుందలాల్ తల చాడు. ముకుందలాల్ గౌరీశంకర్‌తో మాట్లాడటం మాని వేశాడు. ఇది గౌరీశంకర్ హృదయంలో శూలంవలె గ్రుచ్చు కుంది. చాలా మానసిక క్లేశ మనుభవించాడు. అప్పటికి లొంగిపోకుండా, తన కూతురును, తల్లి, దండ్రి లేని ఒక బీదపిల్ల వాడికిచ్చి తన కులంలోనే వివాహం చేశాడు. అతనికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించుతూ యింట్లోనే వుంచుకున్నాడు.

ఆ కుల గర్వికూతురే ఇంద్రాణి. ఈ రోజు యజమానుల యింట్లో విందు జరుగుతున్నా, ఏమీ భుజించకుండానే గ్రోసిపుచ్చింది. జమీందారిణి నయనతార మనసులో ఈవిషయం ఎటువంటి శూలంవలె గ్రుచ్చుకుని వుంటుందో అర్థంచేసుకోవచ్చు. ద్వేషపూరిత నయనతార దృక్పథంలో ఇంద్రాణి నేరాలనేకం కన్పిస్తునయ్.

మొదటిది, ఇంద్రాణి చాలా నగలు ధరించి దర్జాగా రావడం, యజమానుల ఇంటికి వచ్చి తన దర్జాతో పాటు మాకు చాలా ధనం ఉంది యని భాగ్యశాలితనం చూపవలసిన అవుసరమేముంది?

రెండవది - ఇంద్రాణికి రూప సౌందర్య గర్వం అధికం. ఇంద్రాణి రూపవతే. కాదనను. కాని నిమ్నశ్రేణి ఉద్యోగం చేస్తున్న వాళ్ళకు ఇంత అందము ఉండటం మంచిదికాదు, అనవసరంకూడాను. వేలమందిలో ఇంద్రాణి వంటి అందకత్తె ఒకర్తె లభించుతుంది. ఆమెలో గర్వం

చూచిందీ అంటె అది నయనతార దృక్పథం తప్ప మరేమీ కాదు. సౌందర్యాన్ని ఎవరూ దూషించకూడదు. చెడుగే వెతికేవారు అంతకంటె ఇంక దేనిని విమర్శిస్తారు?

మూడవది - ఇంద్రాణి చాలా గర్విష్ఠి.

దానికి కారణం ఇంద్రాణిది గంభీర స్వభావం. తనకు చాలా ప్రియంగానూ, పరిచితులుగా ఉన్నవారితో తప్ప యితరులతో మాట్లాడదు, కలిసి మెలిసి ఉండదు! పిలవని పేరంటానికి బయలుదేరి ఏదో ఓపని కల్పించుకుని చేయడం ఆమె స్వభావానికే విరుద్ధం.

ఉన్నవి లేనివి అనేకమైన అనవసరమైన సందేహాలతో నయనతార ఇంద్రాణీదేవిని తృణీకరిస్తోంది. ఆ కోపంతోనే ఇతరులకు "మేనేజరుభార్య" యనో "దివాన్ కూతుర"నో పరిచయం చేసి తడవతడవకు ఖిన్నపరుస్తోంది. ఒకదానికి బాగా బోధించింది. అదెప్పుడూ ఇంద్రాణీదేవినే అంటిపెట్టుకుని ఉంటుంది. మాటిమాటికీ నగలవంక చూపించి విమర్శిస్తూ ఉంటుంది. "అక్కా! దీనిమీద బంగారం పూదించావా?" అని అడుగుతుంది.

ఇంద్రాణి గంభీరంగానే జవాబిస్తుంది-లేదే, రాగివి.

నయనతార ఇంద్రాణిని సంబోధిస్తూ అంది. "నువ్వక్కడ నిల్చుని ఏంచేస్తున్నావ్? ఈ విస్తళ్ళు బయటపల్లకీలో పెట్టిరా. దగ్గరే యింటిదాసీది నిలచిఉంది.

ఒక్కక్షణంపాటు బరువెక్కిన రెప్పలను పైకి లేపి దయాదృష్టితో నయనతార ముఖంవంక తిలకించింది. మనుషు

ణమే, తియ్యని పదార్థాలతో నిండిన విస్తర్లు తీసుకుని ఇంద్రాణీ క్రిందికి వెళ్ళింది.

ఈ మిఠాయిలు పంచిపెడుతున్నప్పుడు తీసుకునే వాళ్ళంతా "మీరీ పనిచేయకండి. దాసీని పిలవండి" యని దాసీకోసరం వేగిరపడ్డారు.

ఇంద్రాణి ఒప్పుకోకుండానే ఆ ఇదెంతపని! దాసీ దెందుకు? యంటూ వెళ్ళిపోతూంది.

"అయితే మాకివ్వు మేమే పల్లకీలో యిచ్చివస్తాం"

"వద్దు"అంటూనే అన్నపూర్ణవలె స్నిగ్ధ గంభీర మృదు మధుర ప్రసన్నచిత్తముతో ప్రేమతో ఇంద్రాణి పల్లకీలో మిఠాయిలు ఉంచింది. ఆ రెండు నిముషాలలోనే ధనిక జమీందారింటి కొత్తకోడలు, అల్పభాషిని, మృదుహాసిని ఇంద్రాణితో చెలిమి చేసుకోవడానికి ఆరాటపడింది.

ఈ విధంగా నయనతార స్త్రీ సహజమైన కటువ్యంగ్య అవమాన బాణాలతో ఇంద్రాణిని ఎంత పరాభవింపచేసినా అది ఆమె దేహాన్ని స్పృశించలేదు. అవన్నీ ఆమె సహజ స్వాభావిక తేజస్వంతమైన, స్వభావసిద్ధమైన డాలుకుందు ముక్కముక్కలై విరిగిపోయినై. ఆమె అవిచలితగంభీర స్వభావానికి నయనతార మరింత క్రోధితురాలయింది. ఇంద్రాణి ఇదంతా అర్థంచేసుకుని ఎవరితోనూ ఏమీ చెప్ప కుండా, ఎప్పుడో తప్పించుకుని ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది.

# 2

శాంతంగా అన్నీ సహించేవారికి మానసికంగా చాలా గాఢమైన దెబ్బ తగులుతుంది, ఇంద్రాణికి ఈ అవమానాన్ని త్రోసిపుచ్చినప్పటికీ హృదయంలో చాలా గాఢమైన ప్రహారమే తగిలింది.

ఒకసారి ఇంద్రాణితో వినోదలాల్ వివాహ ప్రసక్తి వచ్చిన మాదిరిగానే, ఇంద్రాణి బాబాయి కుమారుడు బామాచరణుడితో నయనతార వివాహం ప్రస్తావన కొచ్చింది. ఆ బామాచరణుడే ఇప్పుడు వినోదలాల్‌వద్ద మామూలు గుమాస్తా చేస్తున్నాడు. నయనతార తండ్రి కూతుర్ని తీసుకుని బామాచరణుడికి తన కూతురుకు వివాహం చేయించమని తన యింటికి వచ్చి గౌరీశంకరు డ్నెంతో ప్రార్థించాడు. ఇంద్రాణికీ విషయం ఇప్పటికీ బాగా గుర్తు ఉంది. ఆ చిన్నపిల్ల నయనతార ప్రగల్భ చాతుర్యాలకు దివాణ యింటిలో అందరూ అచ్చెరువొం దారు. ఈ నయనతార అకాల పాండిత్యం ముందు ఇంద్రాణి తనకేమీ తెలియదని, తన బలహీనతను వ్యక్తపరచుకుంది. గౌరీశంకర్ కూడా ఆ అమ్మాయిని చూచి చాలా ముగ్ధు డయాడు. కాని కులగౌరవలోపంవల్ల బామాచరణుడి కియ్య డానికి అంగీకరించలేదు. చివరికి ఆయన ప్రయత్నంవల్లే వినోదలాల్‌కు నయనతారనిచ్చి వివాహం చేయించాడు.

ఈ మాటలన్నీ గుర్తుకు వచ్చినా ఇంద్రాణికి ఓదార్పు కలుగడానికి బదులు అవమానభారం యింకా అధికమయింది. "మహాభారతంలో శుక్రాచార్యుడి కూతురు దేవయాని, శర్మిష్ఠాసంగతి గుర్తుకొచ్చింది. దేవయాని తమ ప్రభువు కూతురు శర్మిష్టను దాసీగా చేసుకుంది. అలాగే తనుకూడా నయనతారను దాసిగా చేసుకోనిదే ప్రతీకారం కాదు. ఒక ప్పుడు దైత్యరాజు, దైత్యగురువు శుక్రాచార్యుల మాదిరిగానే ముకుందబాబుకు తన తండ్రి గౌరీశంకర్ చాలా ముఖ్యుడుగా ఉండేవాడు. ముకుందబాబు తన తండ్రి ఎదుట హీనత్వాన్ని ఒప్పుకొనేవాడు. కాని గౌరీశంకర్ ముకుందబాబు జమీందా రీని పెంచి ఉన్నత మొనర్చాడు. దానితో వీళ్ళంతా తమ గొప్పతనాన్ని చాటుకోగల్గుతున్నారు. ఇప్పుడు బహుశా ఆసంగతి గుర్తు తెచ్చుకుని ఇంద్రాణికి కృతజ్ఞులుగా ఉండా లనే సంగతి వారికి గుర్తులేదు. తన తండ్రి బాంకాగడ్ జమీందారీయంతా స్వయంగా కొనుక్కోగల శక్తివంతుడు, అంతధనం తనదగ్గర వుండికూడా తన యజమానికి చౌకగా కొని యిచ్చాడు. యిది ఒక విధమైన దానమే అవుతుంది. మేమిచ్చిన ధన గర్వంతోనే మీరు మమ్మవమాన పరుస్తు న్నారు. ఇంద్రాణి ఈ విధమైన ఆలోచనా పరంపరలలో తన మనస్సును చికాకు పరచుకుంది.

తన భర్త యజమాని యింటివద్ద ఆహ్వానం, ఆఫీసులో పనినుండి నివృత్తిపొంది ఇంటికివచ్చి పేపరు చదువుకుంటూ విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాడు. తానింటికి రావడంతోనే ఇంద్రాణి గమనించింది.

చాలామంది, భార్యాభర్తల స్వభావం ఒకేమాదిరిగా వుంటుందనుకుంటారు. ఎక్కడైనా భార్యాభర్తలలో ఏకత్వం చూచి అదే తగినదని అనుసరణీయమని భావిస్తారు. అందరూ అలాగే వుంటారని కూడా తలుస్తారు. అంబికాచరణుడికి ఇంద్రాణికి ఒకటి రెండు విషయాలలో ఏకత్వం కన్పిస్తుంది. అంబికాచరణుడిది ఎవరితో కలిసిమెలసివుండే స్వభావంకాదు. బయటకువెళ్తే పనికోసరం, పనిపూర్తిచేసుకుని, యితరులతో పనిచేయించుకుని యింటికి చేరగానే బయటవాళ్ళ ఆక్రమణ నుండి రక్షణపొందడానికి దుఃఖసాధ్యమైనకోటలో ప్రవేశించి నట్లుంది. బయటవున్నప్పుడు ఆయన, ఆయనపని వుండనే వున్నయ్. ఇంట్లో ఇంద్రాణి తాను, ఇందులోనే ఆయన జీవితమంతా నిబిడీకృతమయింది. ఇదే చాలుననుకుని తృప్తి పడతాడు.

నగల వెలుగుచిమ్ముకుంటూ ఇంద్రాణి గదిలోకి వచ్చింది. రావడంతోనే హాస్యంగా మాట్లాడాలనుకున్నాడు అంబికాచరణుడు. కాని ఆమెముఖంచూడడంతోనే ఆగిపోయి విచారంగా అడిగాడు– "ఏం, అలావున్నావ్?"

ఇంద్రాణి సంగతంతా హాస్యంగా ఎగరగొట్టడానికి ప్రయత్నిస్తూ అంది– "యిప్పుడే మారాణి–రత్నంను కలుసుకున్నాను"

పేపరు నేలమీాద పారవేస్తూ అంబికాచరణు డడిగాడు. "అయితే ఏంజరిగింది?"

ఇంద్రాణి నగలు తీస్తూ అంది-"రాణీగారింట చాలా గొప్పగౌరవం జరిగింది."

అంబికాచరణు డడిగాడు — "గొప్పగౌరవాని కర్థ మేమిటి?"

ఇంద్రాణి భర్తదగ్గర కుర్చీచేయిమీద కూర్చుని భర్తను కౌగలించుకుంటూ అంది "మీకు జరిగే సన్మానం లాంటిదికాదు" పూర్తివృత్తాంతం వినిపించింది. భర్తకీ ప్రసంగం తెలియజేయకూడదనుకుంది. కాని తన ప్రతిజ్ఞా భంగం జరిగింది. లోగడకూడ ఇలాగే ఎన్నోసార్లు అనుకుని విఫలయయింది బయటవాళ్ళముందు ఎంత గంభీరంగావున్నా, భర్తముందు తన ప్రకృతి శాసనాలన్నిటినీ తెంచివేసి చంచలురాలైపోతుంది. అక్కడ తన్నుతాను మరుగుపరచు కోలేకపోతుంది.

వృత్తాంతమంతా విని అంబికాచరణుడు మండి పడ్డాడు. "ఇవాళే మేనేజరుపనికి రాజీనామాయిచ్చేస్తాను." అంటూ వినోద్ బాబుకు ఉత్తరంవ్రాయడానికి సిద్ధమయ్యాడు.

ఇంద్రాణి కూర్చీమీదనుంచి క్రింద చాపమీద భర్త కాళ్ళవద్ద కూర్చుంటూ అంది. "ఇంత తొందరపడకండి. ఉత్తరమివాళ మానేయండి. దీన్నిగురించి రేపాలోచించ వచ్చు".

ఇంద్రాణి తన తండ్రి హృదయ మందాకినీలో ఒక పుష్పంలాగా పుష్పించి వికసించింది. తండ్రి హృదయంలోని ప్రేమభావాన్ని పొందినట్టే, ఆయన మానసిక భావాలను

కూడ అనుగమించింది. ముకుందబాబు పరివారంపట్ల తన తండ్రికున్న ప్రభుభక్తి తనకు లేకపోయినా తనమనసులో ప్రభు పరివారంకోసం జీవితమర్పించాలనే భావం నిగూఢపరచుకుంది. తన భర్త స్లీడరీ చేయగలడు, యింకా యేదైనా గౌరవప్రదమైన వృత్తిననుసరించగలడు. ఇంద్రాణి కోర్కెననుసరించి వినోద్‌బాబు జమీందారీని సరిదిద్దడానికి సంతోషపూర్వకంగా పూనుకున్నాడు. ఇంద్రాణి మనస్సు తీవ్రంగా, గాయపడింది. అయినా ఎందుకనో జమిందారు వద్ద తనభర్త ఉద్యోగం వదలుకోవడానికి మనసంగీకరించడంలేదు.

ఇంద్రాణి భర్తను మార్చడానికి మృదు మధుర స్వరంలో అంది. దీనిలో వినోద్‌బాబు తప్పేముంది? ఆయన భార్యమీద కోపంతో ఆయనతో పోట్లాట పెట్టుకోనడం మంచిదా?

యిదివిని వినోద్‌బాబు బిగ్గరగా నవ్వాడు - తన నిర్ణయం తననే హాస్యాస్పదమనిపించింది. "ఏది ఏమైనప్పటికి ఇహనెప్పుడూ జమీందారుగారింటికి వెళ్ళవద్దు" అన్నాడు.

యీ విధంగా తుఫానుగాలివీచి ఆరోజు మేఘాలన్నిటిని ఛిన్నాభిన్న మొనర్చింది. గృహం మళ్ళీ కళకళలాడింది. భర్త ప్రేమపాశంలో బయటి కటువ్యంగ్యము, అవమానము అన్నీ మరచిపోయింది ఇంద్రాణి.

## 3

జమీందారు వినోద్‌లాల్ తన జమీందారీ యంతా అంబికా చరణుడిమీద వదలివేశాడు. భర్తభార్య నుపేక్షిం

చినక్లే వినోద్‌లాల్ జమీందారీ పట్ల వుపేక్షాభావం కలిగి ఉంటున్నాడు. జమీందారీపని పుట్టుకోడు. జమీందారీ మీద వచ్చే ఆదాయంకూడా చాలాకొద్ది. అందువల్ల అదంటే ఏమాత్రం ఆకర్షణలేదు.

ఏదైనా చిన్న సారంగంగుండా ఎవరికీ తెలియకుండా వెళ్ళి రాత్రిపూట కుబేరుడి ధనాగారంలో తనకుకావలసినంత ధనం తీసుకురావాలనే కోరిక వినోదలాల్‌కుంటుంది. దీనిని గురించి అనేకమందితో రహస్య మంతనాలు జరిపాడు.విచిత్ర పరిస్థితులలో చిక్కుకుంటాడు. హిందూదేశంలోఉన్న తుమ్మ చెట్లన్నీకంట్రాక్టుతీసుకుని బండిచక్రాలుతయారుచేసేకార్ఖానా పెట్టాలనుకుంటాడు. సుందరవనంలోని తేనెటీగల తేనెపట్టు నుండి తేనెతీసిభారతదేశమంతటాసప్లయిచే స్తేలాభంవస్తుందని ఆశపడతాడు. పశ్చిమ ప్రాంతపు అడవులన్నీ కంట్రాక్టు మాట్లాడిరమ్మని అప్పుడప్పుడు మనిషినిపంపిస్తాడు. కాని ఈ సంగతులు బయటకు పొక్కనీయడు. యితరులు వింటే జమీందారుగారికి ఈ పనులేమిటని పరిహసించవచ్చు. రహస్యం తెలిస్తే చేసిందంతా వృధాయవుతుందని ఎవరికీ తెలియనీయడు.అంబికాచరణుడికి తెలిస్తే అనవసరంగా డబ్బంతా వృధాగావ్యయంచేస్తున్నాడని అంటాడేమో! ఈవుద్దేశ్యంతో ఆతనికి తెలియకుండా బాగా జాగ్రత్తపడుతున్నాడు. తనే జమీందారైనా, ఆయనకు జమీందారు అంబికాచరుణుడు లాగా వుంటుంది. తాను వూరికేకూర్చుని జీతంతో కాలం వెళ్ళబుచ్చుకున్నట్లు భావిస్తాడు.

ఓిందుజరిగిన మర్నాటినుంచి నయనతార వినోద లాల్ కు బోధిస్తోంది. "మీకు జమీందారీ వ్యవహారాలేమీ పట్టినట్టు లేవు. అంబికా చరణుడెంత యిస్తే అంతే పుచ్చు కుంటారు. ఇల్లాగైతే తొందరలోనే మనం సర్వనాశనమై పోతాం. నిన్న ఇంద్రాణిని చూస్తే కళ్ళు తిరిగిపోయినై అబ్బ! యేమి నగలు! కాపురానికొచ్చి యిన్ని సంవత్స రాలయింది. జమీందార్ల ఫాయీలో వుంటున్నా మన కటువంటి నగలు లేవు. ఈ నగలు ఎక్కడినుంచి వచ్చినై. మనదగ్గర నౌకరీచేసేవాళ్ళకు మన దగ్గరనుంచి గాక ఇంకె క్కడినుంచి వస్తాయి. పైగా దానికెంత గర్వం! ఎంత మిడిసిపాటనుకున్నారు? దాసిదానితో యేమేమిటో చెప్పిం దట!" యీ విధమైన మాటలతో వినోదలాల్‌ను విరక్తుడ్ని చేయడాని కుద్యమించింది.

వినోద్ దుర్బలుడు. అతను యితరుల్ని విశ్వసించడు. దానికి తోడు ఎవరైనా సందేహం వెళ్ళబుచ్చితే వెంటనే దాన్నే నిజమని నమ్ముతాడు. మేనేజరు దొంగతనం చేస్తూండ వచ్చునే ఆరోపణ అతను గట్టిగా నమ్మాడు. ఇప్పుడతన్ని ఒక జటిల సమస్య ఎదుర్కొంది. తనకా జమీందారీగొడవ తెలియదు. తానెప్పుడూ ఆ లెక్కల జోలికి పోలేదు. ఇప్పు డతని దొంగతనం బయటపడే మార్గమేమిటి? అంతకంటె కఠినమైన సంగతి, మేనేజరుతో ఈ సమస్య ఎలా ప్రస్తా వించాలి? అనేది. తనలో అతని ముందు యిటువంటి సమస్య ప్రస్తావించే సామర్థ్యం లేదు.

అంబికాచరణుడి ఏకైకాధిపత్యానికి అందరూ లో లోనే ద్వేషిస్తున్నారు. ముఖ్యంగా బామాచరణుడిలో ద్వేషం బాగా పెరిగిపోయింది. దానికి కారణం బంధుత్వం. తాను మాజీదివాన్ మేనల్లుడు. ఆయనే తన్ను వుద్యోగంలో చేర్పించాడు. అదేకాకుండా యింకా అనేక సమాన ఫాయిదా వ్యవహారాల్లో కూడ అతన్ని ద్వేషిస్తున్నాడు. అంబికాచరణుడు తనకు దగ్గర బంధువైకూడ తన్ను వున్న తోద్యోగంలోకి తీసుకోలేదు. పదవితో పాటే దానిని నిర్వహించే యోగ్యత లభిస్తుందని అతని వుద్దేశ్యం. మేనేజరు పదవి అతనికి చాలా చులకనగా వుంటుంది పూర్వకాలంలో రథంపైన ధ్వజం కట్టి ఉండేది. ఆఫీసు మేనేజరు కూడా అంతే. రథం లాగుతూంటే ముందున్న గుర్రాలు పరుగెడుతుండేవి. ధ్వజం ఆకాశంలో తన ఘనతను చాటుకొంటుండేది.

వినోద్ ఎప్పుడూ జమీందారీని గురించి అడిగేవాడు కాదు. తనకెప్పుడైనా డబ్బు కావాలిస్తే సరాసరి కోశాధ్యక్షుడి దగ్గరకెళ్ళి ఖజానాలలో ఇప్పుడెంత రొక్కముంది యని అడిగేవాడు. కోశాధికారి తనలెక్క చూసి చెప్పేవాడు— ఎవరూ చూడకుండా గుప్తంగా కొంత డబ్బు అడిగి తీసుకునేవాడు. సంతకం పెట్టి మెదలకుండా వెళ్ళిపోయేవాడు. దీనికికూడ అతనికి భయమే. కొన్ని రోజులవరకు అంబికా చరణుడికి కనబడడానికి సిగ్గుపడేవాడు.

అంబికాచరణుడు ఇటువంటి సమయాలలో చాలా బాధపడాల్సి వచ్చేది. జమీందారుగారి ఖాతాల్లో ఖర్చు

పోను, మిగతాభాగం ఖజానాలో వుండేది. ఇది ఎవరికైనా చెల్లించవలసిందిగాని, ఏదైనా ఖర్చుకుగాను వుంచినది. తన క్రింద పనిచేసే వుద్యోగుల కందరికీ దీనిలో నుంచే జీతము లివ్వడం జరుగుతుంది. జమీందారు తీసుకున్న పైకంవల్ల ఏదో వొహ కార్యక్రమం కుదించుకోవలసి వచ్చేది. డబ్బు తీసుకున్న వినోద్ దొంగలాగు తప్పించుకు తిరుగుతాడు. ముఖాముఖీన మాట్లాడటానికి తటస్థపడడు. వుత్తరం వ్రాస్తే దానికి జవాబుండదు. దానికి కారణంలజ్జ అతని కళ్ళల్లోనే ఉంటుంది. హృదయాంతరాళంలో ఆసిగ్గుకు, పరితాపానికి తావుండదు. అందుకనే అతను ఎదుట పడటానికి భయపడతాడు.

వినోద్ ఖర్చు మితిమీరడం చూచి అంబికా చరణుడు ఇనపపెట్టె తాళం చెవులు తనదగ్గరే వుంచుకుంటున్నాడు. వినోద్ తన యిష్టం వచ్చినట్లు డబ్బు తీసుకోవడం ఆగిపోయింది. యజమానై వుండి కూడ తన దుర్బలత్వంవల్ల ఏవిధమైన బలప్రయోగం చేసి డబ్బు తీసుకో లేకపోతున్నాడు. విముఖురాలైన లక్ష్మి తాళంచేతులున్నా తనకు లభిస్తుందనేమిటి? దీనివల్ల దుష్పరిణామమే జరిగింది.

వినోద్ లోలోపల అంబికా చరణుడిమీద మండి పడుతున్నాడు. సమయానికి నయనతార తెలిపిన వార్త అతనికి చాలా సంతోషం కలిగించింది. అప్పటినుండి నెమ్మది నెమ్మదిగా ఉద్యోగస్తులను పిలిపించి అంబికా చరణుడి గుట్టు తెలుసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. దీనికంతా ముఖ్య పరిశోధకుడు బామాచరణుడే.

ముకుందలాల్ కాలంలో చుట్టుపట్ల జమీందార్ల భూమి కూడ జబర్దస్తీగా దఖలుపరచుకునేవారు. ఆ విధంగా చాలా భూమి స్వాధీనమైంది. అంబికా చరణుడికది యిష్టం లేదు. కోర్టుకు వెళ్ళాల్సి వచ్చినా సంధి, సంప్రతింపుల ద్వారా రాజీ జరిపేవాడు. బామాచరణుడు దీన్నే వినోద్ లాల్‌కు విస్తృతంగా వర్ణించి దృష్టాంతరంగా పేర్కొన్నాడు. "అంబికా చరణుడు యితర జమిందార్ల వద్ద లంచం పుచ్చుకొంటూ ఉండవచ్చు. లంచం తిని శ్రీవారికి అపకారం చేస్తున్నాడు. ఇది బామా చరణుడు చాడీకోసం చెప్పింది కాదు. ఇది అతని దృఢ విశ్వాసం. సర్వేసర్వత్రాగా చలామణి అవుతున్నప్పుడు లంచం తినకుండా వుంటాడా? లంచం తినడనటానికి తన్ను చంపేసినా తా నంగీకరింపడు.

అనేకమంది యీ విధంగా వినోద్‌కు బాగా బోధించారు. అతనిలో సంశయ జ్వాల రోజురోజుకు అతిశయిస్తోంది. అయినా తానేమీ చేయలేడు. దానికి కారణం ఉంది. ప్రత్యక్షాధారమేమీ లేదు, పైగా అంబికా చరణుడు వ్యవహారాలలో దిట్ట. అతను తన్ను సర్వనాశనం కూడ చేసి వేయొచ్చు.

ఆఖరుకు భర్తకు తెలియకుండానే నయనతారఅంబికా చరణుడ్ని పిలిపించింది. పరదా చాటునుండి అంది—"బామా చరణుడికి జమీందారీ వ్యవహారాలన్నీ అప్పగించి నువ్వు వెళ్ళిపో, యిహ నీ అవుసరం లేదు."

వినోద్‌బాబు దర్బారులో తనను గురించి చాలా

రోజులనుండి చర్చ జరుగుతుందని, తనతప్పు పట్టడానికి ప్రయ త్నిస్తున్నారని అంబికా చరణుడు ముందే విన్నాడు. నయన తార యిచ్చిన తీర్పు అతని కాశ్చర్యం కలిగించలేదు. సరా సరి వినోదలాల్ దగ్గరకు వెళ్ళి అడిగాడు – "మీరు నన్ను ఉద్యోగంనుండి విరమించుకోమన్నారా?"

వినోద్ బాబు – "లేదే"

అంబికాచరణుడు మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు – మీ సందే హానికేమైనా ఆధారం లభించిందా? వినోద్ బాబు లజ్జితు డవుతూ అన్నాడు. "లేదే" "లేదు".

అంబికాచరణుడు నయనతార ఆజ్ఞను ఎత్తకుండా ఆఫీసునుండి ఇంటికి వచ్చేశాడు. ఇంద్రాణి కీసంగతి తెలియ జేయలేదు.

కొన్ని రోజులు గడిచినయ్.

కొద్ది రోజుల తర్వాత అంబికాచరణుడు యిన్ఫ్లూ ఎంజాతో బాధపడుతున్నాడు. చాలా తీవ్రంగా బాధపడు తుండడంవల్ల ఆఫీసుకు వెళ్ళడంలేదు.

అది పన్నులు వసూలుచేసేటైము. యింకెన్నో పను లున్నయ్. ఒకరోజు ఉదయం జబ్బుతోనే లేచి ఆఫీసుకు వెళ్ళాడు.

ఆరోజెవరూ కూడా మేనేజరు వస్తాడని ఆశించలేదు. అందరూ! మీ ఆరోగ్యం సరిగాలేదు. యింటికి వెళ్ళండి. అంటున్నారు.

తన శారీరక బలహీనతను పేక్షించి అంబికాచరణుడు తన సీటులో కూర్చున్నాడు. ఆఫీసులో ఉన్న గుమాస్తా లందరూ గడగడలాడుతున్నారు. అవసరమైన కృత్రిమ శ్రద్ధతో పనిలో నిమగ్నమయారు.

అంబికాచరణుడు డ్రాయరు తెరిచాడు. దానిలో ఒక్క కాగితం కూడ లేదు. ప్రశ్నార్థకంగా అందరివంక చూచాడు. అందరూ అప్పుడే ఆకాశంనుంచి వూడిపడ్డట్టు ముఖం పెట్టారు. ఏ దొంగో, భూతమో ఎత్తుకుపోయా రన్నట్లు తమకేమీ తెలియనట్లు వాళ్ళ ముఖాలు చెబుతున్నయ్.

బామాచరణుడన్నాడు - నిజం చెప్పడానికి భయమెందుకు? కాగితాలు జమిందారు బాబుగారు అడిగి పట్టుకెళ్ళారనే సంగతి అందరకీ తెలుసు.

అంబికాచరణుడి ముఖం అణచుకొంటున్న కోపంలో వివర్ణమైంది - "ఎందుకు" యని ప్రశ్నించాడు.

బామాచరణుడు రిజిష్టరులో ఏదో వ్రాస్తూఅన్నాడు- ఆ ప్రశ్నకు జవాబు మేమెలా చెప్పగలం?

అంబికాచరణుడు రాకపోవడంవల్ల బామాచరణుడి సలహా ననుసరించి వినోదీలాల్ మారుతాళంచెవి తయారు చేయించాడు. దానిలో కాగితాలన్నీ తీరిగ్గా పరిశీలించడానికి యింటికి పట్టుకెళ్ళాడు. చతురుడు బామాచరణుడు ఆసంగతి దాచిపెట్టలేదు. యీ విధంగా అవమాన క్రోధంలో అంబికా చరణుడు రాజీనామా పెట్టవచ్చు. తన కోరిక నెరవేరుతుంది.

డ్రాయరుకు తాళంవేసి అంబికాచరణుడు వినోద్ బాబు వద్దకు వెళ్ళాడు. చాలా తీవ్రంగా తలనొప్పితో బాధ పడుతున్నానని వినోద్ కబురంపాడు. యింటికి వెళ్ళి బల హీనంవల్ల మంచంమీద పడిపోయాడు. హృదయాన్నంతా అంబికాచరణుణ్ణి కప్పివేస్తున్నట్టు ఇంద్రాణి పరుగెత్తి వచ్చింది. శాంతచిత్తతతో పరిస్థితినంతా వింది.

యివాళ ఇంద్రాణి తన స్థిరత్వాన్ని కోల్పోయింది. ఆమె హృదయం పగిలిపోతోంది. విచ్చిపోయిన నల్లని మేఘాలవంటి ఆమె పెద్దపెద్ద నేత్రాలు వేరైపోయినై. వాటిల్లో మెరపు మెరుస్తోంది. "నా భర్తనేనా అవమాన పర చింది. విశ్వాసానికి కృతజ్ఞతకు పరిణామం యిదేనా?

ఇంద్రాణి యీ తీవ్రక్రోధాన్ని చూచి అంబికాచరుణు కోపం చల్లారింది. దైవాజ్ఞనుంచి పాపిని రక్షించ ప్రయత్నిస్తు న్నట్లు ఇంద్రాణి చేయి పట్టుకుని అంబికా చరణు డన్నాడు– "వినోద్ యింకా పసివాడు. దుర్బలుడు. యితరులు చెప్పేవి నమ్మి అతని మనసు వికలమై ఉంటుంది."

యీ మాటలు విని ఇంద్రాణి తన రెండు చేతుల్ని భర్త కంఠానికి పెనవైచి, చాలాసేపటివరకు ఆవేశంతో హృదయానికి హత్తుకొని వుండిపోయింది. ఆమె కండ్లల్లో జ్వలిస్తున్న అగ్నికణాలు చల్లారినై. వాటివెంట జలజలకన్నీరు కారుతోంది. తన హృదయాది దేవతను ప్రపంచంలోని సమస్త అన్యాయాలు, అవమానాల బారినుండి రక్షించి బాహుబంధనంలో నిలుపుకుని, తన హృదయంలో నిక్షిప్త మొనర్చుకో గోరుతోంది.

అంబికా చరణుడు రాజీనామా చేయడం నిశ్చయమైంది. ఎవరూ దానిని వ్యతిరేకించలేదు. జమీందారే స్వయంగా తీసివేయదలచినప్పుడు అతనిపట్ల గౌరవ మెవరికి వుంటుంది? రాజీనామాతో అంబికాచరణుడు శాంతించాడు. అన్నివిధాల విశ్రాంతి సౌఖ్యమూ అనుభవిస్తున్నా ఇంద్రాణి మనసు అవమాన పరితాపాగ్నిలో రగుల్తూనే వుంది.

## చరమాధ్యాయము

ఇంతలో నౌకరువచ్చి ఆఫీసునుంచి కోశాధ్యక్షులు వచ్చారని తెలియజేశాడు. బహుశా సిగ్గుపడే స్వభావం కావడంవల్ల వినోద్ తాను స్వయంగా తీసివేస్తున్నానని ముఖతః చెప్పలేక కోశాధ్యక్షుడిద్వారా చెప్పిస్తున్నాడు కాబోలనుకున్నాడు అంబికా చరణుడు వెంటనే రాజీనామా పత్రము పూర్తిచేసి బయటకువచ్చి కోశాధికారి చేతిలోపెట్టాడు.

వుత్తరం చూడకుండానే కోశాధికారి అన్నాడు. సర్వనాశనమైంది మేనేజరుబాబూ! సర్వనాశనమైపోయింది. అంబికాచరణు డడిగాడు – ఏమిటి?

దానికి జవాబుగా వచ్చినదాని సారాంశమిది. తాళం చేతులు స్వాధీనం చేసుకొన్నప్పటినుంచి ఖజానానుంచి వినోద్‌కు డబ్బు లభించలేదు. అందువల్ల వినోద్ బాబు అనేకచోట్ల నోట్లురాసి అప్పు తీసుకున్నాడు. అనేకరకాలైన వ్యాపారాలు చేశాడు. ప్రతిదానిలోను నష్టమేవచ్చింది. నష్టంవచ్చినకొలది పట్టుదల హెచ్చింది. అంబికాచరణుడు జబ్బుపడటంతో సమయంకనిపెట్టి ఖజానా

లోవున్న డబ్బంతా గుంజుకుపోయాడు. బాంకాగడ్ పరగణా చాలాకాలంనుంచి తాకట్టుపెట్టివుంది,ఆ జమీందారు తాకట్టు రూపంలో తనబాకీ బాగా పెరగనిచ్చాడు. యిప్పుడు వినోద్ బాబు కంఠంలోతు అప్పుల్లో మునిగివున్నాడు. ఇదే అదను అనుకొని ఆ జమీందారు దావా తేవడానికి ప్రయత్నిస్తు న్నాడు.

ఇదివిని అంబికాచరణుడు కొంచెంసేపు స్తంభీభూతుడై మౌనం వహించాడు. చివరికి అన్నాడు. ఇవాళ నేనేమీ ఆలోచించలేను. రేపు దీనిని గురించి ఏం చేయాలో చెబు తాను.

కోశాధికారి లేవబోతూంటే అంబికాచరణుడు రాజీ నామా పత్రం మళ్ళీ తిరిగి తీసుకున్నాడు.

లోనికివెళ్ళి అంబికాచరణుడు ఇంద్రాణి దేవికి యావత్ వృత్తాంతం వినిపించాడు. వినోద్‌ను యిటువంటి సమయంలో వదలి రాజీనామా చేయడం భావ్యంకాదు అన్నాడు.

ఇంద్రాణి చాలసేపటివరకు పాషాణ ప్రతిమ మాదిరి మౌనంగా కూర్చుంది. తనలోని విరోధ ద్వంద్వశక్తుల నణ చుకుని తీవ్రంగా నిట్టూరుస్తూ అంది- "యజమానిని ఇప్పుడు వదలకూడదు."

డబ్బెక్కడినుంచి వస్తుంది అనే ఆలోచనతో అనేక విధాల ఆలోచించారు. అవుసరానుకూలంగా డబ్బు లభించ లేదు. ఇంట్లో నగలు నక్కట్టు అమ్మి అవుసరాన్ని తీర్చమని అంబికాచరణుడు వినోద్‌ను వత్తిడిచేశాడు. లోగడ వినోద్

బాబు వ్యాపారానికి యిటువంటి ప్రయత్నం చేశాడు. కాని వృథా యయింది. ఇప్పుడు అనేకవిధాల ప్రార్థించాడు. విన యంగా చెప్పాడు. ప్రేమతో లాలించి బోధించాడు. ఈ ప్రయత్నాలన్నీ వృథాయైనయ్. నయనతార యేమాత్రం అంగీకరించలేదు. ఆమె ఆలోచిస్తూంది. ఈ ఆస్తిపాస్తులన్నీ పోనేపోతున్నై. ఉన్నది కూడ జారవిడచు కోవడం దేనికి? కాబట్టి మరింత పట్టుదలతో నగలు తన దగ్గరనుంచి పోకుండా భద్ర పరచుకుంది.

డబ్బెక్కడా దొరక్క పోయేప్పటికి ఇంద్రాణి ప్రతీ కారేచ్ఛ ఆనందంతో ఉప్పొంగింది. భర్తచేయి నొక్కుతూ నెమ్మదిగా అంది. "నీకర్తవ్యాం నువ్వు పాలించావు. యింకా నీకీబాధ దేనికి? ఏం జరుగుతుందో జరగనీయ్."

భర్త నవమాన మొనర్చినందుకు తన భార్యలో చెల రేగిన క్రోధాగ్ని యింకా ఆరనందుకు అంబికాచరణుడు మనసులోనే నవ్వుకున్నాడు. ఆఖరుసారి విపత్తులో కంఠం వరకు మునిగి వినోద్ పసిపిల్లవాడిలా తనమీద భారం మోపాడు. అంబికాచరణుడికి దయ కలిగింది. ఇప్పుడే విధం గాను అతడ్ని వదలి వేయడానికి వీలులేదు. ఇహ నెటూ వీలు గాకపోతే తన స్వంత ఆస్తి కుదవబెట్టి అతడ్ని రక్షించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు.

మన ఆస్తి ఏవిధంగాను వ్యయపరచవద్దని ఇంద్రాణి ఒట్టు వేసుకుంది.

అంబికాచరణుడు ద్వంద్వంలో చిక్కుకున్నాడు. ఎంతనెమ్మదిగా ఇంద్రాణి నచ్చేట్లు బోధించుదామనుకొన్నా

ఇంద్రాణి తడవ తడవకు మాట్లాడకముందే వారిస్తోంది. చివ
రకు చింతితుడై మెదలకుండా ఫూరకున్నాడు.

కొంచెంసేపున్న తర్వాత ఇంద్రాణి ఇసపపెట్టి తెరచి తననగలన్నీ ఒకపెద్ద పళ్ళెంనిండా నింపింది. రెండు చేతులతో ఎత్తి మోయలేక మోయలేక మోసుకుంటూ వచ్చినవ్వుతూ భర్త పాదాలవద్ద ఉంచింది.

పుట్టినప్పటినుంచి వివాహామయేవరకు తన తండ్రి తనప్రేమను అమూల్యమైన నగలద్వారా వ్యక్తం చేశాడు. పెండ్లియైన తర్వాతకూడ భర్త బిడ్డలులేని రమణి సౌంద ర్యాన్ని ఆభరణాలలోనే ఇనుమడింపజేశాడు. ఆబంగారు ఆభరణాలన్నీ భర్తకాళ్ళముందుంచి ఇంద్రాణి అంది-"నా తండ్రి దానంచేసిన నగలు మళ్ళీ నాతండ్రి యజమానుల కుటుంబానికి దానంచేస్తున్నాను." యీ మాటలు చెబుతూ కళ్ళుమూసుకుని తలవంచుకుని కళ్ళింపుకుంది. తెల్లని కేశాలు కలిగి, శాంత ప్రేమభరిత నగుమోముతో, బుద్ధి మంతుడు, ఆజానుబాహుడైన తండ్రి తన ఎదుటికి వస్తు న్నాడు. దగ్గరకువచ్చి తన చల్లని ప్రేమపూరిత హస్తాలను తన శిరముపైనుంచి ఆశీర్వదిస్తున్నాడు.

బాంకాగఢ్ పరగణా మళ్ళీ కొన్నారు. ప్రతిజ్ఞాభంగ మొనర్చుకొని, ఆభరణరహిత ఇంద్రాణి నయనతారయింటికి విందుకు వెళ్ళింది. ఇప్పుడామె మనసులో అవమానపు వేదన లేదు.

—:(o):—

# అ తి థి

కటహాలియా జమీందారు మోతీలాల్ బాటు సపరివారముగా పడవలో కలకత్తానుండి తన గ్రామము వెళ్తున్నాడు. మధ్యాహ్నము ఒక చిన్న కుగ్రామమువద్ద ఆగి భోజన ప్రయత్నములు పూర్తి చేసుకుంటున్నారు. ఒక బాలకుడు వచ్చి, "బాబుగారూ! తమరేవ్వూరు వెళ్తున్నారు" అని అడిగాడు. ప్రశ్నించిన ఈ బాలకుని వయస్సు పదునైదు పదహారు సంవత్సరాలకంటె ఎక్కువ వుండదు.

మోతీలాల్ జవాబిచ్చాడు- "కటహాలియా".

బాలకుడు-నన్ను త్రోవలో నందీగ్రామములో దించండి బాబూ?

మోతీలాల్ అంగీకరిస్తూ అడిగాడు- "నీ పేరేమిటి?"

బాలకుడు "తారాచంద్"

బాలకుని దేహచ్ఛాయ ఎరుపు. అందంగా కన్పిస్తున్నాడు. పెద్దపెద్ద కండ్లు వాటికితోడు చిరునవ్వుచిందుతూ చక్కటి పెదిమలు అతనిలోని సౌకుమార్యాన్ని ప్రకటిస్తున్నవి. ఒకచిన్న పంచె మినహా అతని శరీరముమీద ఎటువంటి బట్టలుగాని ఇంకితరమైన వస్తువులుగాని లేవు. కళాకారుడు ఎంతో నేర్పుతో గుండ్రముగా వంపులు తిరిగి వన్నె గలిగిన అతని అందమైన శరీరాన్ని ఏవిధమైన వికా

రము లేకుండా తయారు చేసినట్లుంది. అతను మునికుమారుని వలె కన్పిస్తున్నాడు. తపస్సు ఫలితముగా అతని శరీరము లోని కొద్ది భాగము క్షీణించి బ్రాహ్మణ్యమును, దాని ఔన్నత్యమును కనపరచుచున్నది.

మోతీలాల్ బాబు ప్రేమతో పిలచారు. "నాయనా! నువ్వు వెళ్ళి స్నానముచేసిరా ఇక్కడ భోజనముచేయవచ్చు.

తారాచందు సరేనంటూ అప్పటికప్పుడే కలసికట్టుగా సందేహించకుండానే వంటయింటిపనిలో నిమగ్నమయాడు. జమీందారు నౌకరు చేపలు వండటంలో నేర్పరికాడు. తారాచంద్ తానే ఆపని తీసుకుని త్వరత్వరగా ఇంకొకటి రెండు కూరలుకూడ తనకు చేతనైన పద్ధతిలో తయారు చేశాడు. వంటపని పూర్తిచేసి నదిలో స్నానము చేశాడు. తాను తెచ్చిన పొట్లము విప్పి వుతికిన పంచె కట్టుకున్నాడు. కొయ్యదువ్వెన పైకితీసి ముందుకువడిన బారువెంట్రుకలు వెనుకకు దువ్వుకున్నాడు. తన జంధ్యమును సరిచేసుకుంటూ మోతీలాల్ బాబు వద్దకు వెళ్ళి నిలచాడు.

మోతీలాల్ బాబు అతన్ని పడవలోపలికి తీసుకు వెళ్ళారు. అక్కడే జమీందారు భార్య అన్నపూర్ణ, తొమ్మిది సంవత్సరాలకుమార్తె కూర్చొనివున్నారు అన్నపూర్ణ బాల కుని చూచి అమితానంద భరితురాలయింది. "ఇంత అంద మైన పిల్లవాడు ఎవరి బిడ్డయో, ఆ తల్లి ఇతన్ని వదిలి ఎలా ఉండగలుగుతూందో" యని మనసులో అనుకుంది.

మోతీలాల్ బాబు సరసనే పిల్లవానికికూడ పీటవేశారు. బాలకుడు తారాచంద్ భోజనప్రియుడుకాదు అతను సిగ్గు

వలన సరిగా భోజనము చేయలేకపోతున్నాడనుకుంది అన్న పూర్ణ. కూరలవంక చూపిస్తూ, వాటి రుచులు వర్ణిస్తూ అవి తినమని తారాచంద్‌ను బ్రతిమాలింది. కాని అవేమీ తిన కుండానే తారాచంద్ ముక్తసరిగా భోజనం పూర్తిచేశాడు. బాలకుడు తన ఇష్టమొచ్చినట్లు చేస్తాడు. అలా చేయడంలో కూడ అసభ్యతగాని, ఇతరులకు కష్టము కలిగించేటట్లుగాని ప్రవర్తించడనేది బోధపడింది. అతనిది సిగ్గుపడే స్వభావం కాదు.

అందరి భోజనాలు పూర్తయిన తరువాత అన్నపూర్ణ తారాచంద్‌ను తన దగ్గర కూర్చోబెట్టుకుని అతని జీవిత విశేషాలు అడిగింది. కాని విశేషవృత్తాంతము లేమీ తెలియ లేదు. ఏ డెనిమిది సంవత్సరాల వయస్సులోనే యింటినుండి పారిపోయి వచ్చినట్లు అతను చెప్పినదానిసారాంశము తేలింది.

అన్నపూర్ణ – "నీకు తల్లి లేదా?"

తారాచంద్ – "ఉన్నది."

అన్నపూర్ణ – "ఆమెకు నీవంటే ప్రేమలేదా?"

తారాచంద్ ఈ ప్రశ్నను నవ్వులాటగా త్రోసివేస్తూ చెప్పాడు– తల్లి "ఎందుకు ప్రేమించదు?"

అన్నపూర్ణ–"అయితేనీవెందుకుపారిపోయివచ్చావు?"

తారాచంద్– "ఆమెకు ఇంకా నలుగురు కుమారులు ముగ్గురు కుమార్తెలు ఉన్నారు."

ఈ అత్యాశ్చర్యకర సమాధానానికి బాధపడుతూ

అన్నపూర్ణ అన్నది. "చేతికి అయిదు వ్రేళ్ళున్నవి. ఒక వ్రేలిని మనము చేతినుండి తీసివేస్తామా?"

తారాచందు వయసులో చిన్నవాడు. అతని చరిత్ర కూడా పెద్దదికాదు. అతడు చాలా విచిత్ర స్వభావి. తన తల్లి దండ్రులకు నాలుగవ కుమారుడుగా జన్మించాడు. ఇతని బాల్యములోనే తండ్రి మరణించాడు. పిల్లలు ఎక్కువగా కలిగిన ఆకుటుంబంలో ఈతని గౌరవానికి ఏలోపమూ లేదు. ఇంటిలోని వారేగాక ఆ గ్రామంలోని వారంతా అతన్ని ఆదరించేవారు. ఆఖరుకు పాఠశాలలోని మాష్టరుగారు కూడ అతనిని ఎప్పుడూ కోపగించిగాని కొట్టిగాని ఎరగడు. ఎప్పుడైనా ఎవరైనా కొట్టినా వారు గ్రామస్తుల కోపభాజనులు కావలసిందే. ఇక ఇంటినుండి పారిపోయి రావలసిన అగత్యమేమీ అతనికి లేదు. చాటుమాటుగా అనేక చెట్ల ఫలములు తినడానికి అలవాటు పడిన కుర్రవాడు. ఒకనాడు తనతల్లి బోధనలు పడలేక ఒక నాటక సమాజములో కలిసి గ్రామము వదలి పారిపోయాడు.

గ్రామస్తులు అతన్ని వెదకి తిరిగి ఇంటికి తీసుకు వెళ్ళారు. అతని తల్లి అతన్ని హృదయానికి హత్తుకుని వెక్కి వెక్కి యేడుస్తూ కన్నీరు కార్చింది. అతని చెల్లెళ్ళు కూడా చాలా దుఃఖించారు. పెద్ద అన్నగారు తన గృహాయజమాని కర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తించుతూ తియ్యతియ్యగా మెత్తమెత్తగా చివాట్లు పెట్టారు. తర్వాత తానే మనసులో బాధపడుతూ అతన్ని దగ్గరకు తీసుకుని లాలించారు. గ్రామస్తులంతా తమ తమ ఇండ్లకు పిలచి ఎంతో ప్రేమతో రకరకాల ఆశలతో

అతన్ని వూరించుతూ గ్రామంలోనే ఉండవలసిందని బోధించారు. చివరకి ఈ ప్రేమ బంధనముకూడ అతను భరించలేక పోయాడు. అతని జన్మనక్షత్రము అతన్ని ఇంటినుండి వేరు చేసింది. ఏదైనా నావచూసినా, ఎవరైనా సాధుసన్యాసులను చూచినా, లేక బంజారులు నదిఒడ్డున గుడిసెలునిర్మించుకొని వెదురుగడలనుండి పేళ్ళు చీల్చి చిన్న పెద్ద బుట్టలు అల్లుతుండడము చూచినా అతని హృదయము బహిః ప్రపంచపు స్నేహ సౌజన్యములకొరకు విలపించేది. ఈ విధంగా అతను మూడు పర్యాయములు పారిపోయాడు. నాలుగవసారి తల్లి, సోదరులేగాక గ్రామస్థులుకూడ అతని ఎడవుండే సద్భావాన్ని వదలుకోవలసి వచ్చింది.

మొట్టమొదట ఒకరోజు అతను నాటకం కంపెనీ వాళ్ళతో కలసి పారిపోయాడు. ఈ కంపెనీ యజమాని, నాటకాలు వేసే చిన్న పెద్ద యాక్టర్లు అంతా అతన్ని ప్రేమతో చూచేవారు. ఎక్కడ ఎవరియింట నాటకమాడినా గృహ యజమానే కాక యజమానురాలు ఆదర సత్కారాలుకూడ అతనికి లభించేవి. ఈ అమిత అవ్యాజానురాగములుకూడ అతన్ని అక్కడ బంధించలేకపోయినవి. చివరికి ఒకరోజు ఆ కంపెనీని వదలి పారిపోయాడు.

తారాచంద్ హృదయము భీతహరిణమువలె ఉంటుంది. స్వేచ్ఛ అతనికి ప్రాణము. బంధనము అతనికి ప్రాణ సంకటము. హరిణమువలెనే అతనికి సంగీతము చాలా యిష్టము. నాటకాలలోని తియ్యని పాటలు అతన్ని ఇల్లు వదలి పారిపోవడానికి వివశపరచినవి. పాటల రాగ, తాళ,

లయలు అతని శరీరపు ప్రతి అవయవములోను సంచలనము కలిగించినవి. చిన్నతనములో అతను సంగీతసభల్లో కూర్చుని రసముగ్ధుడై, పెద్దలమాదిరి గంభీరముగా రసాస్వాదనము చేస్తూ వూగిసలాడుతూ వుంటే పెద్దలందరూ నవ్వేవారు. చెట్ల పచ్చపచ్చని ఆకులపై మేఘములు వర్షించినా ఆకాశములో మేఘములు ఘర్జించినా, మాతృవిహీనదైత్య బాలకుని రోదనమాదిరి అడవులలో గాలి జోరుగా వీచినా అతని హృదయంలో వుద్వేగం కలిగేది. నిశ్శబ్దమధ్యాహ్న వాతావరణంలో గ్రద్దలు అరచినా, వర్షాకాలపు సాయంతనాలలో కప్పలు బెకబెకలాడినా, అర్థ రాత్రమున నక్కకూతలు వినినా అతని హృదయంలో ఘోర సంచలనము చెలరేగెడిది. ఈ సంగీత ప్రేమతోనే అతను ఒక గాయకబృందములో కలసిపోయాడు. ఆ బృంద యజ మాని ఎంతో ఆసక్తితో అతనికి అనేక పాటలు నేర్పాడు. తన హృదయపంజరములోని పక్షిమాదిరిగా చూచుకుంటూ ప్రేమతో ఆదరించాడు. పక్షి కొన్ని పాటలు నేర్చుకుంది. ఒకరోజు అకస్మాత్తుగా తెల్లవారుజామునే ఎగిరిపోయింది.

చివరిసారి అతను ఒక నటబృందములో చేరాడు. జ్యేష్ఠ ఆషాఢమాసాలలో ఈ ప్రాంతములో అనేక చోట్ల ఉత్సవాలు జరుగుతాయి. నాటకాలు, కవి సమ్మేళనములు, జానపదగేయ గానగోష్ఠులు, నృత్యములు మొదలైన వెన్నో కళలు ప్రదర్శించబడతవి. ఈ నటులు ఒక చోటినుండి ఇంకొక చోటికి పడవలలో ప్రయాణము చేస్తూఉంటారు. క్రిందటి

సంవత్సరము ఇలా ప్రయాణించే ఒక నటబృందములోనే తారాచందు చేరాడు.

ఈ దళమునుండి పారిపోవడమే అతని చివరిసారి పారిపోవడం. నందీగ్రామపు జమీందారు ఉత్సాహంగా ఒక నాటక కంపెనీ తయారు చేస్తున్నారని అతనికి తెలిసింది. బట్టలు ఒక పాకెట్‌లో కట్టుకుని ప్రయాణమైనాడు. మోతీ బాబు పరిచయం అతనికి లభించింది.

తారాచందు అనేక దళాలలో కలసియున్నప్పటికి యే దళమునుండి కూడ ఏమీ నేర్చుకోలేకపోయాడు. అతను సర్వస్వతంత్రుడు ప్రపంచంలోని అనేక చెడులగురించి అతను విన్నాడు. అనేక కుకృత్యాలు స్వయముగా చూచాడు. అయినా ఇవన్నీ అతని హృదయంలో నిలిచిపోలేదు. అనేక బంధనాలవలెనే ఏవీ అతన్ని బంధించలేకపోయినవి. పంకిల యుక్త జలములో శుభ్ర శ్వేత హంసరాజమువలె అతను ఈ ప్రపంచములో అనేక అనుభవములు గడిస్తున్నాడు. కుతూహలముతో అతను ఆజలములో మునకలు వేసినా ఆ రాజ హంస రెక్కలలో ఏవిధమైన మాలిన్యము అంటలేదు. అందువల్లనే గృహముపీడినా అతని ముఖము తారుణ్యముతో దేదీప్యమానమై వెలుగొందుతూ ఉంది. మోతీలాల్ బాబు అతన్ని చూచి ముగ్ధుడవడానికి కూడ ఇదే కారణం. అందుకనే ఏవిధమైన సందేహము లేకుండానే అతనికి తన పడవలో ఆశ్రయమిచ్చాడు.

# 2

భోజనములు ముగియడముతో పడవ ప్రయాణము ప్రారంభమయింది. అన్నపూర్ణ ప్రేమతో అతని బంధువుల గురించి అనేక ప్రశ్నలడిగింది. తారాచంద్ అన్నిటికి ముక్తసరిగా జవాబిచ్చి బయటకు వచ్చాడు. వర్షపునీటితో నది ఒడ్డులు ఒరుసుకుపోతూ ప్రవహిస్తూంది. తన చాంచల్యముతో ప్రకృతిమాతను ముగ్ధపరుస్తూఉంది. మేఘరహితమైన తెల్లటి ఎండ సగము సగము నదీజలములలో మునిగిన పచ్చని పచ్చ గడ్డి తలలపైని మెరుస్తూంది. దట్టమైన చెరుకు పొలములు, దూరాన భూమి నంటుతున్నట్లున్న ఆకాసపు నీలిరంగు రేఖ కింది అనేక వనములు గారడీవాడు తన కర్రను అటునిటు త్రిప్పి నూతనసృష్టి నవచైతన్య భరితముగా సృష్టించి అందర్నీ ముగ్ధపరుస్తున్నట్లుగా ఉంది. నలువైపుల దృశ్యములు, సజీవముగాను, చైతన్యవంతముగా, ప్రకాశముతో వెలుగొందుయు నవ్యసురచిర సుందర ప్రకాశములో పరిపూర్ణత నొందుచున్నవి.

తారాచందు పడవ పై భాగమున కూర్చున్నాడు. అనేక మైదానములు నీట మునిగిన పీఠభూములు, పచ్చగా పెరిగిన వరిచేలు, రేవులనుండి గ్రామములవైపుకు పోయే కాలిత్రోవలు, నీడనిచ్చే వృక్షముల చాటునుండే గ్రామాలు

అతని కండ్లకు కట్టినట్లున్నయ్. జలము, పృథ్వీ, ఆకాశము, దూరాన నలుదిక్కులా ప్రతిబింబిస్తున్న సజీవ సౌందర్యము పైన, క్రింద నలువైపులా వ్యాపించిన సృష్టి వైచిత్ర్యము, సుదూరాన కన్పించే ప్రకృతిలోని గంభీరత నిశ్శబ్దంతో నిలిచిన ఈ సృష్టియంతా ఆ లేత హృదయానికి ఎంతో ప్రియమైనది. అయినప్పటికి యివన్నీ ఆ చంచల బాలుడ్ని తన బంధనాలలో బంధించుకోలేవు. నదిఒడ్డున ఒక లేదూడ తోకపైకెత్తిపరుగెడుతూంది. ఒక గుఱ్ఱము బంధించబడిన కాళ్ళతో గెంతుతూ పచ్చనిపచ్చిక మేస్తూవుంది. నీటికాకులు పల్లెవాళ్లు పన్నిన వలల వాసములపై నిలచి నీటిలో ఎగిరే చేపలను ఎగిరెగిరి పట్టుకుని తింటున్నవి. పిల్లలు నీటిలో ఆటలాడుతున్నారు. స్త్రీలు రొమ్ములోతు నీళ్ళలో స్నానముచేస్తూ పకపకలతో హాస్యమాడుకుంటున్నారు. ఈ దృశ్యము లన్నిటినీ తన అలుపులేని చిరనూతన కుతూహాలముతో ఆ బాలకుడు వీక్షిస్తున్నాడు. ఎంతసేపు చూచినా అతని కుతూహాలము తీరిపోవడములేదు.

ఆ తర్వాత అతను పడవ నడుపువానితో కబుర్లు చెప్పుతూ కాలం వెళ్ళబుచ్చాడు. మధ్య మధ్య వెదురుగడతోయు పల్లెవాడు చుట్టకాల్చ కుతూహల పడినపుడు తాను గడతీసుకుని ఎంతో నేర్పుతో పడవను అవసరమైనవైపుకు తోసేవాడు.

సాయంత్రము కాకపూర్వమే అన్నపూర్ణ అతన్ని పిలచి రాత్రి భోజనానికి నీకేమి కావాలి యని అడిగింది.

తారాచంద్ జవాబిచ్చాడు—"మీరేమి పెట్టినా తింటాను ఒక్కొక్కరోజు యేమీ లభించకపోయినా అలాగే వుండిపోతాను"

ఆ బాలకుడు చూపిన అనాసక్తి అన్నపూర్ణకు కొంచెము కష్టము కలిగించింది. గృహచ్యుతుడైన ఈ బాలకుని అన్నపానాదులతో తృప్తిపరచవలెనని ఆమె కుతూహలం. కాని అతనికి యేమిపెడితే సంతోషిస్తాడో అదెవరికి తెలుసు? పడవ వొడ్డుకు చేర్చమని నావికుల కాజ్ఞాపించి దగ్గర గ్రామంలో పాలు, పెరుగు, తియ్యని పదార్థములు తీసుకు రమ్మని తొందరచేసింది. తారాచందు పొట్టనిండా భోజనము చేశాడు. పాలుత్రాగలేదు, మౌనంగా వుండే మోతీలాల్ అతన్ని పాలు త్రాగమని చెప్పాడు. కాని అతను త్రాగ లేదు. "నాకు రుచించవు" అని జవాబిచ్చాడు.

ఇలాగే రెండు మూడు దినములు గడిపోయినవి. వంటచేయడము దగ్గరనుండి అన్ని పనులలోను స్వేచ్ఛగా పాల్గొంటూ పోతున్నాడు. అందమైన దృశ్యము చూచి నప్పుడు అతని హృదయం ఆహ్లాదపరవశమయేది. అతని చూపు, ఆమనస్సు, కాళ్లు, చేతులు, అన్నీ ఎల్లప్పుడూ అనేక పనులలో నిమగ్నమవుతూనే ఉండేవి. అందువల్లనే అతను సజీవమైన ఉత్సాహంతో ఏవిధమైన చీకూ చింతా లేక క్రియాత్మక కార్యకలాపములలో మునిగి తేలుతూ ఉండే వాడు. ప్రతిమనిషి తన స్వతంత్ర సృష్టిని సృష్టించుకుంటాడు. కాని తారాచందు నీలాంబరా చ్ఛాదితమైన ఈ విశ్వప్రవా

హాముస నీలోజ్జ్వలమైన తరంగమువలె, భూత భవిష్యద్వర్త మాన బంధన రహితుడై, ముందు చూపే ప్రధానముగా గొని నడుస్తూ పోతున్నాడు.

అనేక మండలిలలో కలసి అనేక రకాలైన మనోరం జక విద్యల నభ్యసించాడు. ఏ విధమైన బాధలు లేకపోవుట వలన ఆతని నిర్మల మస్తిష్కములో ప్రతిదీ సరళముగా అంకి తమైపోతూ ఉండేది. గీతాలు, కథలు, హరికథా సంకీర్త నలు, యాత్రాపదములు, నాటకాలలోని పెద్దపెద్ద పాఠములు అన్నీ అతనికి గుర్తున్నై. మోతీలాల్‌బాబు ఎప్పటి మాదిరి గానే తన భార్య, కూతురుకు "రామాయణము" చదివి విని పిస్తున్నారు. కుశలవుల కథ ప్రారంభమైనది. ఇది విని తారా చందు తన ఉత్సాహాన్నాపుకో లేకపోయాడు. పడవ పైభాగమునుండి దిగివచ్చి లోనికేగాడు. పుస్తకము అలాఒక వైపు ఉంచండి. నేను కుశలవుల పాట వినిపిస్తాను వినండి! అంటూ పాట పాడ నారంభించాడు. పిల్లనగ్రోవికంఠ తియ్యని స్వరముతో దాసురాయ్ రచించిన పదములు పాడు తున్నాడు. పల్లెకారులంతా పడవలోనికి తొంగి చూచారు. హాస్య, కరుణ, సంగీత సమ్మిశ్రిత స్వరములతో ఆ సంధ్యావేళ ప్రకృతి యంతా ఒక అపూర్వమైన రస స్రవంతిలో స్నాన మాడింది. రెండు వైపుల తటములు తమ కుతూహలమును వ్యక్తపరచినవి. దగ్గరలోనే వెళ్తున్న పడవ ప్రయాణీకులు కుతూహలముతో చెవులు రిక్కించారు. పూర్తికాగానే అం దరూ బాధతో అప్పుడే పూర్తయిపోయిందా ఇంకాలేదూ?" అని అడిగారు.

సజల నయనములతో అన్నపూర్ణ బాలకునిఒడిలోనికి తీసుకుని హృదయానికి హత్తుకుని ప్రేమ వ్యక్తపరచాలనుకుంది. ఈ బాలకుడ్ని దగ్గరకు తీసుకుని వుంచుకుంటే మొగ బిడ్డలు లేనికొరత తీరుతుందని మోతీలాల్ బాబుకు అనిపించింది. ఒక చిన్న బాలిక చారుశశి మనసుమాత్రము ఈర్ష్యా ద్వేషములతో నిండిపోయింది.

# 3

చారుశశి తల్లిదండ్రులకు ఏకైకపుత్రిక యగుటవల్ల వారి ప్రేమకు ఏకైక అధికారిణి కాగలిగింది. కోరికలకు, పట్టుదలలకు ఎక్కడా అంతూపంతూ కానరావడంలేదు. అన్నపానాదులలోను, దుస్తులు ధరించడంలో, కేశాలంకరణలోనూ అన్నివిషయాలలోను శశిదే పట్టుదల. ఎక్కడికైనా వెళ్ళవలసివచ్చినా, ఎవరైనా ఆహ్వానించినా తల్లి మొదటినుంచే గాభరాపడుతూంటుంది. సరిగా సమయానికి కూతురు యేమిపేచీపెట్టగలదో? కేశసంస్కారములో ఎప్పుడైనాఒకవిధమైన జడ అల్లి అది శశికి బాగుండి మరల అలాంటిదేఅల్లకపోయినా, ఇంకొకపద్ధతి అవలంబించినా చారుశశి ఏడ్పుకెక్కడా హద్దుఉండదు. ప్రతివిషయమూ ఇంతే. ఒకప్పుడు గుణముకుదిరి సంతోషించినా మరియొకప్పుడు అలాగేచేస్తే పేచీరావడంకూడ సహజమైపోయింది. ఇంకొకప్పుడు అత్యంత

అనురాగముతో తల్లిని కౌగలించుకుని నవ్వుతూ, ఏవేవో కబుర్లుచెబుతూ ఆనందములో ఓలలాడిస్తుంది. అసలు ఈ చిన్నపిల్ల తల్లిదండ్రుల కిద్దరికీ అనూహ్యముగానే కన్పిస్తూంది.

ఈ పిల్ల తన సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛతో, మనస్సులోని తీవ్రమైన ద్వేషముతో తారాచందుని తిడుతూంది. కొడుతూంది తల్లిదండ్రుల్ని కూడ ఈ చేష్టలు కలవరపరచినయ్. భోజనంచేసేప్పుడు ఏడ్చి అలిగి పళ్ళెముతీసి దూరముగా విసిరివేస్తుంది. ఏకూర వండినా రుచించదు. ఇంటిలోవుండే దాసదాసీలనుకొడుతూంది. ఏవేవో వాళ్ళమీద అర్థంలేని ఫిర్యాదులుచేస్తుంది. తారాచందు అనేక విద్యలతో అందరికీ మానసికంగా ఆహ్లాదము కలిగిస్తూఉంటే శశికి నాటినల్ల కోపము పెరుగుతూంది. తారాచందులో ఏదో విశిష్టగుణము ఉండటము శశికి ఇష్టంలేదుఅతనిఖ్యాతిపెరుగుతున్నకొద్దీ ఆమెలోని జుగుప్సకూడ పెరుగుతూనేవుంది. పడవలో తారాచందుపాడిన పాటవిన్న అన్నపూర్ణ, ఈమృదుమదురసంగీతానికిఅరణ్యమృగములుకూడ ముగ్ధమై నాట్యంచేసి ఉంటాయి. చారు శశిహృదయం ద్రవించి యుండవచ్చునని భావించింది. ఆమె అడిగింది – "ఏం తల్లీ! పాట బాగుందా?" కూతురు జవాబివ్వడానికి బదులు తల ఇటూ నటూ విసురుగాత్రిప్పింది. దీనికి సరియైన అనువాదభాష నాకేమీ బాగుండలేదు నాకెప్పుడు బాగుండబోదు! అనేదేయని మనము అర్థంచేసుకోవాలి.

తారాచందుయెడ శశి హృదయంలో ఈర్ష్య కలిగిందని అన్నపూర్ణ భావించింది. శశి ఎదుట తారాచందు పట్ల ప్రేమ చూపడం మానివేసింది. రాత్రికాగానే భోజ

నముచేసి చారు శశి నిద్రించినప్పుడు అన్నపూర్ణ ద్వారము వద్దకూర్చొనేది. మోతీబాబు తారాచంద్ ఇద్దరూ బయట కూర్చునేవారు. అన్నపూర్ణ కోరిక ననుసరించి తారాచంద్ పాట ప్రారంభించేవాడు. నదీ తటముననున్న గ్రామములు సంధ్యాసమయపు నల్లని అంధకారములో విలీనమై తారా చంద్ పాటవింటూ ప్రశాంతంగా వుండేవి. అతని పాటవిని అన్నపూర్ణ ప్రేమ, సౌజన్యరసములలో మునిగి ఉక్కిరి బిక్కి రవుతూవుండేది. అప్పుడే చారుశశి పక్కమీదనుండి లేచి వస్తూ రోషనేత్రములతో ఏడుస్తూ అంది "ఈ గోలతో నాకు నిద్రపట్టడంలేదు.నన్ను నిద్రపోనీయండి" ఆపిల్లనునిద్రపోనిచ్చి తల్లిదండ్రులు తారాచంద్ పాట వినడం సహించలేక పోయింది. ఈ పిల్ల ప్రకాశవంతమైన నల్లని నేత్రములలోని సహజక్రోధము తారాచందులో కుతూహలము జనింపజేసింది. చారు శశికి కథలు, పాటలు, పిల్లనగ్రోవి మొదలైన వెన్నో వినిపించి తనువశపరచుకోనడానికి ప్రయత్నించాడు. చివరికి విఫలమనోరథుడై వూరుకున్నాడు. మధ్యాహ్నపు వేళ నదీ జలములో స్నానమాడుతున్నప్పుడు అతని ఎర్రని శరీరము అటు నిటూ ఈదుతూంటే శరీరపు అనేక భంగిమలను చూచి చారు శశి జలదేవత క్రీడలు జరుపుతున్నట్లు భావించేది. అప్పుడు శశి హృదయం తారాచంద్ పట్ల ఆసక్తి ప్రదర్శించేది. రోజూ ఆమధ్యాహ్నపు వేళకోసము నిరీక్షించేది. ఆసమయానికి స్వెట్టరు అల్లుతూన్నట్లు నటిస్తూ ఆ అబోధ హృదయం ఎంతో అభిలాషతో ఈదుతున్న తారాచందుని కనుకొనలతో చూస్తూవుండేది.

# 4

నందిగ్రామము ఎప్పుడు దాటిపోయిందో తారాచందుకు తెలియనేలేదు. ఈ పెద్దపడవ ఒకప్పుడు తెరగాలి సహాయంతోనూ ఇంకొకప్పుడు త్రాడులాగేవారి సహాయముతోనూ వివిధ నదుల శాఖోపశాఖలనుండి నడచిపోతూవుంది. పడవ యాత్రీకుల జీవితములు కూడ ఈ నదుల ప్రశాంత సౌందర్యస్నిగ్ధ సహజ సౌమ్యచలనముతో మృదుమధుర కల కల స్వరములమధ్య ప్రవహించి పోతూవుంటాయి. మధ్యాహ్నము స్నానపానాదులతో చాలా సమయము గడిచిపోతుంది. సాయంత్రమయేసరికి ఏదో ఒక పెద్ద గ్రామమునద్ద రేవులో పడవ ఆగిపోతుంది. కిచ కిచ కీచురాళ్ళ ధ్వనులతో, మిణుగురుపురుగుల మిలమిలలతో వెలుగొందుతూండే అరణ్య ప్రదేశములో పడవ కట్టబడియుంటుంది.

పదవ రోజు పడవ కటహాలియా చేరింది. జమీందారు వచ్చిన ఆనందమును పురస్కరించుకుని నదివొడ్డుకు పల్లకీలు తీసుకొని అనేక గుఱ్ఱములతో రాజ సైనికులు, ఆఫీసర్లు వచ్చారు, తుపాకులు ధరించిన కావిబంట్లు, తడవ తడవకు తుపాకులు గాలిలో ప్రేలుస్తూ ఘనమైన స్వాగతమిచ్చారు.

ఈ ఉత్సవాలలో చాలా ఆలస్య మవుతూంది. ఇంతలో తారాచంద్ పడవదిగి గ్రామమంతా ఒకసారి పర్య

టించి తిరిగి వచ్చాడు. ఏమండీ అన్నగారు, బాబాయి గారు, పిన్నిగారూ, మామ్మగారూ, రకరకాల సంబోధన లతో స్నేహం కలుపుకుంటూ రెండు మూడు గంటలలోనే ఎంతోమంది స్నేహం సంపాదించుకున్నాడు. ఎక్కడా ఏవిధ మైన బంధనము అతనికి లేకపోవడమే అతడు ఇంతమందితో త్వరలోనే సఖ్యత కుదుర్చుకోవడానికి ముఖ్యకారణం. కొద్ది రోజులలోనే ఎంతోమంది హృదయాలలో స్థానమేర్పరుచు కున్నాడు.

తారాచంద్ ఇంతమందితో స్నేహము కలిగి వుండ టానికి ముఖ్యకారణం అతనిలోని సరళ స్వభావమే. అతనిలో ఏ విధమైన విశేష సంస్కారమూ లేదు. అన్ని పనులలోనూ అతనికి ఎంతో కొంత ప్రవేశముంది. చిన్నపిల్లల మధ్య పిల్ల వానివలె వ్యవహరిస్తాడు. పెద్దలతో పెద్దగాను వృద్ధులతో వృద్ధుడుగా గాకపోయినా చాకచక్యముగా వ్యవహరించ గలడు. పశుకాపరుల మధ్య పశుకాపరిగా కనిపిస్తాడు. అయి నప్పటికీ అతడు బ్రాహ్మణుడే. మిఠాయి దుకాణములో అంగడివానితో రకరకాల కబుర్లు చెబుతుంటాడు. కొద్ది సేపులో అంగడివాడు ఈతనిమీద దుకాణపు భారము వదిలి ఇంకొకపని చూసుకోబోతాడు. రకరకాలమిఠాయిలుతయారు చేయడంకూడ ఇతనికి తెలుసు. అల్లకం పనిలోకూడ ప్రావీ ణ్యం సంపాదించాడు. కుమ్మరి సారెమీద కుండలు తయారు చేసేపనికూడ అతనికి తెలియనిది కాదు.

గ్రామాన్నంతటినీ వశపరచుకోగలిగినా తారాచంద్ ఒక బాలికయొక్క ఈర్ష్యను మాత్రం జయించలేకపోయాడు. గ్రామంనుండి చాలా దూరానికి పంపించివేయ గోరుతోందనే రహస్యంతెలిసే తారాచంద్ ఈ గ్రామంలో ఇంత ఎక్కువ కాలం నిలిచిపోయాడేమో! స్త్రీ హృదయ రహస్యము ఎవరూ ఛేదింపరానిదని చారుశశి తన బాల్య జీవితంలోనే రుజువు చేసుకుంది.

మిసరానీ కూతురు సోనామణి అయిదవ ఏటనే విధవ అయింది. చారుశశి సమవయస్కురాలు, స్నేహితురాలు. ఆరోగ్యం బాగుండక పోవడంవల్ల కలకత్తానుండి తిరిగి వచ్చిన తన స్నేహితురాల్ని త్వరగా కలుసుకోలేకపోయింది. కాని కలుసుకోవడానికి వచ్చిన రోజునే ఇద్దరు స్నేహితు రాండ్రలోనూ పోట్లాట జరిగింది.

చారుశశి పెద్ద భూమికతో కథ ప్రారంభించింది. తాను నూతనముగా సంపాదించిన రత్నము తారాచందు వృత్తాంతమంతా విస్తారముగా వినిపించి తన స్నేహితురాలి మనసులో కుతూహలము, విస్మయము కలుగజేయాలను కుంది. తారాచందుని సోనామణి లోగజే ఎరుగునని, వాళ్ళ తల్లిని మామ్మగారూ అంటూ తారాచంద్ పిలుస్తాడని, తాను అన్నయ్యా యని పిలుస్తుందని, వాళ్ళకు పిల్లనగ్రోవి వినిపించడమేగాక ఒకటి తయారుచేసి యిచ్చాడని, రోజూ చెట్టుపైకెక్కి రేగిపండ్లు కోసిపెడుతున్నాడని విన్నప్పుడు

చారుశశి హృదయంలో ఎర్రగా కాల్చిన శూలము గుచ్చి నట్లయింది. తారాచందు తనవాడేనని, అతని రహస్యము ఇతరులకు తెలియదని చారుశశి భావించింది. ఇతరుల కెవరి కైనా తెలిసినా వూహాగానమేగాని వాస్తవస్థితి యేమీ తెలియదని, అందరూ ఇటువంటి రత్నాన్ని తాను సంపాదించుకున్నందుకు ప్రశంసిస్తారని తలచింది. ఇలాంటి ఆశ్చర్యకరమైన వ్యక్తి, దుర్లభమైనవ్యక్తి, బ్రాహ్మణబాలకుడు సోనామణి కెలా పరిచితుడయాడు? ఇంతప్రయత్నించి అతన్ని ఇక్కడికి తీసుకురాకపోతే సోనామణికి అతనికి స్నేహ మెట్లాకలిగేది? సోనామణికి అన్నయట! ఇది వినగానే ఆమె శరీరం తుకతుకలాడింది.

ఇంతకాలము మనస్సులో ద్వేషిస్తూ వచ్చిన తారాచందుపైన ఆమెకు ఏకైకాధికారమెలా వచ్చింది? ఈ రహస్యమెవరికి అర్థమవుతుంది!

ఆ దినము ఈ చిన్నవిషయానికి సోనామణితో చారుశశి స్నేహము విడిచిపెట్టింది. అప్పుడే తారాచందు గదిలోనికి పరుగెత్తి పిల్లనగ్రోవి కాలిక్రిందపడవైచి త్రొక్కి బద్దలుచేసి వేసింది.

ఘోరఆవేశములో పిల్లనగ్రోవి నాశనముచేస్తూన్న సమయానికే తారాచందు ఎక్కడనుండో వచ్చాడు. ఈ బాలిక ప్రళయరౌద్రరూపాన్ని చూచి విస్మితుడయాడు. "శశీ! నా పిల్లనగ్రోవి ఎందుకు విరకొట్టివేశావ్" అని అడి

గాడు. "విరగగొడ్తాను. ఇంకా విరగకొడతాను" అంటూ ఎగిరెగిరి గంతులువేస్తూ విరిగినముక్కల్ని గట్టిగా అణగ తొక్కింది. రోషావేశకంపిత కంఠముతో రోదిస్తూ ఆ బాలిక గదినుండి బయటకు వెడలిపోయింది. తారాచందు విరిగిన పిల్లనగ్రోవి అటు నిటూ త్రిప్పిచూచాడు. అది పూర్తిగా పాడయిపోయింది. తన పాతనేస్తముమీద చారుశశికి కలిగిన అకారణక్రోధకారణము అతనికి బోధపడలేదు. చారుశశి రోజు రోజూ అతనిఎదుట నిత్యనూతన నిగూఢరహస్యముగా పరిణ మించింది.

అతనికింకొక కుతూహలంకూడ వుంది. మోతీబాబు లైబ్రరీలో అనేక ఇంగ్లీషు పుస్తకాలున్నై. వాటిల్లో అనేక బొమ్మలు అతనికి ఆనందము కలుగజేస్తున్నాయి. ప్రపంచంతో అతనికి బాగా పరిచయముంది. కాని ఈ బొమ్మల ప్రపంచంతో అతని కెప్పుడూ పరిచయం లభ్యంకాలేదు. అనేక రకాలుగా వూహించుకుని తృప్తి పడేవాడు కాని అతని మనసు కెప్పుడూ సంతృప్తి కలుగలేదు.

తారాచందు బొమ్మల పుస్తకాలను ప్రేమించడము చూచి ఒకరోజు మోతీలాల్‌బాబు అడిగారు—"ఇంగ్లీషు నేర్చుకుంటావా? అన్ని బొమ్మలను నువ్వు బాగా అర్థం తెలుసుకోగలవు."

తారాచంద్ వెంటనే—"నేర్చుకుంటాను" అన్నాడు

మోతీబాబు చాలా సంతసించారు. ఆ వూరి స్కూలు హెడ్‌మాష్టరు రామరతన్‌బాబును పిలిపించి ప్రతిరోజూ సాయంత్రము వచ్చి పాఠము చెప్పిపోయే ఏర్పాటు చేశారు.

# 5

తారాచందు తన తీక్ష్ణమైన జ్ఞాపకశక్తి, అఖండమైన దీక్షతో ఇంగ్లీషు నేర్చుకుంటున్నాడు. తానేదో తెలియని రాజ్యములో సంచారము చేస్తున్నట్లుంది. పాతప్రపంచాన్ని మరిచిపోయాడు. గ్రామజనులకు కన్పించుటలేదు. నిర్జన నదీ తటమున ప్రశాంత సాయంత్రపు వాతావరణములో అటు నిటూ తిరుగుతూ ఇంగ్లీషు పాఠము వల్లించేవాడు. అప్పుడు అతడు ప్రేమించే బాల్యము దూరానవుండి అతన్ని గమ నిస్తూ ఆతని చదువుకు అంతరాయము కలిగించడానికి సాహ సించేదికాదు.

చారుశశికి కూడ అతనిప్పుడు ఎక్కువగా కన్పించుట లేదు. ఇదివరకు అంతఃపురములో అన్నపూర్ణ ముందర కూర్చుని భోజనము చేసేవాడు. అంతసేపూ ఆవిడ ప్రేమ వాత్సల్యములు అతనిమీద ప్రసరిస్తూ వుండేవి. ఇప్పుడు ఆలస్యము కాకుండా భోజనం బయటనే ఏర్పాటు చేసు కున్నాడు. అన్నపూర్ణ అభ్యంతరము చెప్పింది. కాని మోతీ బాబు జవాబుకు చేసేదిలేక అంగీకరించింది. తారాచందు చదువు మోతీబాబుకు చాలా సంతోషం కలిగించింది. దాన్ని చెరపడం ఆయన కిష్టంలేదు.

ఒకరోజు చారుశశి తానుకూడ ఇంగ్లీషు చదువు

తానని పట్టుపట్టింది. తల్లిదండ్రులు ఈ పెంకిపిల్ల ప్రస్తావనను హాస్యముగా గణించి ప్రేమపూరిత వినోదములో ఎగరకొట్టి వేశారు. పెంకిపిల్ల ఈ పరిహాసాన్ని సహించక అశ్రుధారలు ప్రవహింపజేసి మాలిన్యమును శుభ్రపరచినప్పుడు వారికి ఆ బాలిక ప్రస్తావనను అంగీకరింపక తప్పిందికాదు. చారుశశి తారాచందుతో కలసి ఆ మాష్టరునద్దనే చదువుకుంటూంది.

ఈ చంచలచిత్త బాలికకు చదువు అంటలేదు. తాను చదువుకోనకపోగా తారాచందు చదువు కూడ విఘ్నము కలుగచేస్తూంది. పాఠాలు రానడములేదు. వెనుకపడుతుంది. పైగా తారాచందుతో కలిసే చదవాలని మొండి పట్టుదల. తారాచంద్ ముందుకు పోవాలంటే విపరీతమైన క్రోధము, దానితోపాటు ఏడ్పు మొదలిడుతుంది పాతపుస్తకము పూర్తి చేసి కొత్త పుస్తకము తారాచంద్ తెచ్చుకుంటే తనకూ కొత్త పుస్తకము కావలసిందే. ఖాళీ సమయములో తారాచందు వ్రాసుకుంటూ ఉండే వాడు, పాఠమువల్లివేసే వాడు. ఇదికూడా ఆ బాలిక సహించేదికాదు. అతను లేనప్పుడు చాటుగా గదిలో ప్రవేశించి అతను వ్రాసిన పుస్తకముమీద సిరా వొలకపోసేది. కలము దాచివేసేది, చదువుకునే పుస్తకములో కాగితాలు చింపివేసేది. తారాచందు ఈ బాలిక ఉపద్రవాలన్నీ సహనంతో, కుతూహలముతో గమనిస్తున్నాడు. అప్పుడప్పుడూ కొడుతూ ఉండేవాడు.

అయినా ఎప్పుడూ ఆ బాలికను పరిహసించుకో గలిగేవాడు కాదు.

అకస్మాత్తుగా అతనికొక ఉపాయము తోచింది. ఒక రోజు బాగా కోపంవచ్చింది. కాని వివశుడై ఏమీ చేసేది లేక తన పుస్తకాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా చింపి అవతల పారవేశాడు. విచారంగాకూర్చుని ఆలోచిస్తున్నాడు. గదిలో ప్రవేశిస్తూనే చారుశశి ఇవాళ దెబ్బలు తప్పవనుకుంది. కాని అలా జరగలేదు. తారాచందు ఏమీ అనకుండానే మెదల కుండా కూర్చున్నాడు. అటూ ఇటూ గది అంతా తిరిగింది. అతని దగ్గరలోకి వెళ్ళి పట్టుబడటానికి యత్నించింది. తారాచంద్ చారుశశిని పట్టుకుని వీపుమీద దెబ్బకొట్ట గలిగినంత దూరంలో నిలబడింది. అయినా అతడు మిన్న కుండటముచూచి శశికి చాలా బాధకలిగింది. ఏమిచేయాలి? "క్షమార్పణ కోరుకొనడమా?" ఇది తన జీవితములో ఎన్నడూ నేర్వని విద్య. తన సహపాఠకుడ్ని క్షమయాచించడము హీనత్వాన్ని సూచించదా? అన్ని విధాల అసఫలురాలై అక్కడే పడివున్న ఒక కాగితంముక్క తీసి దానిమీద– "ఇకనెప్పుడూ పుస్తకాలమీద సిరా వొలకపోయను అని వ్రాసింది. తారాచందు చూడడానికి అనేకవిధాల ప్రయాస పడుతోంది, తారాచందు సంతోషము పట్టలేకపోయాడు. బిగ్గరగా నవ్వాడు. చారుశశి లజ్జితురాలవడమేగాక క్రోధ ముతో పిచ్చిదై అప్పటికప్పుడు విసురుగా గదినుండి బయ

టికి వెళ్ళిపోయింది. తాను తన దీనతను ప్రకటించిన కాగి తము సర్వనాశనముచేసి ఎక్కడా కనిపించకుండా చేయనిదే ఆమె హృదయానికి పూరట కలిగేదికాదు.

సోనామణి ఒకటి రెండురోజులు బయటనుండే పాఠ శాలను వీక్షించి వెడలిపోతూఉండేది. చారుశశి పట్ల ఆమెకు అమిత అనురాగం ఉంది. కాని తారాచందు విషయంలో ఆమె చారుశశిని శంకిస్తూంది. చారుశశి లోపల ఎక్కడో ఉండటం చూసి గబాలునవచ్చి తారాచందు ఎదుట నిల బడింది. తారాచందు ఎంతో ఆప్యాయతతో ప్రశ్నించాడు. "సోనా? ఏమిటి విశేషాలు? మామ్మగారు బాగున్నారా?"

"నువ్వు వచ్చి చాలా రోజులయింది. అమ్మ పిలుచుకు రమ్మన్నది. అమ్మకు నడుం నొప్పికదూ! అందుకనే రాలేక పోయింది." అంది సోనామణి.

ఇంతలో వారిద్దరిమధ్య చారుశశివచ్చి కూర్చుంది. సోనామణి తన స్నేహితురాలు సొత్తు అపహరించవచ్చినట్లు భయపడుతూంది. చారుశశి బిగ్గరగా కళ్ళు వురుముతూ అర చింది. "సోనా! చదుకునేటప్పుడు అల్లరి చేయడానికి వచ్చావా? మా నాన్నగారికి చెప్పివస్తావుండు." తానే తారా చందు సంరక్షకురాలైనట్లు, అతని చదువు కే విధమైన ఆటంకము కలిగించడము తనకు సుతరామూ ఇష్టములేనట్లు పలికింది. కాని చారుశశి అప్పుడు ఆ గదిలోకి ఎందుకు వచ్చిందీ ఆభగవంతుడెరుగును. తారాచందుకుకూడా తెలుసు. సోనామణి భయపడి అనేక రకరకాల సమాధానాలు

చెప్ప ప్రయత్నించింది. చివరికి "నువ్వు వొట్టి అబద్ధాల కోరువు" అనే చారుశశి మాటవినగానే లజ్జా వ్యాకుల భరిత హృదయముతో ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది. ఇది చూచి తారాచందు హృదయం ద్రవించింది. "సోనా! సాయంత్రము మీ యింటికి వస్తాను. మామ్మగారికి చెప్పు" అని చెప్పాడు. చారుశశి త్రాచుపామువలె బుసలుకొడుతూ—"ఆ. ఎందుకు వెళ్ళవ్వూ? పాఠాలు చదవడముండా ఏమైనానా? మాష్టరు గారితో చెప్తాలే వుండు." అని బెదిరించింది.

చారుశశి శాసనాన్ని వుల్లంఘించి తారాచందు రెండు మూడు రోజులు సోనామణి ఇంటికి వెళ్ళాడు. నాల్గవ సారి శాసనము చేయక అతనిగది తలుపులు బిగించి తాళము వేసింది. చాలా సేపటివరకు అతను ఆ ఖైదులోనే వుండి పోవలసివచ్చింది. భోజనము వేళవరకు అతనికి విముక్తి కలుగ లేదు. తారాచందు కోపంతో అప్పటి కప్పుడే సోనామణి యింటికి వెళ్ళడానికి ప్రయాణమయాడు. ఆ చింతాక్రాంత హృదయ బాలిక కేల్ మొగిడ్చి ప్రార్థిస్తూ అతన్ని అనేక విధాల వేడుకుంది—నీ కాళ్ళపడతాను. ఇహ నేనెప్పుడూ అలా చేయను. ఈసారికి క్షమించు. భోజనముచేసి వెళ్ళు." అప్పటికీ తారాచందు అలిమికాలేదు. అధీరురాలై ఏడ్చింది. చివరికి తారాచందు భోజనము చేయక తప్పలేదు.

అనేక పర్యాయములు తారాచందు యెడ సద్భావము, సహృదయతలతో మెలగాలని, క్షణపాటుకూడ కష్ట పెట్టకూడదని నిర్ణయించుకుంది. కాని తారాచందును సోనా మణి, తదితరుల మధ్య చూచిన ఆమె స్వభావము ఎలా పరి

ణతి చెందుతుందో దురూహ్యము. ఎక్కువ రోజులు చారుశశి ప్రశాంతముగా వూరుకున్నా తారాచంద్రు హృదయంలో ఏదో రాబోవు విప్లవాన్ని సూచిస్తూ సందేహము పొడము తూనే వుండేది. ఆక్రమణ ఎటువైపునుంచి, ఎలా? ఏ విషయముపైన ఆధారపడి ప్రారంభమవుతుందో ఎవరికీ తెలియనిసంగతి. ఆక్రమణ తరువాత ప్రచండమైన తుఫాను చెలరేగుతుంది. దానితరువాత అవిరళ అశ్రుస్రవంతి ప్రవహిస్తుంది. చివరికి ఆనందమూ, శాంతి సర్వత్రా తన స్నిగ్ధ స్నేహ సౌజన్యాన్ని వెదజల్లుతాయి.

## 6

ఇలాగే రెండు సంవత్సరములు గడిచినవి. ఇంత ఎక్కువకాలము అతను ఎక్కడా పట్టువడి యుండలేదు. బహుశా చదువే అతన్ని అక్కడ బంధించి యుంచి వుండ వచ్చు. వయసు పెరుగుతున్నకొలదీ నైజములో మార్పు రావడంకూడ దీనికి కారణము కావచ్చు. ప్రపంచములోని ఆనందపు అంచుల నందుకొనడానికి తన స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలను వినియోగించుకుంటున్నట్లుంది. ఆ బాలిక నిత్యమూ తన గంభీరమైన ప్రకృతితో ప్రచ్ఛన్నముగా అతనిని వలలో వేసుకుంటూవుండటములోకూడ ఆశ్చర్యమేమీలేదు.

చారుశశి వయసు పదకొండు సంవత్సరాలు దాటు

తూంది. మోతీబాబు అనేక వివాహ సంబంధాలు వెదికిం చారు. రెండు మంచి సంబంధాలతో వ్యవహారము చేశారు. పిల్ల పెద్దదయింది. బయటికి వెళ్ళనీయడం మంచిదికాదని తలచి ఇంట్లోనే వుండ నాజ్ఞాపించారు. కాని ఈ ఆకస్మిక అవరోధమువల్ల చారుశశి ఇంటిలో పెద కల్లోలము లేపింది.

ఒకరోజు అన్నపూర్ణ తన భర్తను పిలచి చెప్పింది— "మీరు వరుడుకోసం ఇంత యాతన ఎందుకుపడతారు? తారా చందు మంచి పిల్లవాడే. అమ్మాయికి కూడ అతనంటే చాలా యిష్టం."

ఇది విని మోతీబాబుకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. తారా చందు కులగోత్ర మంచిచెడ్డలు మనకు తెలియవు. మనకున్న ఒక కుమార్తెను ఏదైనా సద్వంశములో యివ్వడం మంచి దని నా అభిప్రాయం అన్నారు.

రాయగఢ జమీందారు వైపువాళ్ళు పిల్లను చూడ డానికి వచ్చారు. చారుశశిని అందముగా అలంకరించి బయ టికి తీసుకురావడానికి ప్రయత్నాలు జరిగినై. శశి తనగదిలో తలుపులన్నీ బంధించుకుని కూర్చుంది. ఎంత ప్రయత్నించినా ఎంత నచ్చజెప్పినా కోపపడినా వృథాప్రయాస యయింది తప్ప ఏమి ఫలితము కానరాలేదు. "అకస్మాత్తుగా అమ్మాయి ఆరోగ్యము చెడిపోయిందని, ఇవాళ చూడటం తటస్థించ దని" మోతీబాబు వచ్చినవాళ్ళకు తెలియజేశారు. "ఏదో లోపము వుండటంవల్లనే ఈ వంక పెట్టారని" అనుకుంటూ వాళ్ళు తిరిగి వెళ్ళిపోయారు.

తారాచందు మంచిపిల్లవాడు. అతన్ని యింట్లోనే వుంచుకోవచ్చు. అమ్మాయి బయటికి వెళ్ళినా పరాయి యింట ఈ చంచలత్వమూ, పెంకితనమూ అత్తవారు సహింం చకపోవచ్చునని మోతీబాబు వూహించారు.

మోతీబాబు అన్నపూర్ణతో అనేకవిషయాలు సంప్ర దించి తెలుసుకున్నారు. తారాచందు కుటుంబ స్థితిగతులు, మంచిచెడ్డలు తెలుసుకోవడానికి అతనివూరు ,ఒక మనిషిని పంపారు. ఆ మనిషి తిరిగివచ్చి కుటుంబము మంచిదని ఆస్థి పాస్తులు లేవని తెలియజేశాడు. పిల్లవాని తల్లికి, సోదరులకు వివాహ ప్రస్తావన తెలియ జేశారు మోతీబాబు. అందుకు వారు అమితానందము జెంది తమ సమ్మతిని తెలిపారు.

కటహాలియాలో శశి తల్లిదండ్రులు వివాహాలగ్నము నిశ్చయించే ప్రయత్నాలలో వున్నారు. స్వభావసిద్ధము గానే తన మనస్సులోని రహస్యములు ఎవరికీ తెలియనీయని మోతీబాబు వివాహ విషముకూడ అన్యులెవరికీ తెలియ నీయలేదు.

శశి కాలు కట్టివేసి వుంచడము ఆ తల్లిదండ్రులకు సాధ్యముకాలేదు. శశి అప్పుడప్పుడు తారాచందు గదికి పెద్ద తుఫానువలె వెళ్ళివస్తూనేవుంది. స్నేహము, క్రోధ ముల మధ్య అతని శాంతికి భంగము కలుగుతూనేవుంది. అనేకసార్లు పాపమాతడు విసిగిపోతున్నాడు. అత్యంతస్వేచ్ఛా స్వభావము కలిగిన ఈ చంచల బాలకుని హృదయము ఏదో చెప్పరాని నూతన యుగకల్పన విద్యుత్ లతికంవలె చంచ

లత్వముతో వురకలు వేస్తూంది. నిత్యము కాలప్రవాహము వలె ముందుకు చొచ్చుకుపోతూ వాటి అలలోనే ప్రవహించి పోయే బాలకుడు అన్యమనస్కతతో దివాంధకార దివ్య స్వప్నాలలో మునిగి తేలుతున్నాడు. చదువు మానివేసి మోతీబాబు లైబ్రరీలో రకరకాలైన బొమ్మల పుస్తకాలు తిరగవేస్తూ గడుపుకున్నాడు. వివిధచిత్ర భావ మిశ్రిత కల్పనలలో నూతన సృష్టి నిర్మించుకుంటున్నాడు. కాని ఈ సృష్టి వెనుకటి జీవితానికి పూర్తిగా భిన్నమైనది. చారుశశి అద్భుత చాంచల్యము చూచి ఇప్పుడు పరిహసించాడు. అల్లరిచేస్తే కొట్టడం మానేశాడు. తన ఈ నిగూఢమైన మార్పు, పెన వేసుకున్న అనురాగము అతనికీ ఒక నూతన స్వప్నమువలె తోస్తూంది.

శ్రావణ మాసములో ఒక శుభముహూర్తము నిశ్చయించుకుని మోతీబాబు తారాచందు తల్లిని, అన్నల్ని తీసుకురమ్మని మనిషిని పంపించారు. తారాచందు కీ సంగతి తెలియనీయకుండా దాచివుంచారు. కావలసిన వస్తువులు తెలియజేస్తూ ఒకపెద్ద లిస్టు తన కలకత్తా ఆఫీసుకు పంపించారు. పోలీసు బ్యాండు వాయిద్యాలు పెళ్ళికి ఏర్పాటు చేయించారు.

ఆకాశములో దశదిశలా మేఘాలు వ్యాపించినవి. ఇప్పటివరకు నది ఎండిపోయి అక్కడక్కడా గోతులలో మాత్రము మురికినీరు నిలిచి వుంది. ఎండిన నదీ మధ్యమున బండ్ల రహదారులు ఏర్పడి బాటలు ఏర్పడినవి. పుట్టింటి నుండి తిరిగి వచ్చిన పార్వతి మాదిరి, గ్రామపు ఎండిపోయిన

హృదయములో ఎక్కడనుండియో జలధార వేగముగా ప్రవహించింది. గ్రామపు బాలబాలికలు నగ్నశరీరులై నదీతీరాన రేవులోచేరారు. ఆనందముతో నాట్యముచేశారు. నీళ్ళల్లో దిగి స్నాన మాడారు. గృహిణులు తమతమ ప్రియసఖురాం డ్రతో నదీతటాని కరుదెంచి నిర్జన గ్రామసీమల్ని ఆనంద డోలికలలో వూగిస లాడిస్తూ సజీవ సౌందర్యం సృష్టించారు. అనేక చిన్న పెద్ద నచ్చేపోయే నావలతో, పల్లెకారుల పాటలతో నది ప్రతిధ్వనించింది. రెండు ఒడ్డుల ఇదే వృత్తులలో వుంటున్న గ్రామీణ పల్లెకారులు అపూర్వ సంతోషముతో తమ కార్యకలాపాలలో తిరిగి ప్రవేశించారు.

కుండల కూటములో ఆ రోజుల్లోనే రథోత్సవాలు జరుగుతూంటాయి. ఒకరోజు చంద్రుని చల్లని వెన్నెలలో తారాచందు నదీ తీరాన నదిని చూస్తూ నిలచాడు. అందు అనేక పడవలలో ఒక పడవలలో వ్యాపారస్తులు, ఒకదానిలో నాటకాలాడే నటులు, ఇంకొకదానిలో భజంత్రీలు, మరి యొకదానిలో గాయకులు,వివిధ రకాలయిన వాయిద్యసమ్మేళనములమధ్య, వివిధ సంగీతములతో కోలాహలముగా వుత్సవాలకు వెళుతున్నారు. తారాచందు హృదయం ఆనందంతో పరవశ మయింది. తూర్పుదెసను నల్ల నల్లటి మేఘాలు క్రమ్ముకుంటూ చంద్రబింబాన్ని కప్పివేసినయ్. వాయువు వేగముగా వీస్తూవుంది. నదీజలముకలకలస్వరములో నవ్వింది. ఆందోళిత వనప్రాంతాన గాఢాంధకారము తీవ్రముగా వ్యాపించింది. కప్పలు కీచురాళ్ళు. బెకబెకలు, కిచకిచలతో అంధకారము ఛేధించడానికి యత్నిస్తున్నాయి. తారాచందు కళ్ళ

ముందర రథయాత్ర ప్రారంభమయింది. బరువైన రథ చక్రాల ధనధన ధ్వనులతో భూమిని కంపింపచేస్తూ కదిలినయ్. ఆకాశంలో మేఘాలు క్రమ్ముకుంటున్నవి. గాలి వేగముగా వీస్తూంది. నది ప్రవహించి పోతూవుంది. నావలు రక రకాల వాద్యసమ్మేళనముల మధ్యనడచిపోతున్నవి. చూస్తూ చూస్తూండగానే మేఘాలు గర్జించినయ్. విద్యుత్ మెరిసింది. దూరాదూరాలవరకు వ్యాపించిన గాఢాంధకారములో కుంభ వృష్టి కురిసే లక్షణాలు ప్రస్ఫుటిత మాతున్నాయి. నదీ తీరాన కటహాలియా గ్రామమంతా దీపాలు తగ్గించి ప్రశాంత ముగా నిద్రపోతూవుంది.

మరుసటిదినము తారాచందు, తల్లి, అన్నలు కట హాలియా చేరారు. వాళ్ళకు వెనుకనే మూడు పెద్ద పెద్ద నావలు సామాన్లు నింపుకుని కలకత్తానుండి వచ్చి కట హాలియా చేరినవి.

ఆనాటి వుదయము సోనామణి ఒక దొన్నెలో వూరగాయ, ఇంకొకదానిలో మామిడి తాండ్ర తీసుకుని భయ పడుతూ నెమ్మదిగావచ్చి తారాచందు గది గుమ్మములో నిలచింది. తారాచందు జాడ ఎక్కడా కనిపించలేదు. స్నేహము-ప్రేమ-మైత్రి వీటి షడయంత్ర బంధనము ఆ బ్రాహ్మణ బాలకుణ్ని బంధించకముందే గ్రామస్తుల వాత్స ల్యాన్ని చూరగొని, ఆ మేఘాచ్ఛాదిత అంధకార పూర్ణ వర్షము రాత్రే తన మమత్వాన్ని విడచి తారాచందు ఈ విశాల విశ్వపు ఒడిలో ఎక్కడ దాగడానికి వెళ్ళిపోయాడో ఎవరూ తెలుసుకోలేకపోయారు.

# పుత్రకామేష్టి

బైజనాధుడు గ్రామాని కంతటికీ తెలివిగలవాడు, అనుభవజ్ఞుడు. ముందాలోచన లేకుండా ఆయన యే పనీ చేయడు. వివాహము చేసుకున్నప్పుడుకూడ ఆయనకు భార్య కంటె భార్యకుకలుగబోయే పుత్రోదయాన్ని గురించే ఎక్కువ ఆలోచన కలిగింది. తన వివాహం విషయంలోకూడ ఆయన తగు వ్యవహార దక్షతతోనే మెలిగాడు "పుత్రార్థే క్రియతే భార్యాః" అను శ్లోకాన్ననుసరించి ఆయన ప్రేమ కంటె, పుత్ర ప్రాప్తికే ప్రాధాన్యత యిచ్చాడు.

కాని పక్కా వ్యవహారికుల మనుకునే వాళ్ళే ప్రపంచంలో మోసపోవడం కద్దు. సంపూర్ణ యౌవనంలో వుండి కూడ వినోదినికి సంతానం కలుగకపోవడం ఆయనను కలవర పరచింది. ఇది పున్నామ నరకంకంటెకూడ మిక్కుటముగా తలచాడు. తాను చనిపోయినతర్వాత ఈ అపార సంపదల కెవరు అధికారి యవుతారు? ఈ భవిష్యత్ కల్పనలో తన సంపదల భోగాన్నే మరచిపోయాడు.

వినోదిని ఇంత దూరాలోచన పరురాలు కాదు. అమూల్యమైన సంపద, తన నవ వికసిత యవ్వనము ప్రేమ

రహితమై వృథాయైపోతున్నది. పారలౌకిక ప్రాప్తికి సాధన మైన పుత్రోదయాన్ని మరచి, ఇహలోక విలాసాలకోసం పరితాపము చెందుతూంది. మనువు రచించిన విధానంవల్ల కలిగిన బైజునాథుని ఆధ్యాత్మికవ్యథ ఆమె హృదయంలోని ఆరాటాన్నేమాత్రము తగ్గించలేదు.

ఎందుకు ఎన్ని రకాలుగా చెప్పినప్పటికి, ఈ వయస్సులో ప్రేమించడం. ప్రేమ పొందడమే స్త్రీలకు సర్వస్వం. దీనిముందు ప్రపంచంలోని సర్వమూ సుఖరహితమైనదే. ఏ కర్తవ్యమూ దానిముందు నిలువలేదు.

వినోదినికి ఆ ప్రేమ లభించలేదు. దానికి బదులు భర్త అత్త, ఇంటిలోని పెద్దలు, పెద్దల శ్రేణికి చెందిన వ్యక్తుల ఈసడింపులు, కోపతాపాలకు గురికావలసివచ్చింది. కోమల సుకుమార పుష్పము, వెలుతురు, గాలి కోల్పోయి అంధకారములో క్రమ్మిపోయినట్లే వినోదిని యవ్వనము తనకాంతిని కోల్పోతూంది.

రాత్రింబవళ్ళు ఒకటే గుసగుసలు, విసవిసలతో విసుగు చెంది వినోదిని పొరుగింటి కుసుమతో పేకాడటానికి వెళ్తూండేది. అక్కడ పున్నామనరకమూర్తి కట్టెదుట లేకపోవడం వలన హాస విలాసాలలోను, రకరకాల కబుర్లలోను కాలం వెళ్ళబుచ్చేది.

ఆట ఆడటానికి స్నేహితురాండ్రు దొరకనప్పుడు కుసుమ తన యువక మరది నగేంద్రుడ్ని పిలిచేది. వినోదిని వద్దని వారించేది. కాని నగేంద్రుడు హాస్యములో మరపించి

ముక్కలు కలిపి అందరికీ పంచేవాడు. ప్రపంచంలో మను
ష్యుడు తానొకటి తలుస్తాడు కాని దైవమింకొకటిగా మారు
స్తుంది. ఈ పేకాట ఇంకొక విధంగా పరిణమించి విపత్తును
కొని తెస్తుందని చిన్నతనంలో ఎవరూ విశ్వసించరు.

నగేంద్రుడ్ని గురించిన సంకోచము కూడ నెమ్మది
నెమ్మదిగా పోయింది. ఆతను పిలువకుండానే రోజూ పేకా
టకు వస్తున్నాడు. రోజూ ఇలా వినోదినితో నగేంద్రుడు
కలుస్తున్నాడు.

నిర్జీవమైన పేకముక్కలపైనకంటె సజీవసౌందర్యరాశి
వినోదినిపై అధికధ్యానముంచుటవల్ల నగేంద్రుడు ప్రతిసారి
ఓడిపోయేవాడు. అసలు కారణం వినోదిని, కుసుమలిద్దరూ
గ్రహించారు. కర్మఫలమహత్యాన్ని పిన్నవయస్కులు
వూహించలేరని నేను మొదటే తెలియజేశాను. కుసుమదీనిని
ఆనందంగా భావించింది ఈ ఆనందం పరిణతిచెంది పదహార
ణాల పూర్ణత్వం పొందాలని వూహించేది. కొందరు యువ
తులు నవ ప్రేమాంకురములలో చాటుమాటున నీరుపోసి
వాటి పరిణతిని కుతూహలంగా చూస్తూ వుంటారు.

వినోదినికిది అసహ్యమని పించలేదు. హృదయాన్ని
జయించే అస్త్రాన్ని పరాయి పురుషుడిపైన ప్రయోగించి
పదును పెట్టడం అన్యాయం కావచ్చు. కాని అస్వాభావికం
మాత్రం కాదు.

ఈ చీట్ల పేకాటలమధ్య రెండు హృదయాలు ఎప్పుడు
ఐక్యమైనాయో ఆపరమేశ్వరుడికి గాక ఇంకొకవ్యక్తికి తెలుసు.
కాని ఆ వ్యక్తికి దీనివల్ల అపారమైన సంతోషంకలిగింది.

## 2

ఒకరోజు మధ్యాహ్నము వినోదిని, కుసుమ, నగేంద్రుడు ముగ్గురూ పేకాడ ఆడుతున్నారు. రోగగ్రస్తుడైన బిడ్డయేడుపు విని కుసుమ మధ్యలోనే లేచి వెళ్ళిపోయింది. నగేంద్రుడు వినోదినితో మాట్లాడుతున్నాడు. ఇద్దరూ ఏమి సంభాషించారో ఇద్దరిలో యేఒకరికి అర్థంకాలేదు. ఇద్దరి హృదయాలలో పరవళ్ళు త్రొక్కుతూంది.

హఠాత్తుగా నగేంద్రుని వున్మత్తయవ్వనము కట్టలు తెంచుకుని వినోదిని రెండు బాహుల్లతలను తనవైపుకు పొదవికొని ముఖమును ముద్దిడుకుంది.. వినోదిని నగేంద్రుని చేతిలో క్రోధ, క్షోభ, లజ్జావనతయై అతని చేతులనుండి విడివడుటకు పెనుగులాడినది. అప్పుడే వారిదృష్టి మూడవ వ్యక్తి గదిలో ప్రవేశించడం గమనించింది. నగేంద్రుడు శిరము వంచి బయటకు పారిపోవడానికి యత్నించాడు.

అమ్మగారు మిమ్మల్ని పిలుస్తున్నారండీ. అని గంభీరంగా దాసి వినోదినితో చెప్పింది.

క్రోధారుణ నేత్రాలతో వినోదిని నగేంద్రునిపై పిడుగుల వర్షింపజేసి దాసివెంట వెళ్ళిపోయింది.

దాసి తాను చూచినదానిలో కొంత తగ్గించి, చూడనిది కొంచెం ఘాటు పెంచి వర్ణించినది. బైజనాదు డింట్లో

దీనితో పెద్ద తుఫాను లేచింది. వినోదిని పరిస్థితి ఏమి జరిగిందో వర్ణించడంకంటె వూహించుకోవడంలోనే సహజత్వ ముంటుంది. తన నిరపరాధాన్ని నిరూపించుకోవడానికి వినోదిని ప్రయత్నించలేదు. తనమీాద వేసే ప్రతి అభాండాన్ని నతమస్తకయై సహించింది.

తన పుత్రవాంఛితము అసంభవమని యెంచి బైజనాధుడు వినోదినితో అన్నాడు - "కళంకితురాలా, నీవు నా యింట తగవు, బయటకు వెళ్ళిపో."

తన గదిలో తలుపులన్నీ గడియ బిగించి వినోదిని ప్రక్కపైన పడుకొని రోదిస్తోంది. మధ్యాహ్నపు ఎడారి మండుతున్నట్లు వేడికన్నీరు నయనములనుండి జారుతోంది. నలువైపులా అంధకారం వ్యాపించింది. పక్షుల కలకలరవము సర్దుమణగింది. మినుకుమినుకు మను నక్షత్రములతో ఆకాశం కనిపించింది. తల్లిదండ్రులను తలచుకుని దుఃఖిస్తూంది. ఆమె చెక్కిళ్ళనుండి అశ్రువులు ప్రవహిస్తున్నవి.

ఆరాత్రియే వినోదిని తన భర్తను, భర్త గృహమును వదలి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయింది. ఎవరూ ఆమెను వెదకడానికి కూడా ప్రయత్నించలేదు.

మాతృత్వ సౌభాగ్యము తన కప్పటికే సంప్రాప్తించినదని పాపము వినోదిని ఎరుగదు. భర్త పారలౌకిక సద్గతికి కారకుడైన పుత్రుడు ఇదివరకే ఆమె గర్భంలో ఆశ్రయం పొందాడు.

# 3

ఆ సంఘటన తర్వాత పది సంవత్సరములు గడిచి పోయినవి.

బైజనాథుడి ఆస్తి మొదటికంటె ఇప్పుడనేక రెట్లు పెరిగింది. గ్రామమువదలి కలకత్తాలో మంచి భవనముకొని దానిలో వుంటున్నాడు.

ఆస్తి పెరిగిన కొలది, వారసత్వము కొరకతనిమనస్సు వ్యథిత మౌతూంది.

ఆ తర్వాత రెండుసార్లు వివాహం చేసుకున్నాడు. పుత్రోదయానికి బదులు కలహ దర్శనమే కలుగుతోంది. జ్యోతిష్కులు, సన్యాసులు, సిద్ధాంతులతో రోజూ ఇల్లునిండి పోతూంది. రకరకాలు ఔషధాలు, మంత్రాలు, తంత్రాలు, రక్షరేకులు, తాయెత్తులు మొదలైనవన్నీ ఆయన ప్రయో గించి చూచాడు. కాళీఘట్టములో మేకపిల్లల్ని అనేకసార్లు బలి యిచ్చాడు. వాటి ఎముకల్ని ప్రోగుచేసి స్థూపము కట్టిస్తే కుంటి బైమూరు కట్టించిన విర్జిన-విజతా స్తంభము వెలా వెలా పోయెడిదే. అయినప్పటికీ కొద్దిమాంసము, ఎముకలతో గూడిన చిన్నబిడ్డ బైజనాథ్ విశాల భవన భాగము నాక్ర మించలేదు. ఇదే దుఃఖములో ఎప్పుడో ఈ ప్రాణి ఎగిరిపో

తుంది. ఎవరో ఇతరుల బిడ్డనచ్చి ఈ ఆ స్తినంతా సంక్రమించు కుంటాడు. తన యిష్టమొచ్చినట్లు తిండాడు తిరుగుతాడు. తాను కష్టించి ఆర్జించిన ఆ స్తియంతా వుఫ్‌మని వూది వేస్తాడు. ఇదేమాదిరి ఆలోచనలలో అన్నపానీయాలు రుచించడం లేదు. చివరకు ఏ విషయమూ అతనికి పట్టినట్లు తోచుటలేదు.

ప్రపంచములో ఆశకు మితిలేదు. కన్యాభార గ్రస్తులైన ఇండ్లలో కన్యలకు కరువులేదు. బైజనాథుడు ఇంకొక వివాహం కూడ చేసుకున్నాడు.

ఈ కన్య పుత్రస్థానములో శుభయోగ ముందని జ్యోతిష్కులు జన్మపత్రిక చూచి చెప్పారు. కాని ఆరు సంవత్సరాలు గడిచిపోయినా ఆ పుత్రయోగం కలుగలేదు.

బైజనాథుడ్ని పూర్తిగా నిరాశ ఆవరించింది. పండితులను పరామర్శించి మహా యజ్ఞము చేయడానికి సంకల్పించాడు. అనేకమంది బ్రాహ్మణులకు ఎన్నో మాసాలనుండి భోజనాలు పెడుతున్నాడు.

అప్పుడే దేశంలో కరువు వ్యాపించింది. బీద జనులు అలమటించి పోతున్నారు. ఆకలో అలో లక్షణాయంటూ అంగ లారుస్తూ ప్రజలు తిండికి వాచిపోతున్నారు. "నా ఆస్తి నెవరనుభవిస్తారు"అని బైజనాథు డాలోచిస్తున్నప్పుడే ప్రజలు "ఏమి తినాలి ఎక్కడ దొరుకుతుంది" అనిలోతుకుపోయిన పొట్టలు పుచ్చుకుని కుములుతున్నారు.

ఆ రోజుల్లోనే బైజనాథుని నాలుగవ భార్య ప్రతి రోజూ వందమంది బ్రాహ్మణుల పాదోదకము సేవిస్తూంది.

ప్రతిదినము హృదయం పందలకొలది బొర్రలు పెంచుకున్న బ్రాహ్మణులకు భోజనం, సాయంత్రం బొజ్జనిండా రకరకాల పిండివంటలు, ఫలహారములు, నెయ్యి, పంచదార, మిఠాయిలు పెరుగు మొదలైన వాటితో విందారగిస్తున్నారు. వీటివాసన తగిలి గేటువద్ద మూగిన క్షుధాపీడిత భిక్షుకగుంపుల్ని నౌకర్లు చెల్లాచెదురు చేస్తున్నారు. బైజనాథుడు పోలీసులకీ విషయం ముందుగానే తెలియజేసినట్లుంది.

ఒకనాడు బైజనాథుని విశాల భవన ప్రాంగణములో పాలరాతి అరుగుపై ఆసనమువైచి కూర్చున్న ఒక సాధు పుంగవుడు అరవీశలడ్డూలు, వాటితోపాటు ఒకటిన్నర శేర్ల పాలు సేవిస్తున్నాడు. బైజనాథుడు పట్టు వస్త్రములు ధరించి ఎదురుగా కూర్చుండి ఆమహాత్ముని ఆశీర్వాదము కొరకు తపిస్తున్నాడు. అప్పుడే నౌకర్లు చూడకుండా ఒక రోగివలెనున్న స్త్రీ చిరిగి చివికిపోయిన మురికిగుడ్డల బక్క-చిక్కిన కుర్రవాడ్ని వెంట నిడుకొని లోనికివచ్చి తన క్షీణ కంఠంతో అన్నది-బాబూజీ-తినడానికేమైనా......

బైజనాథుడు గాభర పడుతూలేచి - గురుదయాళ్, గురుదయాళ్ అని కేకవేశాడు. ఆస్త్రీ ఇదంతాచూచి తత్తర పడింది కాని ధైర్యము తెచ్చుకుని బాబూజీ, ఈపిల్లవాడికి రెండు రొట్టెముక్కలు వేయించండి. వీడిప్రాణము పోతూంది నాకక్కరలేదు. అని పలికింది.

గురుదయాళ్ వచ్చి వాళ్ళను అవతలకునెట్టి తలుపులు గట్టిగా బిగించి వేశాడు.

హా! దురదృష్టమా! ఆకలితో గిలగిల తన్నుకుంటున్న ఆ స్త్రీ వెంటనున్న బిడ్డ బైజనాధుడి పుత్రుడే. వందలకొలది బలసిన బ్రాహ్మణులు, సాధువులు, సన్యాసులు పుత్రప్రాప్తి యాశకల్పించి, హల్వా, లడ్డులు భుజించి పొట్టలు నింపు కుంటున్నారు. కాని ఆయన స్వంతబిడ్డకు ఒక రొట్టెముక్క కూడ లభించలేదు.

—:(o):—